

**VISIE VAN JACOBUS GERARDUS STARINGH (1717- 1804)
OP DE BEKERING VAN HET JOODSE VOLK**

EN HET DUIZENDJARIG RIJK.

OVERGENOMEN UIT:

**ZIJN
BIJBELS ZAKELIJK WOORDENBOEK**

**STICHTING GIHONBRON
MIDDELBURG
2019**

Inleiding.

Ds. Jacob Gerard Staring werd in het jaar 1717 geboren te Gendringen. Het studeerde reeds op 12-jarige leeftijd in 1730 aan de hogeschool te Duisburg en werd in 1737 proponent te Wesel. Van 1738 tot 1740 was ds. Staringh hulpprediker te Gouda. Op 10 januari 1740 werd hij bevestigd te Hummelo, waar hij maar ruim 1 jaar heeft gestaan. Op 26 februari 1741 werd Ds. Staringh te Gouderak bevestigd. Hier heeft hij 63 jaren mogen staan. Hij stierf op 26 november 1804 en werd op 30 november in de Hervormde kerk van Gouderak begraven.

Ds. Staringh's grote levenswerk is *Het Bijbelsch zakelijk Woordenboek*. Dit heeft hij in de jaren 1761 tot en met 1797 samengesteld. Dit woordenboek is gebruikt voor het maken van dit document. Er is één uitgave geweest van dit boek (met uitzondering van het eerste deel, de letter A en B, daar kan dus verschil in zijn). De woorden die te maken hebben met de bekering der Joden en de heerlijke Kerkstaat op aarde zijn opgezocht en de stukken daarover uitgetypt. Het geheel is op alfabetische volgorde weergegeven en in de inhoudsopgave staat welk woord en welke Bijbeltekst er een stuk over is uitgetypt.

Inhoudsopgave.

LETTER / WOORD	BIJBELTEKST	PAGINA
AFGEBROKEN	Romeinen 11:17	3
BEKERING DER JODEN (OF ER EEN BEKERING DER JODEN IS).		3
DUIZEND	Openbaring 11:3 en 12:6	6
DUIZEND	Openbaring 20:1	7
DUIZEND	Openbaring 20:4	10
GOD	Genesis 17:7b en 8	13
HEMEL	Handelingen 3:21	16
HUIS	Mattheüs 23: 38 en 39	18
HUIS	Lukas 1:33	21
KINDEREN	Hosea 3:4 en 5	21
KONINGEN	Openbaring 16:12	25
KONINKRIJKEN	Openbaring 11:15	26
OPSTAAN	Lukas 15:18 en 19	28
REINE	Zefanja 3:9	31
ROMMELT	Jeremia 31:5	32
SPADEN	Jesaja 2:3 en Micha 4:3	36
VERLOSSER	Jesaja 59:19 en 20	38
VERVULT	Lukas 21:24b	44
VERWERPING	Rom. 11:15	48
VERZAMELEN	Jesaja 11:12	52
WONING	Jeremia 31:23	54
ZALIGHEID	Romeinen 11:11	57
ZOON DES VERDERFS	2 Thessalonicenzen 2:3	60

Blz. 168. Letter A. Afgebroken.

“Afgebroken takken” noemt Paulus in Rom. 11:17 de Joden. Want de takken komen van de stammen, uit kracht van de wortel van de boom voort, gelijk zo ook de Joden door hun stammen uit Abraham, als de wortel voortgekomen zijn. Doch! Zij worden afgebroken genoemd, namelijk vanwege hun toenmalige jammerstaat, vanwege hun verwerping. Een tak die gebroken is, wat is die, en hoe staat het daarmee? Hij is afgebroken van de boom, hij ligt daar neder, hij verdort, hij groent niet meer, hij draagt geen vruchten, tot niets is hij nuttig dan om in het vuur geworpen en verbrand te worden, Matth. 3:10. Overmits nu de Joden weigerden te geloven in de Heere Jezus Christus, zo werden zij afgebroken en daarheen geworpen, zodat er nu geen leven bij hen was, en zij geen vruchten droegen, maar tot het vuur der verbranding en verdoemenis overgegeven waren. Evenwel zegt de Apostel dit niet zo onbepaald en algemeen van allen. Neen! Hij bepaalt dit tot *enigen*, en zegt: *zo einigen der takken afgebroken zijn*, want niet al deze takken waren dus afgebroken, neen! vele daarvan waren nog aan de boom gebleven. Hoewel er veel Joden vanwege hun ongelovigheid, als afgebroken takken verworpen waren, echter zijn zij niet allen daarom van Christus’ Koninkrijk verstoten; terwijl er zowel voortijds, als nu nog, velen van hetzelfde zijn, en in het toekomstige nog daartoe overgebracht zullen worden. Posselts. Erkl. Ep. ad. Rom. P. 1164.

Blz. 591. Letter B. Bekering der Joden.

(In dit stuk worden een aantal argumenten van iemand weergegeven die tegen de verwachte bekering der Joden worden gebruikt. Ds. Staringh meldt aan het eind dat er veel op aan te merken is, en dat het meer tijd dan moeite kost om de argumenten die hij tegen de nog verwachte en aanstaande bekering der Joden gebruikt overhoop te werpen. KJB).

Of er voor het einde van de wereld een algemene bekering te verwachten is? Die in dit gevoelen staan, zoeken hetzelfde te bewijzen uit Deut. 4:30, 2 Kron. 15:3 en 4 (NB. Deze tekst is door Luther in de toekomstige tijd vertaald). Hosea 3:4 en 5, Zefanja 3:8 enz. Lukas 21:24, Rom. 11:25 en 26, 2 Kor. 3:14 en andere plaatsen meer. Dit gevoelen heeft vele voorstanders. Onder de kerkvaders zijn Origenes, Hilarius, Ambrosius, Hiëronymus, Chrysostomus, Augustinus, Theodoretus, Beda, Haymo en anderen in dit begrip. Onder de Roomsgezinden: Job, Ferus, Socolovius, Seraphinus Firmianus, Malvenda, Cornel. a. Lapide, Estius, Menochius, Tirinus en anderen. Onder de hervormden: Brocardus, Beza, Piscator, Pareüs, Curio, Brichtmannus, Alstedius, Gisb. Voetsius, Forbesius, Jac. Laurentius, Jo. Hoornbeek en vele anderen. Onder de Lutheranen: Aegidius Hunnius, Winckelmannus, Hasenrefferus, Menzerus, Balduinus, Meisnerus, Mylius, Weinrichius, Kesterus, Georg Calixtus, en nog enige anderen. Hoeveel bewijzen deze ook mogen bijbrengen om hun gevoelen te staven; ‘wij (zegt de schrijver die wij hier uitschrijven) kunnen er evenwel onze toestemming niet aan geven, aangezien in geen van de aangehaalde teksten van een algemene bekering der Joden gesproken wordt, en die in het laatste der dagen ook nauwelijks te hopen is. Eer wij dit bij elke plaats in het bijzonder tonen, moeten wij tot beter verstand der zake vooraf het een en ander aanmerken; namelijk, dat de vraag niet is, of het der Goddelijke almacht mogelijk is al de Joden nog voor het einde van de wereld te bekeren? Dat kunnen noch willen wij niet erkennen. Ook is de vraag niet, of er niet voor en na wel enige weinigen bekeerd worden? Dat erkennen wij; wij weten dat in het begin van het Nieuwe Testament vele duizenden Joden bekeerd zijn geworden, Hand. 2:41, 21:20 etc. Dat er ook naderhand nog vele den HEERE zijn toegebracht zijn geworden; dat er nog dagelijks einigen bekeerd worden, en er voor het einde van de wereld nog vele zullen bekeerd worden, zoals de Geest Zelf ons leert, Rom. 11:25 en Openb. 7:6 etc. Maar dit alleen is de grote vraag: Of er nog een grote, algemene en gelijkstondige bekering der Joden voor het einde van de wereld te wachten is? Dit ontkennen

wij, en zeggen, dat dezelve uit de aangehaalde plaatsen van de Schrift, niet te bewijzen is. Want vooreerst, weet de Bijbel daar niets van, en daarin is geen één plaats te vinden die van zo een algemene en op eenmaal te geschieden bekering der Joden spreekt; want wat de bijgebrachte teksten betreft, daarin wordt slechts gesproken van de bijzondere bekering van deze en gene die voornamelijk plaats hebben zou ten tijde van het Nieuwe Testament. Ten andere drukt de Joden ook een drieledige vloek; een algemene, die Mozes over hen heeft uitgesproken, Deut. 27:15. Een bijzondere, die zij zelf op zich hebben geladen toen zij riepen: “Zijn bloed kome over ons, en onze kinderen.” Matth. 27:25. En een Goddelijke die de Messias door de mond van David over hen uitgesproken heeft, Ps. 69:24 etc. Wat hoop kunnen wij dan hebben op hun bekering? Ten derde is ook de verharding van de Joden zo groot dat zij alle middelen ter bekering verachten en verwerpen, en Christus nog dagelijks met gruwelijke lasteringen smaden in hun scholen. Wil men hen uit Gods Woord van hun dwalingen overtuigen, zij stoppen hun oren en alzo zijn zij die goddeloze verachters die tot de bruiloft des Konings niet komen willen, hoe vriendelijk zij ook daartoe genodigd worden, waarom zij ook als kinderen des Koninkrijks uitgesloten worden. Ten vierde hebben ook Christus en Zijn apostelen zeer duidelijk geprofeteerd van het klein getal van gelovigen en de grote menigte van on- en wangelovigen die er op het einde der wereld zijn zullen, en verzekerd dat de Zoon des mensen alsdan bijna geen geloof vinden zal, Lukas 18:8, 2 Tim. 3:1 etc. Matth. 24:24. Zo nu de Joden nog voor die tijd bekeerd werden, zouden er wel veel gelovigen zijn, en Christus zou geen reden gehad hebben over derzelver gering getal te klagen. Eindelijk en ten vijfde stemmen de voornaamste leraars van onze kerk (de Lutherse) erin overeen dat zo een bekering niet te hopen is.

Wat nu de boven aangehaalde teksten betreft, op die zullen wij kort antwoorden. De eerste is genomen uit Deut. 4:30 daar Mozes zegt: “Wanneer gij in angst zult zijn en u al deze dingen zullen treffen; in het laatste der dagen, dan zult gij wederkeren tot den HEERE uw God en Zijn stem gehoorzaam zijn.” Hieromtrent dient men aan te merken, dat hier, door de “laatste der dagen” niet verstaan wordt de laatste tijd die de Jongste dag zal voorgaan; maar die tijd, die op Israëls gepleegde afgoderij zou volgen, als zij de hun door God toegezonden straffen en plagen zouden hebben doorgestaan, en als de tijd, tot hun ellende en ballingschap bepaald ten einde zou lopen. Dat was, wanneer zij zouden wederkeren uit de gevangenis van Babel; want dat Mozes daarop allermeest gezien heeft, is uit Deut. 31:1 en Jer. 29:14 niet onduidelijk af te leiden. Eveneens als Jacob tot zijn zonen zei: dat hij hun verkondigen zou wat hun in de laatste dagen wedervaren zou; of zoals Luther het vertaald heeft: ‘in toekomstige tijden’ (de Nederlanders hebben: ‘volgende dagen’ Gen. 49:1. Want enige van deze dingen zijn niet lang daarna vervuld geworden; andere ten tijde van Jozua, andere ten tijde van de richten, en andere eerst ten tijde van Christus. Evenwel wordt alles onder de ‘laatste of toekomstige tijden’ begrepen. Zo betekenen dan ook hier de ‘laatste dagen’ zoveel als de ‘toekomstige dagen’. Tevergeefs beroept men zich dan op deze woorden van Mozes om daaruit die gewaande algemene bekering der Joden te bewijzen. De tweede plaats is uit 2 Kron. 15:3 en 4. “Ja [of in] Israël zullen vele dagen zijn” (wij volgen hier de Nederlandse overzetting van Luther) “zonder den waren God en zonder priester, die leert, en zonder wet. En als zij in hun nood zich tot den HEERE, den God Israëls, bekeert en Hem gezocht hadden, zo zoude Hij Zich hebben laten vinden.” Maar deze voorzegging is al overlang vervuld geworden, namelijk terstond na de Babylonische gevangenis toen Israël vele dagen, te weten tot op Christus, geen rechte God en godsdienst gehad heeft. En hoewel die nog niet was vervuld, zo zal men evenwel zo een grote en algemene bekering der Joden daaruit niet kunnen opmaken; want deze belofte is vast gemaakt aan een beding: “als zij zich bekeren zouden”; wijl nu de bekering niet komt, zo is ook van de vervulling van deze belofte niet verder te hopen. De derde plaats wordt bijgebracht uit Hosea 3:4 en 5. “Want de kinderen Israëls zullen vele dagen blijven zitten, zonder koning en zonder vorst, en zonder offer, en zonder opgericht

beeld, en zonder efod en terafim. Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.” Maar, gelijk voorheen reeds aangemerkt is, door de ‘laatste tijd’, of “het laatste der dagen” wordt in de Schriften van het Oude Testament voor al der profeten, juist niet verstaan de tijd, kort voor de Jongste dag, maar doorgaans de tijd van het Nieuwe Testament in het algemeen, zoals te zien is in Jes. 2:2, Micha 4:1 en elders. Dus is deze Godsspraak van Hosea allang vervuld. Want na de Babylonische gevangenis zat Israël lange tijd zonder wettige koning, en het priesterschap werd aan een ieder die maar wilde om geld verkocht. D. Pappus schrijft hierover zeer wel: als bij de profeten gezegd wordt dat iets geschieden zal in de laatste dagen, zo is zulks niet aanstonds te duiden op Christus laatste komst ten oordeel, want men kan duidelijk genoeg tonen, dat al die plaatsen waarin de profeten van de laatste dagen melden, van Christus eerste komst te verstaan, en in dezelve vervuld geworden zijn. Zo heeft ook deze profetie van Hosea haar vervulling gekregen in het begin van het Nieuwe Testament toen vele duizenden Joden bekeerd zijn geworden. Comm. In Hos. B. 1. De vierde plaats is ontleend uit Zefanja 3:8: “Derhalven” (dus luidt de Nederd. Overzetting van Luther) spreekt de HEERE, moet gij Mij ook wederom verwachten, totdat Ik Mij opmake op zijn tijd; als ik ook rechten zal, en de heidenen verzamelen... Want de gehele wereld zal door vuur van Mijn ijver verteerd worden.” Maar het is met deze voorzegging evenzo gesteld als met de voorgaande, ze spreekt ook van de tijden van Christus, zoals uit het volgende 9^e en 10^e vers duidelijk te zien is. De vijfde leid men af uit de woorden van Christus in Lukas 21:24: “En zij zullen vallen door de scherpste des zwaards, en gevankelijk weggevoerd worden onder alle volken; en Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn.” Maar deze woorden zullen de voorstanders van de algemene bekering der Joden voor de Jongste dag weinig te pas komen. Want het woord “totdat” sterkt de bedreigde verwoesting uit tot aan het einde der wereld zoals Luther het op de rand verklaard: “Jeruzalem moet onder de heidenen zijn, totdat de heidenen tot het geloof bekeerd worden, dat is, tot aan het einde der wereld.” Daar nu de vervulling van de tijden der heidenen zal duren tot aan het einde van de wereld, zo valt het makkelijk op te maken dat Jeruzalem de Joden niet wederom ter inwoning zal ingeruimd worden. Soortgelijke voorzegging vind men bij Daniël 9:27: “Het is” (naar de meergemelde overzetting) besloten, dat het over het verwoeste druipen zal, tot aan het einde.” De zesde plaats waarop zij het sterkst aandringen vind men in Rom. 11:25 en 26. “Ik wil u niet onthouden... blindheid is Israël ten dele overgekomen, zolang totdat de volheid der heidenen zal ingegaan zijn. En alzo het gehele Israël zalig wordt.” Maar de apostel spreekt hier in genen dele van een zo grote, algemene en hoogst merkwaardige bekering der Joden die op eenmaal en tegelijk, kort voor het einde van de wereld gescheiden zal; maar van een voor en na op elkaar volgende bekering van zulken die zich door alle tijden heen, tot aan het einde der wereld bekeren, en door het geloof in Christus zalig worden zouden. Want vooreerst betekend hier “gans Israël” niet de gehele menigte der thans zo zeer verstokte Joden, zoals enigen willen, maar alleen de gelovige in Israël. Want gelijk door de “volheid der heidenen” niet alle volken der heidenen en een iegelijk heiden in het bijzonder te verstaan zijn, maar slechts een grote menigte van heidenen die om in te gaan verordineerd zijn. Alzo is hier door “geheel Israël” niet te verstaan het gehele Joodse volk en een iedere Jood in het bijzonder, maar velen in Israël, of het gehele hiertoe van God verordineerde Israël, zoals uit vers 2 wel duidelijk af te leiden is. Daarom schrijft Luther: “van de ganse menigte mag het hopen wie wil, ik heb daartoe geen hoop, en vind daarvan ook niets in de Schrift. Dat sommigen uit Rom. 11 de waan opvatten, alsof alle Joden zouden bekeerd worden op het einde van de wereld is niets; Paulus meent geheel wat anders.” Daarenboven hebben wij uit Lukas 21:24 opgemerkt dat het woord ‘totdat’ zich uitstrekt tot aan het einde van de wereld. Tot daartoe strekt zich uit de ‘ingang van de volheid der heidenen’, welke zekerlijk zolang duren zal. En

alzo zal ook de bekering der Joden van dezen voor en van genen na plaats hebben tot aan het einde van de wereld, totdat het ganse van God daartoe verordineerde Israël zalig worde. Eindelijk ook de plaatsen die Paulus tot staving van zijn gezegde bijbrengt uit het Profetische Woord, niet verstaan worden van zo een algemene bekering der Joden in het laatste der dagen, maar ze spreken duidelijk van Christus' komst als Jes. 59:20 en van de tijden van het Nieuwe Testament als Jer. 31:31-34. En dit alleen is genoeg in staat om ons gevoelen te bevestigen, en dat van andere geheel over hoop te werpen, zodat het niet nodig zal zijn hier meer bij te voegen. De andere gronden waaruit men zo een algemene bekering der Joden nog zou willen afleiden zijn van geen gewicht en bewijzen niets minder dan dit, waarom wij die in het geheel voorbijgaan. Het is genoeg dat wij tot hiertoe ten overvloede bewezen hebben dat zo een algemene bekering der Joden op het einde van de wereld niet te hopen is. Accera. Bibl. Cent. XI hist. 16. P. 251. feqq.'

(Nu gaat ds. Staringh weer verder KJB:) Op dit meer wijdlopig dan bondig verhoog zou al vrij wat aan te merken zijn, en het zou meer tijd dan moeite kosten om te tonen dat de gronden waarop men een algemene bekering der Joden tegemoet ziet, zo makkelijk niet over hoop te werpen zijn, als deze schrijver waant. Maar dit *woordenboek* moet geen *twistboek* zijn. Die enige van die vaste gronden uit het Profetische Woord willen aangedrongen zien, wijzen wij, om van andere niet te melden, tot het doorwrochte werk van Gerbr. van Leeuwen over de brief aan de Romeinen 3. D. p. 546-574.

Blz. 548. Letter D. DUIZEND.

Openbaring 11:3: "En Ik zal Mijn twee getuigen macht geven, en zij zullen profeteren duizend tweehonderd zestig dagen, met zakken bekleed."

Duizend, tweehonderd en zestig dagen (waardoor men profetische dagen, dat is jaren verstaat) *was den twee getuigen* (de boeken van het Oude en Nieuwe Testament die aan elkaar en aan de Heere der ganse aarde getuigenis geven, zoals veel voorname uitleggers willen) *macht gegeven, om te profeteren* (de inkruipende en heersende dwalingen en gruwelen te wederleggen en te bestraffen) doch in tijden van grote druk en rouw, ten blijke waarvan zij met zakken bekleedt waren, Openb. 11:3, na welken tijd zij *door het beest, dat uit de afgrond opkomt, beoorloogt, overwonnen en gedood* zouden worden, vers 7. Welke 1260 dagen overeenkomen met 42 maanden (de maanden naar de loop der maan, op 30 dagen gerekend zijnde) gedurende dewelke, de heidenen het voorhof hebben en de heilige stad (de ware Kerk) vertreden zouden, vers 2.

De vraag is, waarom de tijd, die aan het antichristelijke beest en deszelfs onderdanen gegeven was, om Gods Kerk te onderdrukken en te vertreden, omschreven wordt door maanden, Openb. 11:3 en 12:6? Enigen zeggen dat dit zo geschied is tot troost der gelovigen, om hun door zo weinige maanden te betekenen, dat hun verdrukking en droefheid slechts een korte tijd duren zou; en integendeel, om hun door zoveel dagen te betekenen, de bestendige duurzaamheid en onoverwinbare kracht van de Leer der waarheid. Maar deze rede gaat niet door en kan niet voldoen, zodra men maar in overweging neemt dat 42 maanden en 1260 dagen een even lange tijd uitmaken. Joh. Cluverus meent dat de tijd der gelovigen wordt berekend door dagen, omdat die, als het ware bij de dag leven. Zij tellen hun dagen, want zij weten hoe vergankelijk zij zijn. Zij kopen elke dag de tijd uit, om die te besteden in des Heeren dienst en tot Zijn eer. Zij verlangen ook alle dagen om ontbonden te worden en de kommervolle tijd te verwisselen met de zalige eeuwigheid. Maar de tijd der goddelozen wordt bij maanden gerekend, omdat die gerust en zorgeloos daarheen leven, nauwelijks de maanden, veel minder de dagen van hun leven tellen; maar de dodelijke dag steeds verre stellen, en zichzelf vrede beloven, alsof zij verzekerd waren (gelijk zij wel wensen, dat het zo wezen mocht) dat hun huizen zouden zijn tot in eeuwigheid en hun woningen van geslacht tot geslacht. Deze gedachten zijn wel stichtelijk, maar of ze het stuk voldingen, laten wij anderen

beoordelen. Jos. Medus geeft er deze rede van, die door Jurieu zeer geprezen wordt: Dat de tijd der antichristelijke duisternis wordt beschreven door maanden, omdat de maan, die heerschappij heeft over de donkere nacht de maanden maakt. Maar dat de tijd der getuigen wordt berekend door dagen, omdat de zon, die een zinnebeeld is van Jezus Christus, Die de Zon der gerechtigheid is, de heerschappij heeft over de dag. Waarom het licht en de dag ook een zinnebeeld is van de leer der waarheid. Forbesius zegt dat de tijd, waarin deze twee getuigen geprofeteerd hebben, door dagen is beschreven, om aan te duiden dat God, gedurende die gehele tijd, als van dag tot dag, zonder ophouden, Zijn getrouwe getuigen gehad heeft. Doch wat ook hiervan zijn moge, dit is ten minste zeker, dat God, door van deze tijd zo vaak te melden, en die op zo onderscheiden wijze te doen beschrijven, heeft willen te kennen geven, dat die zeer merkwaardig was; wel waardig, dat men dien, door aandachtige vergelijking der Schriften, verstandig naspeurde. Alsook, dat die tijd voorzeker te wachten was, mitsgaders al de merkwaardige gebeurtenissen die, naar zijn openbaring aan Johannes, tot die tijd behoorden. Eveneens gelijk door de tweeërlei dromen van Farao, omtrent één en dezelfde zaak, de volkomen zekerheid daarvan werd aangeduid, Gen. 41:32. Zie Lucii Erkl. Apoc. Conc CVI f. 637. Feq. Het is dan ook niet te verwonderen, dat vele uitleggers zich beijverd hebben om deze tijd van 42 maanden of 1260 profetische dagen, dat is, zoveel jaren, te berekenen. Doch hier vind men een grote verscheidenheid van gevoelens, die allen op te tellen, te lang en lastig vallen zou. Het begin van deze maanden of dagen moet men stellen in die tijd, waarin het voorhof van de tempel Gods de heidenen is gegeven, vers 1 en 2. Waarin heidense mensen, met heidense gevoelens en heidense zeden, onder de naam van christenen in de uitwendige kerk ontvangen zijn, en die van tijd tot tijd, hoe langer hoe meer met hun gruwelleer en gruwelbedrijven verontreinigd hebben. Het einde van deze profetische maanden of dagen heeft men te stellen met het bestrijden en doden van de twee getuigen; want dit was het geweld, hetwelk hun door het beest zou worden aangedaan, als zij hun getuigenis, waartoe hun 1260 dagen gegeven waren, zouden voleindigd hebben, vers 7, vergelijk met vers 3. Dus begint Pareus deze tijd te laat, die die tijd (hoewel hij hier nauwelijks iets bepalen durfde) bepaalt tot het jaar 606, toen de antichrist zich openlijk op de troon zette in de persoon van Bonifacius de Derde, die onder begunstiging van de goddeloze Phokas, de titel aannam van algemeen Bisschop en opperhoofd der gehele kerk. Want als men van die tijd nog 1260 jaren rekt, zo zou het doden der twee getuigen eerst te wachten zijn in het jaar 1866, en dus zouden die nu nog in zakken profeteren; daar het evenwel zeker is dat, sedert het doorbreken der reformatie, die twee getuigen, de Boeken van het Oude en Nieuwe Testament in het openbaar tevoorschijn getreden zijn, en in vele aanzienlijke landen, onder de bescherming van koningen en vorsten hun getuigenis zonder schroom en in het openbaar afleggen, en dus de zinnebeeldige dood, hun aangedaan, reeds door een zegepralende verrijzenis schijnen ontkomen te zijn, volgens vers 11. Deze zelfde rede geldt ook tegen het gevoelen derzulken die het begin van deze tijd stellen in het jaar 756, toen Pepijn van Frankrijk de tijdelijke heerschappij van Rome, de paus in handen stelde, en het exarchaat van Ravenna, waaronder Rome enige tijd behoord had, vernietigde. Want dus zouden deze 1260 dagen eerst eindigen in het jaar 2016. Beter schijnen het gevat te hebben, die, nopens het begin van deze tijd, hun oog vestigen op het jaar 304; want toen zijn, onder begunstiging van Constantijn Chlorus, vele heidenen door een zogenaamde, maar inderdaad heidense bekering, ter kerk ingekomen; waarvan de droevige gevolgen zich wel haast en bij verloop van tijd hoe langer hoe meer begonnen te openbaren, in een bijna algemene verbastering van leer en zeden. Als men nu de hier bedoelde 1260 jaren daarbij voegt, zo zal men komen op het jaar 1564, waarin de heilloze besluiten van de Concilie van Trente door paus Pius IV bevestigd zijn geworden, die onder andere het gebruik van Gods Woord aan de gewone man verbieden, en de uitlegging der heilige Schriften aan het gezag van de paus onderwerpen. Waardoor dan deze twee getuigen, die duslang nog enigszins, hoewel als in zakken, in druk en droefheid, hadden moeten

profeteren, als het ware ten enenmale zijn gedood geworden. Zie J. van den Honert Theol. Proph. P. III. Cap. IV. §4. & cap. VII §. 1.

Blz. 550. Letter D. DUIZEND.

Duizend jaren werd de satan geboden, in de afgrond geworpen, daarin gesloten en verzegeld, opdat hij de volken niet meer verleiden zou. Openb. 20:2 en 3. Hoe deze *duizend jaren* te verstaan zijn is een oud geschil, dat reeds langer geduurd heeft dan de duizend jaren duren zullen of geduurd hebben, waarvan hier gesproken wordt, en is tot nu toe nog niet beslist. Enigen nemen deze jaren *indefinite* op, voor een onbepaalde tijd. Maar daar Johannes van deze 1000 jaren niet maar eens, maar tot wel zes malen toe, in vers 1, 2, 3, 4, 6, en 6, zo uitdrukkelijk meldt, zo is er geen reden waarom men van de duidelijke letter zou afwijken. Waarom ook voornamen Godgeleerden hier blijven bij een bepaald getal van 1000 jaren. Maar nu reist de vraag in top, waar deze 1000 jaren beginnen, en waar zij eindigen? De gevoelens hierover zijn zeer verschillend. De straks te noemen schrijver voegt zich bij die uitleggers die het begin van deze 1000 jaren stellen in het jaar 306, of daaromtrent; toen keizer Constantijn de Grote aan de regering kwam, de Christelijke godsdienst omhelsde en alom begunstigde en beschermdde; en dus het einde van deze 1000 jaren vinden in het jaar 1300, toen de Turken het oosters keizerrijk ten ondergebracht en vervolgens deszelfs rijks-hof- en hoofdstad veroverd hebben. Gelijk ook omtrent diezelfde tijd de paus in het westen zijn tirannie ten hoogste top gevizeld heeft, vooral Bonifacius VIII, die het eerste Romeinse jubelfeest heeft ingesteld, en wiens onbepaalde trotsheid van zich gaf, dat hij de sleuteldrager des Hemels, en heer der gehele wereld was, die elkeen oordelen, maar van niemand geoordeeld mocht worden. Van wien men gezegd heeft: Dat hij ingeslopen was als een vos, dat hij geheerst heeft als een leeuw en gestorven is als een hond. Deze bepaling (die evenwel zo nauw niet moet genomen worden, alsof het op enige weinige jaren aankwam), wil men dat door de ondervinding of de historie begunstigd wordt. Want Constantijn heeft de wreedste vijanden van de christenen, als Maxentius, Maximinus en Licinius overwonnen, en die ten ondergebracht hebbende, de christelijke Godsdienst wijd en zijd uitgebreid. Van toen aan hebben de zo bloedige en algemene vervolgingen, die de kerk zolang, zo zwaar gedrukt hadden, een einde genomen. Toen is die grote draak, wiens naam is duivel en satanas van de hemel op aarde geworpen, Openb. 12:9. Maar die duizend jaren geëindigd zijnde, is de duivel weder losgelaten, en heeft opnieuw begonnen de volken te verleiden, de Turken of Mohammedanen in het oosten en de pausen en hun vazallen in het westen, die toen meer dan voorheen gewoed hebben. Zie Lucli Erkl. Apoc. Conc. CLXXXVII. f. 1095. Feqq. Hoewel dit gevoelen zijn aanzienlijke voorstanders heeft, daar zijn evenwel vele en voornamen mannen die er niet in berusten kunnen. Men erkent wel dat 's duivels rijk een grote krak gekregen heeft door de bekering van keizer Constantijn de Grote; maar die krak is zo groot niet geweest, als die hier aan de ziener Johannes vertoond werd. Toen is hij niet langer gevallen, dan tot op de aarde, Openb. 12:9. Maar hier wordt hij gebonden, geworpen en zelfs verzegeld in de afgrond. Toen heeft hij nog macht behouden om de vrouw, te weten de Kerk, te vervolgen op aarde, Openb. 12:13-17, maar hier wordt hem alle macht benomen om de volken te verleiden op de aarde. Men beschouwe daarenboven de geschiedenis van die 1000 jaren, die er verstreken zijn, sinds de bekering van keizer Constantijn de Grote, en men vergelijk daarmee hetgeen aan Johannes in het 13^e en volgende hoofdstukken vertoond is, en dus nadat de satan op de aarde geworpen was, volgens hoofdstuk 12:9, en men zal meer blijken vinden van een op aarde losgelatene, dan van een in de afgrond gebonden duivel. Om nu niet te spreken van de bloediger verwoestingen, die de kerk, of het Roomse rijk, in hetwelk de kerk was, binnen dat tijdsbestek, zo in het oosten, als in het westen overkomen is, door de gedurige aan- en invallen van de barbaarse natiën. Zo denke men maar eens aan de opkomst van zoveel verderfelijke ketterijen en de daardoor veroorzaakte beroerten; in het bijzonder van de Arianen, die in korte

tijd bijna de gehele wereld vervulden, en de rechtzinnigen met ruim zo veel woede en bitterheid vervolgden, als ooit door de heidenen geschied was, naar het getuigenis van Socrates, den historieschrijver, Hist. Eccl. L. II. Cap. 28. L. IV. Cap. 16. Aan de opkomst en troonverheffing van het Roomse antichristelijke beest en van de grote Babelhoer, die hetzelfde bereid, en hoe de volken der aarde heeft dronken gemaakt van de wijn van haar hoererij, en hoe zij zichzelf dol en vol gedronken heeft van het bloed der heiligen en der getuigen van Jezus; of om wat duidelijker te spreken, men denke aan de staatsverheffing van de Roomse pausen, aan derzelve breideloze heerszucht, zelfs over de consciënties van de mensen; aan de gruwelijke dwalingen en bijgelovigheden, die onder derzelve begunstiging, ja! goedkeuring werden ingevoerd, waardoor het christendom bijna in een heidendom veranderd werd; aan het deerlijk verval van alle geleerdheid, vooral van de godgeleerdheid, zodat de Bijbel niet maar alleen aan het gewone volk, maar zelfs aan velen der geestelijken bijna in het geheel onbekend was, aan het deerlijk verval van alle goede zeden, zelfs in zoverre, dat de meeste kloosters tot kotten werden van gulzige overdaad en vuile wellust; dat het huwelijk, onder schijn van godsdienstigheid, den geestelijken verboden werd, en dat men intussen hun hoererijen en overspelen, bijna zonder schroom en schaamte gepleegd, straffeloos door de vingers zag. Ja! dat die, en zelfs nog gruwelijker ontuchtigheden, die tegen de natuur zijn, en die men Sodomitisch noemt, hare openbare toejuichers en verdedigers vonden; aan de onmenselijke vervolgingen, waarmee de Waldenzen en andere voorstanders der waarheid, op het aanhitsen van de pausen bestookt en waardoor honderdduizenden van die mensen op het wreedaardigst zijn omgebracht geworden. Men denke verder aan de opkomst van die zo vermaarde leugenprofeet, die bijna geheel het oosten achter zich heeft aangetrokken, Muhammed of Mahomet, in de zevende eeuw en met welk een bijna ongelooflijke spoed hij zijn leer en macht uitbreidde, zodat zijn opvolgers in het laatste van die eeuw zich al onderwinden durfden en Constantinopel, de hoofdstad van het Oosterse keizerrijk te bestoken. Die al deze dingen overweegt, zal zich niet wel kunnen laten overreden, dat de satan in die tijden gebonden, ja! verzegeld is geweest in de afgrond. Daarenboven komen ook in dit gezicht van Johannes enige dingen voor die een latere tijd vereisen, dan die 1000 jaren die er verstreken zijn sinds de bekering van keizer Constantijn de Grote tot op het jaar 1300. Men zal niet, immers niets anders dan zeer gedrongen kunnen aanwijzen dat de zielen der heiligen, die, om het getuigenis van Jezus en het Woord Gods, en omdat zij het beest en derzelve beeld niet hadden willen aanbidden, onthoofd waren geworden, die 1000 jaren als koningen met Christus geheerst hebben, volgens vers 4. Zij zijn veel meer in die tijd verlaten, gehaat en te vuur en te zwaard vervolgd geworden, immers sinds de opkomst en bevestiging van het rijk van het Roomse antichristelijke beest. Op die tijden past veel meer het nood- en wraakgeschreeuw van die zielen onder het altaar, waarvan wij lezen in Openb. 6:9 en 10.

Het verband tussen dit en het voorgaande hoofddeel schijnt ook te eisen, dat men deze 1000 jaren niet gelijktijdig stelle met het Roomse antichristelijke rijk, maar veel meer na deszelfs volledige verwoesting; want op het einde van het voorgaande hoofdstuk (19) vers 20 zien wij het beest met de valse profeet gegrepen en geworpen in de poel des vuurs. En dit wordt nader bevestigd uit het 10^e vers van dit ons 20^e hoofdstuk; want daar zien wij de duivel, nadat hij, die 1000 jaren verlopen zijnde, wederom een kleine tijd ontbonden was geweest, en tegen de kerk vreselijk gewoed had, geworpen in de poel des vuurs, in welken NB. het beest en de valse profeet waren. Vermits nu het Roomse antichristelijke rijk nog stand houdt tot de dag van heden toe, zo kan men niet zeggen dat de hier bedoelde 1000 jaren met het jaar 1300 reeds een einde genomen hebben. Deze laatste rede is ook van klem tegen degenen die menen dat deze 1000 jaren een aanvang hebben genomen met de tijden van de reformatie en dat die bijgevolg nu nog zouden duren. Want hoewel het wel waar is dat het rijk van de antichrist sindsdien merklijk gekrenkt en verzwakt geworden is, men kan evenwel niet zeggen, dat het nog ten

enenmaal verwoest zou zijn, en dat het beest en de valse profeet reeds geworpen zouden zijn in de poel des vuurs. Als men ook aanmerkt, hoeveel volken en natiën door de satan nog gekluisterd gehouden worden onder de heerschappij van het geestelijke Babel. Hoeveel verderfelijke dwalingen en scheuringen sedert ontstaan zijn onder degenen die uit Babel uitgegaan zijn. Hoeveel aanzienlijke vorsten, die ten tijde van de reformatie, als helden waren, die in het slijk der straten traden in de strijd, sedert uit wereldse inzichten naar Babel wedergekeerd zijn. Hoe zeer wereldsgezind en allerlei goddeloosheid in de protestantse kerk in top gesteigerd zijn. En eindelijk, hoevele en zware vervolgingen de kerk sindsdien heeft moeten uitstaan in Frankrijk, Hongarije, in verscheiden delen van Duitsland en elders; zal men dan wel kunnen geloven, dat die gelukkige tijden nu daar zijn, dat de satan in de afgrond gebonden en verzegeld ligt, en geen macht heeft om de volken te verleiden? Waarom dan ook hedendaags vele grote **Schriftverklaarders** (in navolging van de oudste kerkleraars, als Justijn de Martelaar, Papius, Ireneüs, Lactantius en anderen, zonder evenwel derzelve al te aardse verbeeldingen over te nemen) **deze 1000 jaren aanmerken, als nog toekomstig, na de volledige val van de antichrist en andere op Gods volk en Naam zeer verbitterde vijanden, in welke de kerk, grotelijks uitgebreid door de bekering van de meeste heidenen, en door die der Joden; verlost van alle vijandelijke aanval en overlast; verrijkt door menigerlei gaven van Gods Geest en genade, en blinkende in kennis der waarheid en heiligheid des levens, onder de schaduw van Godvrezende overheden, groter vrede en voorspoed zal genieten hier op aarde, dan zij tot nog toe ooit genoten heeft. Wanneer derzelve zal zijn als een grote berg die de gehele aarde vervuld heeft, Dan 2:35, en de HEERE en Zijn Naam één en heerlijk zullen zijn over de ganse aarde, Zach. 14:9 en Psalm 8:10.**

Na welke duizend jaren zij nog een zware schok zal moeten uitstaan van de Gog en Magog, die de satan, dan weer voor een tijd ontbonden zijnde, zal vergaderen tot de krijg, om de legerplaats der heiligen en die geliefde stad te bespringen; doch die dan door hemels wraakvuur zullen verslonden worden, volgens Openb. 20:7, 8 en 9. Waarop dan niet lang daarna, het laatste en algemene oordeel volgen zal. Zodat zij dan in deze 1000 jaren te gemoed zien de vervulling van die profetieën die met zo grootse trekken de heerlijkheid van Christus' Koninkrijk hier op aarde beschreven hebben; evenwel zo, dat zij in onderscheiding van de al te aardse denkbeelden der zogenaamde Chiliasten, Zijn Koninkrijk beschouwen, zoals het moest beschouwd worden; te weten, als een Geestelijk Koninkrijk hetwelk niet komt met uiterlijke praal en pracht en welke goederen niet zijn spijs of drank, maar gerechtigheid, vrede en blijdschap door de Heilige Geest. Zie Vitranga in Apocalyps. P. 836-850, alsook Koelman, Sleutel der Openbaring p. 348. En Hulsius, de Vallibus prophet. P. 129. Aangehaald bij Greenhill over Ezech. IV. D. p. 543-546.

Blz. 553. Letter D. DUIZEND.

*Duizend jaren leefden zij en heersten zij met Christus, Openb. 20:4. In het voorgaande van dit vers was gesproken van de zielen dergenen die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus en om het Woord Gods, en die het beest noch deszelfs beeld niet aangebeden hadden enz. Deze zijn het die Johannes zag leven en heersen met Christus die 1000 jaren. **Zo deze duizend jaren nog te wachten zijn, gelijk in het voorgaande artikel aangemerkt is, zo is de vraag, hoe dit leven en heersen met Christus te verstaan is?** Daar zijn, zowel onder de oude, als latere uitleggers die menen dat, wanneer de satan zal gebonden, en het beest en de valse profeet in de poel des vuurs zullen geworpen zijn, de gestorven heiligen en wel in het bijzonder de martelaren, waarlijk uit de doden zullen worden opgewekt, en dat zij dus lichamenlijk met Christus leven en heersen zullen. Zodat er dan behalve de algemene opstanding der doden op de Jongste dag, waarvan gesproken wordt in vers 12 en 13, vooraf nog een bijzondere opstanding van enige voorname heiligen en bloedgetuigen zou te wachten*

zijn; en van deze zou in dit 4^e vers gesproken, en daarom in vers 5 de *eerste opstanding* genoemd zijn, in onderscheiding van de andere. Zo is het behalve vele andere onder de ouden, begrepen bij Justyn de Martelaar, en in deze jongere tijden bij Piscator en Alstedius; doch met dit onderscheid, dat die opgewekten, volgens Piscators gevoelens, terstond zullen opgenomen worden in de hemel. Maar naar dat van Alstedius, dat zij op aarde blijven zullen, om onder het opzicht van Koning Jezus Zijn thans zo verheerlijkte Kerk te besturen. Doch anderen, hoewel zij deze 1000 jaren als nog toekomstig zien, en in dezelve een bij uitstek heerlijke en heuglijke kerkstaat te gemoed zien, kunnen evenwel niet geloven, dat in die tijd zo een lichamelijke opstanding zou te wachten zijn. Het is waar, de woorden van Johannes schijnen wel zoiets aan te duiden. Maar (1) men moet aanmerken, dat dit boek Openbaring een boek is vol van geheim beduidende gezichten en dat de schrijfstijl ervan, van voren tot achteren toe doorgaans figuurlijk is. Dit nu zo zijnde, zo is het meer dan waarschijnlijk, dat ook deze opstanding in een figuurlijke zin op te vatten is. (2) Men zegt wel, dat men zonder hoogdringende noodzaak niet moet afwijken van de letter van Gods Woord. Maar men moet ook Schrift met Schrift vergelijken en verstandig toezien (X) of zulke en soortgelijke spreekwijzen, als men in een plaats letterlijk wil opgevat hebben, niet elders in een figuurlijke zin voorkomen. Dit is nu ten aanzien van dit stuk onbetwistbaar. Want men leest meer dan eens van een oneigenlijk opstaan en herleven van doden, zoals te zien is in Jes. 26:19, Ezech. 37:1 en 2 enz., Hosea 6:2 en zelfs in dit boek Openbaring van de twee getuigen in hoofdstuk 11: 11. (XX) Alsook of de letterlijke verklaring van deze of gene plaats ook te vereffenen is met hetgeen in andere plaatsen van de Bijbel geleert wordt. Kan dat niet geschieden; dan moet men zekerlijk tot een figuurlijke overgaan. Overmits nu in de Bijbel altoos maar van één opstanding gesproken wordt; *een opstanding beide der rechtvaardigen en der onrechtvaardigen*, Hand. 24:15, *als wanneer allen die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen, en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens; en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis*, Joh. 5:28 en 29. En wel op die wijze dat *de gestorvenen eerst zullen opstaan en dat degenen die levendig zullen overgebleven zijn, daarna, in een ogenblik en punt des tijds zullen verandert worden*, 1 Kor. 15: 51 en 52 en 1 Thess. 4:15, 16 en 17. Zo schijnt men geen andere voorafgaande en bijzondere opstanding van enige heiligen en martelaren te mogen stellen. Te minder, omdat Paulus die zekerlijk een voornaam martelaar geweest is, *de kroon der rechtvaardigheid* zo voor zich, als voor anderen, *die Jezus' verschijning liefgehad hebben*, niet verwachtte voor dien dag, 2 Tim. 4:8. En welke is die dag? Het is zekerlijk geen andere dan die in vers 1 gesproken was, *wanneer de Heere Jezus Christus de levenden en de doden oordelen zal in Zijn verschijning en in Zijn Koninkrijk*. (XXX) Eindelijk ook, of zo een letterlijke verklaring niet door enige zwarigheden of ongerijmdheden belemmerd wordt. Dat heeft hier zekerlijk plaats, indien men bij de letter wil blijven. Bijvoorbeeld: Een van beiden moet waar zijn; het moeten of allemaal opgewekte heiligen zijn, die alsdan de aarde bewonen zullen, of daar moeten ook nog enige onopgewekte mensen met en onder hen op aarde verkeren. Zo het eerste waar is, waartoe behoefde de satan dan gebonden te worden en van zijn macht om te kunnen verleiden berooft te worden? En vanwaar zullen dan de volken van Gog en Magog opdagen, welke de satan na die 1000 jaren tot de krijg tegen de legerplaats der heiligen vergaderen zal: Is het laatste waar, zal dan de onberispelijke heiligheid van die naar lijf en ziel volmaakte rechtvaardigen zich niet al te dikwijls ergeren aan de struikelingen van andere, doch nog niet opgewekte gelovigen, en aan de boosheden der nog onder hen of omtrent hen verkerende goddelozen? En dus zal hun gelukzaligheid, gedurende de 1000 jaren, hier op aarde zekerlijk minder zijn dan die gelukzaligheid, die zij voorheen reeds naar de ziel genoten hebben in de hemel. Indien de opgewekte heiligen op aarde zullen leven en heersten, het zal moeten zijn met Christus tegelijk hier op aarde of niet. Stelt men het eerste, zo dient men ook te stellen dat de verheerlijkte Jezus, behalve Zijn verschijning op de wolken de hemels, als Hij komen zal om

te oordelen de levenden en de doden, nog ten minste wel 1000 jaren tevoren, wederom lichamelijk en zichtbaar op aarde verschijnen en een geruime tijd verkeren zal. Maar dit zal men niet gaarne willen stellen, omdat het met verscheiden plaatsen van Gods Woord niet wel te vereffenen zouden zijn. Stelt men het laatste, ziet daar de gelukzaligheid van die opgewekte heiligen en martelaren uit de dood, wederom vermindert, in plaats van vermeerderd, vermits zij gedurende dat duizendjarig verblijf op aarde zullen moeten derven de onmiddellijke gemeenschap van de Heere Jezus Christus, die zij naar de ziel reeds zolang genoten hadden; waarin Paulus evenwel, zo voor zichzelf, als voor anderen, het toppunt stelde der gelukzaligheid, Philipp. 1:23, 1 Thess. 4:17. Nog eens, indien de opgewekte heiligen op aarde zullen leven en heersen, het zal moeten zijn met natuurlijke lichamen, of met geestelijke, gelijk die der opgewekten ten Jongste dage zullen zijn. Stelt men het eerste, zo zullen zij ook nodig hebben te eten en te drinken, te slapen enz. Komt dit wel overeen met die staat van heerlijkheid, die wij naar Gods Woord aan opgewekte rechtvaardigen moeten toekennen? Stelt men het laatste, zou dan de weder losgelaten duivel wel zo dwaas zijn, dat hij de volken van Gog en Magog ten strijde zou voeren tegen mensen, voorzien met onsterfelijke, onverderfelijke en geestelijke lichamen, tegen welke hij niets zou vermogen? En indien die niets tegen hen zouden kunnen vermogen, zou het dan wel nodig zijn, dat er vuur van God nederdaalde uit de hemel, om die vijanden te verslinden, en Zijn heiligen van derzelve overlaster te ontzetten. Deze en soortgelijke zwarigheden ontwijkt men wel, indien men met Piscator stelt dat deze heiligen, zo terstond na hun opwekking zullen opgenomen worden in de hemel. Maar dat dit zo zijn zal, kan uit Johannes woorden niet bewezen worden. In tegendeel is het uit alle omstandigheden af te nemen dat dit duizendjarig rijk en deszelfs heerlijkheid niet zal zijn in de hemel, maar op aarde, want deszelfs vrede en voorspoed zal gestoord worden door de verwoede aanval van Gog en Magog, hetwelk zeker geen plaats zal hebben in de hemel. Die kan door geen mensen bestookt en bestormt worden. Om deze en andere redenen meer, zijn voorname uitleggers van gevoelen dat hetgeen hier van deze bloedgetuigen en derzelve leven en heersen met Christus gezegd wordt in een figuurlijke of oneigenlijke zin is op te vatten. Zo is het begrepen bij de heer Vitringa in Apoc. P. 861. 862. En reeds voorheen bij Alfons. Conr. Mantugnus, bij denzelven aangehaald. Naar het gevoelen van zijn hoog eerwaarde zou dit herleven en heersen der martelaren te kennen geven, dat alsdan hun leer, die door hun vijanden, vooral de antichrist en deszelfs zogenoemde conciliën en kerkvergaderingen, als ketters, God-onterend en ziel-verpestend was verdoemd geworden van die aangewreven lasteringen gewraakt, en als gebouwd op en overeenkomende met de leer der apostelen en profeten openlijk verdedigd zouden worden. Dat dan ook hun zo deerlijk geschandvlekte eer en al de daarop geworpen lasterkladden gezuiverd zal worden; dat hun naam bij allen in achting en hun gedachtenis in zegening zijn zal; dat hun geloof, hun ijver, hun lijdzaamheid en standvastigheid naar waarheid en waardij geroemd en anderen tot prijswaardige navolgingen voorgesteld zal worden. Dat ook zij in de hemel niet onkundig van deze zo gelukkige staatsverwisseling van de Kerk, zich deswegen op een meer dan algemene wijze verblijden, God met juichende lofzangen verheerlijken, en als zulken die nu voor het oog der gehele wereld gerechtvaardigd zijn geworden, hun hoofden, als het ware moedig opsteken zullen, gelijk zij daartoe opgewekt worden, Openb. 18:20: “Bedrijf vreugde over haar, gij hemel, en gij heilige apostelen en gij profeten, want God heeft uw oordeel aan haar geoordeeld.” Gelijk zij dus ook juichende voorkomen in hoofdstuk 19:1, 2 en 3: “Hallelujah; de zaligheid en de heerlijkheid en de eer en de kracht zij den Heere onzen God; Want Zijn oordelen zijn waarachtig en rechtvaardig, dewijl Hij de grote hoer geoordeeld heeft, die de aarde verdorven heeft met haar hoerij, en Hij het bloed Zijner dienaren van haar hand gewroken heeft. En zij zeiden ten tweeden male: Hallelujah.” Anderen, onder welke de vermaarde De Withby is, die een geleerde verhandeling geschreven heeft over het Duizendjarig rijk, waarvan de korte inhoud te vinden is bij de Engelse Godgeleerden over

deze onze woorden, verklaren dit herleven en heersen van de heiligen met Christus een weinig anders. Zij willen (1) dat, gelijk het antichristelijke Rome geestelijk Sodom, Egypte en Babel heet, omdat het in goddeloosheid, hoogmoed en wreedheid daarna zo zeer gelijkt; dat, gelijk Johannes de Doper Elia genoemd wordt, Matth. 11:14, omdat hij was gekomen in *de geest en kracht van Elia*, Luk. 1:17, zo ook de martelaren kunnen gezegd worden te herleven en te heersen in de personen van zulke alsdan levende heiligen, die van gelijke geest, van gelijke gesteldheid, van gelijk geloof, ijver, ernst, lijdzaamheid en standvastigheid zijn zullen, als zij geweest zijn. Zij willen (2) dat hierdoor ook bekend worde de herstelling der Kerk uit een lage en verdrukte staat, welke verklaring bij Vitranga ook in aanmerking komt. Wie weet niet dat de herstelling van Juda en deszelfs wederkering uit de gevangenis bij Ezechiël, hoofdstuk 37, voorkomt onder het zinnebeeld van een opstanding uit de doden? Hij zag een vallei die vol was van dorre doodsbeenderen, hij zag, nadat hij daarover geprofeteerd had, dat er vel, vlees en zenuwen daarover kwamen, alsook dat er een geest in kwam, ja! dat zij levend werden en op hun voeten stonden, vers 1-10. Dat dit nu niet eigenlijk, maar oneigenlijk te verstaan was, blijkt uit de verklaring die hij er bij ontving: “Toen zeide Hij tot mij: Mensenkind, deze beenderen, die zijn het ganse huis Israëls; zie, zij zeggen: Onze beenderen zijn verdord en onze verwachting is verloren, wij zijn afgesneden. Daarom, profeteer en zeg tot hen: Zo zegt de Heere HEERE: Zie, Ik zal uw graven openen en zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o Mijn volk, en Ik zal u brengen in het land Israëls. En gij zult weten dat Ik de HEERE ben, als Ik uw graven zal hebben geopend en als Ik u uit uw graven zal hebben doen opkomen, o Mijn volk. En Ik zal Mijn Geest in u geven, en gij zult leven, en Ik zal u in uw land zetten; en gij zult weten dat Ik, de HEERE, dit gesproken en gedaan heb, spreekt de HEERE.” Vers 11, 12, 13 en 14. Overmits nu ook de Evangeliekerk alsdan zal bevrijd zijn van de verzoeking van de satan, van de verontrustende overlast der ketters, en van de ijselijke bloedvlagen en verdrukkingen waarmee onmenselijke bloedtirannen, zo onder Rooms-heidense, als Rooms antichristelijke heerschappij, haar van tijd tot tijd bestookt hebben, zodat zij al dikwijls was geweest gelijk diegenen, die afgezonderd zijn onder de doden en die in de kuil nederdalen; overmits zij alsdan zal verheerlijkt zijn door de bekering der Joden en heidenen; overmits haar leden alsdan God, onder de schaduw Zijner machtige bescherming en een rijke overvloed van Zijn dierbaarste genadegaven, als geestelijke koningen en priesters zullen dienen, in zuiverheid der leer en heiligheid des levens, zo oordeelt men, dat deze zo heerlijke en heuglijke staatsverwisseling zeer wel heeft mogen uitgedrukt worden, door met Christus te leven en te heersen; want dit zal voor haar niet minder zijn, dan het leven uit de doden, gelijk Paulus deze spreekwijze gebruikt van de weder aanneming en herstelling van de nu nog verstoten Joden, Rom. 11:15. En dit zal men te meer mogen doen, als de bijna gelijkkluidende profetie van Jesaja, hoofdstuk 26:19, op deze tijd thuis hoort, gelijk zij er van voorname uitleggers op wordt toegepast. “Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan; waakt op en juicht, gij die in het stof woont, want Uw dauw zal zijn als een dauw der moeskruiden, en het land zal de overledenen uitwerpen.”

Blz. 678. Letter G. God.

Gen. 17:7b en 8: “Om u te zijn tot een God en uw zaad na u. En Ik zal u en uw zaad na u het land uwer vreemdelingschappen geven, het gehele land Kanaän, tot eeuwige bezitting; en Ik zal hun tot een God zijn.” Gods grote verbondsbelofte aan Abraham was, dat Hij hem en zijn zaad na hem tot een God zou zijn. Dit is een belofte, die, wanneer ze in volle kracht werd opgevat, van een allergrootste uitgestrektheid is. God tot zijn God te hebben zegt het hoogste Goed tot zijn goed en eigendom te hebben, tot zijn overvloedig goed en krachtig zilver; tot een Schild der hulp en Zwaard der hoogheid; tot een Rotssteen zijns harten en Deel in eeuwigheid.

A. Ten aanzien van Abraham sluit ze dan in zich op, dat Hij, de Almachtige, vers 1, zou zijn, zijn Schild en Loon zeer groot, hfst. 15:1. Om hem te geleiden op al zijn wegen, tegen alle vijandelijkheden, zo lichamelijk als geestelijk, en voor hun aanval te beschermen; al zijn beloften aan hem waar te maken; om hem te rechtvaardigen, te heiligen en te verheerlijken, hetwelk de drie hoofdweldaden zijn van het Genadeverbond, en allen in die bewoording, dat God iemands God is, liggen opgesloten. De weldaad van de rechtvaardigmaking, zoals te zien is in Rom. 3:29 en 30. Die der heiligmaking, zoals blijkt uit Ezech. 20:12, vergelijk met vers 20, en die der heerlijkmaking, zoals met recht daaruit opgemaakt wordt, dat Christus de opstanding der doden eens uit dat zeggen van God bewees: “Ik ben de God Abrahams, en de God Izaäk, en de God Jacobs”, Matth. 22:31 en 32.

B. Verder wordt deze belofte ook gedaan aan “zijn zaad na hem”. 1. Men versta door “zijn zaad”, zijn nakomelingen tot in verre geslachten. Niet allen; want die uit Ismaël en uit de zonen die hij naderhand bij Ketura verwekt heeft, voortgekomen zijn, behoren daar niet onder, maar alleen degenen die van hem afstammen zouden door Izaäk, want in die alleen moest hem het zaad genoemd worden, Gen. 21:12. En die nog niet eens alle, maar slechts degene die door Izaäks jongste zoon Jacob van hem hun afkomst rekenen zouden. 2. Ten aanzien van het zaad sluit deze belofte in zich op: a. dat Hij aan hun in het algemeen vervullen zou al die beloften waaraan zij allen, als het zaad van Abraham, deel konden hebben, en ze ook bekronen met zulke inwendige grote voorrechten, dat daaruit zou kunnen blijken, dat er geen volk was, hetwelk God zo nabij was, zodat men ervan zou moeten zeggen: Welgelukzalig is het volk, hetwelk het alzo gaat; het volk, wiens God de HEERE is. b. Maar de meer nadrukkelijke betekenis van deze belofte zou maar alleen zijn voor die van zijn zaad, die ook in zijn gelovige voetstappen zouden wandelen, en aan wie dus de in te stellen besnijdenis niet maar voor een teken zou zijn van een uitwendig verbond, maar ook een teken en zegel van de rechtvaardigheid des geloofs, en de daaraan verknochte goederen van Gods heil.

Deze verbondsbelofte wordt nader uitgebreid, vooral ten aanzien van zijn zaad.

A. De belofte van een aards goed gaat vooraf; namelijk dat God hem en zijn zaad na hem zou geven het land Kanaän tot een eeuwige bezitting. Noch verkeerde hij als een gast en vreemdeling op aarde, in een vreemd land, maar dit zou niet altoos duren; God, Wiens de aarde is met haar volheid, en daarover te allen tijde een vrijmachtige bestelling kan doen, belooft datzelfde land, hetwelk nu voor hem nog een land der vreemdelingschappen was, geheel het land Kanaän, van de rivier van Egypte af, tot aan de grote rivier, de rivier Frath toe, de aangenaamste en vruchtbaarste landstreek die er was, te zullen geven aan hem en zijn zaad na hem, en dat tot een bezitting, tot een eigendom; niet meer voor enige weinige jaren, maar tot een eeuwige bezitting; dat is voor een zeer lange tijd; of wil men de kracht van de spreekwijze niet verkorten voor eeuwig en altoos; voor zo eeuwig als enige aardse goederen in eigendom kunnen bezeten worden, namelijk zo lang de wereld staat. a. Maar hoe heeft God deze belofte kunnen doen aan Abraham, daar die nooit een bezitter van geheel Kanaän geworden is? Dat is waar; maar het recht daartoe is hem gegeven, en de dadelijke bezitten ervan werd bewaard voor zijn zaad, hetwelk in zijn lendenen opgesloten was, en waarvan hij het hoofd en de stamvader zou worden. Abraham kon hiervan ook niet onkundig zijn, Want God had tevoren de belofte van Kanaäns bezitting al bepaald tot zijn zaad, Gen. 12:7 en de vervulling daarvan zelfs uitgesteld tot na de verdrukking en dienstbaarheid van zijn zaad in een vreemd land, te weten Egypte, Gen. 15:13-16 en 18-20. Waaruit Abraham wel weten kon dat Kanaän voor hem steeds een land van vreemdelingschap zou blijven. b. hoe heeft God dit land aan zijn zaad kunnen beloven tot een eeuwige bezitting? Het is waar, Abrahams nakomelingen zijn er wel erfbezitters van geworden, en ook enige eeuwen lang gebleven, maar er scheelt nog veel aan de eeuwigheid van die bezitting. Er zijn reeds meer dan 17 (nu

19 KJB) eeuwen verlopen, dat zij, als ballingen uit dat land omzwerven over de gehele aarde. Men kan hierop verscheidenlijk antwoorden:

1. Dat deze belofte, die een aardse belofte was, stilzwijgend was vastgemaakt aan de verbondsvoorwaarde die God aan Abraham had voorgeschreven; “wandel voor Mijn aangezicht en zijt oprecht”, vers 1. Aan deze voorwaarde hebben zij niet voldaan en hebben daarom de bezitting van dit goede land moeten verliezen. Men leze in Deut. 28 en korter in Jes. 1:19 en 20: “Indien gijlieden willig zijt en hoort, zo zult gij het goede dezes lands eten. Maar indien gij weigert en wederspanning zijt, zo zult gij van het zwaard gegeten worden; want de mond des HEEREN heeft het gesproken.”

2. Dat het woord עולם [olam] niet altijd de ‘eewigheid’ betekend, of een aan de eewigheid naastkomende tijd, tot aan het einde van de wereld; maar ook weleens een mindere tijd, eens mensen leeftijd, zoals te zien is in 1 Sam. 1:22. En dus zou deze belofte haar uitzicht maar hebben op de duur der eeuw van het Oude Testament. Zo lang, en niet langer moest de Kerk die toen alleen onder Abrahams zaad te vinden was besloten blijven in Kanaän; maar de Messias gekomen zijnde, het onderscheid tussen besnijdenis en voorhuid weggenomen, het erfrecht der heidenen zich verworven hebbende, moest de Kerk ook uitbreken ter rechter en ter linkerhand en haar zaad moest de heidenen erven. Jes. 54:3.

3. Dat ook Israëls tegenwoordige ballingschap niet altijd duren zal, maar dat zij, wanneer zij in het laatste der dagen zullen wederkeren, om de HEERE en David hun Koning, de Messias te zoeken, ook wederom zullen gesteld worden in de bezitting van Kanaän, om God daar te dienen op een met de aard van het Evangelie overeenkomende wijze, en dat dan te bezitten tot aan de voleinding der eeuwen. Een gevoelen dat onder de geleerden veel grote voorstanders heeft en op veel plaatsen van Gods Woord gegrond wordt, en onder ander op deze belofte, omdat in Ps. 105:6-11 van Gods Woord, te weten het Woord der verbondsbelofte aan Abraham, Izaäk en Jacob, nopens het geven van het land Kanaän gezegd wordt dat God dat heeft ingesteld, niet slechts tot een eeuwig verbond, hetwelk men volgens het voorheen aangemerkte, van zekere bepaalde tijd zou kunnen verstaan, maar tot in duizend geslachten, dat is, tot in het laatste nageslacht; want het is niet te vermoeden dat duizend geslachten zullen zijn voorbijgegaan eer de wereld een einde neemt. Gelijk ook elders het gunstig gedenken van God aan Zijn volk, tot deszelfs herstelling, met zijn gedenken aan het land, wordt samengevoegd, en het één en ander wordt afgeleid uit Zijn verbond met Abraham en Izaäk. Lev. 26:42. Bij deze aardse belofte komt nog een andere:

B. “Ik zal hen” (uw zaad) “tot een God zijn”. De blijken hiervan zijn zichtbaar genoeg geweest onder de dag van het Oude Testament. a. Ten aanzien van geheel het zaad in het algemeen door de bescherming die God er aan verleende, en de uitnemende voorrechten en zegeningen waardoor Hij het onderscheidde van en verhief boven alle andere volken. b. Ten aanzien van de gelovigen in het bijzonder in die kracht van betekenis die wij tevoren hebben aangewezen. God heeft onder Abrahams nakomelingen van tijd tot tijd de Zijnen gehad, die Hem in het geloof, als hun Verbondsgod aankleefden en waaraan Hij Zich ook als de God der blijdschap hunner verheuging te genieten gaf.

Maar wat zal men nu zeggen van deze belofte sinds de dag van het Nieuwe Testament en Israëls verwerping die noch duurt? a. Hoewel dit ellendig volk zit zonder koning en zonder vorst, zonder offer en opgericht beeld, zonder efod en terafim, Hosea 3:4. Men kan evenwel niet zeggen dat dat het zit zonder God. Hij toont Zich nog in een zekere zin, dat Hij de HEERE hun God is. Men leze eens met aandacht Lev. 26:44 en 45. Het is, in het midden van deszelfs zware en langdurige ellenden, nog als met handen te tasten dat Gods voorzienigheid het op een bijzondere wijze bewaart en bewaakt; en dit strekt ten blijke dat Hij er nog wat goeds en groots mee voor heeft, en hun, ten beste, nog steeds gedenkt aan het verbond van de voorouders. b. Hier komt nog bij de aan- en opneming van het overblijfsel naar de verkiezing der genade uit dat volk in Zijn zielszaligende verbondsgemeenschap in het begin van de

evangeliedagen en de nog aanstaande bekering van dit volk in het laatste der dagen, want de volheid der heidenen ingegaan zijnde, zal ook geheel Israël zalig worden, Rom. 11:25 en 26. Een bredere verhandeling over de verklaarde woorden is voor degene die de Latijnse taal kundig zijn te vinden in T. Fabricii. Christolog. Dissert. X.

Blz. 160. Letter H. Hemel.

Handelingen 3:21: “Welken de hemel moet ontvangen tot de tijden der wederoprichting aller dingen, die God gesproken heeft door den mond van al Zijn heilige profeten van alle eeuw.” Petrus spreekt van de Heere Jezus Christus, en hij getuigt van Denzelve, of dat de hemel Hem ontvangen heeft, gelijk de vertaling van de onzen te kennen geeft, om dien te hebben tot een heilige en heerlijke woning, gelijk het Griekse woord bij Euripides in Alcest v. 817 van het *innemen van een huis ter woning* gebruikt wordt, daar de vertaling van Luther heen wil. Het is ons om het even hoe men het noemt. Als men maar stelt dat Christus naar Zijn menselijke natuur plaatselijk in de hemel is en blijft tot het hier aangewezen tijdstip toe, en naar dezelve niet even zowel overalteenwoordig is als naar Zijn Goddelijke natuur, gelijk de broeders Lutheranen drijven, met welk geschil, als behorende tot de Godgeleerdheid wij ons niet ophouden, maar merken slechts aan dat deze plaats dat gevoelen meer weerlegd dan uit kracht der persoonlijke vereniging van de menselijke natuur met de Goddelijke, aan de eerste de overalteenwoordigheid van Zijn mensheid, waardoor Hij de hemel, zowel als de aarde omvat en in zich begrijpt, dan zullen wij ook moeten stellen dat de alomteenwoordigheid Zijner mensheid, waardoor Hij de hemel als omvat, slechts zal moeten duren totdat de wederoprichting aller dingen daar gesteld zal zijn, dat die, dat geschied zijnde, zal moeten ophouden en dus dan ook de persoonlijke vereniging van Zijn Goddelijke met Zijn menselijke natuur, welke naar men wil de grondslag is van de overalomteenwoordigheid der laatste, want die wederoprichting is het hier aangewezen tijdstip, tot het welk toe Jezus de hemel innemen, of de hemel Jezus ontvangen moet, en na hetwelk Hij uit de hemel zo wederkomen moet, dat alle oog Hem zie. Maar dit is zoiets, dat geen Lutheraan zou willen stellen en dus begunstigd deze plaats zijn gevoelen niet. Ook ligt in deze woorden opgesloten dat het betamelijk was dat het heeft moeten geschieden dat Jezus de hemel innam, of door dezelve ontvangen werd. Des Vaders belonende rechtvaardigheid eiste het, dat Hij den Zoon, die Zich ter Zijner verheerlijking zo laag vernederd had, wederom verheerlijkte met die heerlijkheid die Hij bij Hem gehad had eer de wereld was. Dit behoorde ook tot het aan de Zoon beloofde werkloon. Zo eiste het ook de verheerlijking van de Zoon; zo moest Hij al verder gerechtvaardigd worden van de Hem aangewreven lasteringen die de Joden gelegd hadden ten grondslag om Hem te veroordelen; zo moest Hij de vreugde deelachtig worden die Hem was voorgesteld geweest, voor welke Hij het kruis gedragen en de schande veracht had. Zo eiste het de voltooiing van der Zijnen heil, om hun Zijn Geest te kunnen zenden, om hun Voorbidder te kunnen zijn bij de Vader, en ook om hun daarboven plaats te bereiden, om ze ter eniger tijds derwaarts tot Zich te kunnen nemen. Doch daar het voornamelijk op aankomt, is wat men te verstaan heeft door “de tijden der wederoprichting aller dingen, die God” enz. die hier voorkomen als het tijdstip, hoelang Christus in de hemel blijven zal. Die er door verstaan de herstelling der verdoemden in de gelukzaligheid, nadat die een geruime tijd de helse pijn, tot straf van hun gepleegde boosheid, zullen geleerden hebben, zijn het spoor het allerverst bijster. Want, behalve dat hun gevoelen op zichzelf een handtastelijke en met Gods Woord in het geheel onbestaanbare dwaling is, zo beroepen zij zich ook tevergeefs op deze woorden. Erkennen zij, gelijk zij doen, dat Christus de hier bedoelde tijden daar gesteld zijnde, zal wederkomen uit de hemel, die Hem nu nog ontvangt, die wederkomst kan geen andere zijn, dan die van de Jongste dag; een latere wederkomst van Hem is in de Bijbel niet bekend. Dit zo zijnde, zo kan deze *wederoprichting* niet zijn de gewaande herstelling der verdoemden, want het is zeker dat zij in die dagen eerst, beide naar lichaam en ziel door een openbaar

strafvonnis ten eeuwige vuur zullen verwezen worden. Onder de rechtzinnige uitleggers is men het ook over deze tijden niet eens. Sommige willen er door verstaan hebben de gehele tijdbedeling van het Nieuwe Testament. Anderen alleen de laatste oordeelsdag. Nog anderen dat laatste gelukkige tijdvlak waartoe ook behoort de algemene bekering der nu nog verstokte en verstoten Joden, hetwelk de voleinding der eeuwen zal voorgaan; wanneer alle koninkrijken der wereld zullen geworden zijn onzes Heeren en Zijns Christus, en wanneer NB zal vervuld worden de verborgenheid Gods, gelijk Hij Zijn dienstknechten de profeten verkondigd heeft, want dit behoort tot de dagen des zevenden engels, wanneer die bazuinen zal, Openb. 10:7 en 11:15. Van dit gevoelen zijn behalve andere, de vermaarde Vitringa, Observ. S. L. V. C. 6 S. 14. P. m. 87-91. De doorknede J. F. Stapfer in een verhandeling over Hand. 3:19 S. XXIII, welke met nog twee andere in 1759 in het Nederlands uitgegeven is door de nu zalige G. J. Lette. Alsook de door zijn grote geleerdheid, zowel als door zijn ongeluk, genoeg bekende J. E. Jungius. Ziet hier deszelfs betoog van dit stuk, hier en daar wat verkort: “ Het is bekend dat in het algemeen, zo bij oudere als latere uitleggers, door *deze tijd der wederoprichting aller dingen* verstaan wordt de laatste oordeelsdag, welke opvatting berust op die vertaling, die zij aan dit woord, in navolging van Hesychius geven, die het verklaart door *voleindingig*, alsof de zin zou zijn: *tot den tijd der voleindingig aller dingen*. Doch behalve dat deze vertaling geen grond heeft in de eigenlijke betekenis van dit woord, zo valt het ook makkelijk te begrijpen dat Petrus met deze woorden de laatste oordeelsdag, of het einde der wereld niet kan verstaan hebben; want hij beschrijft hier zo een tijd der *wederoprichting aller dingen* welke NB God gesproken heeft door de mond ALLER Zijne heilige profeten, van het begin der wereld af aan. Nu willen wij weleens weten, wat dit toch voor zaken zijn, die de profeten van die laatste oordeelsdag gesproken hebben. Was dit waar, dan moest men daarvan het een of andere in de Schriften van de profeten vinden. Zonder dat kon de apostel zich daarop niet beroepen. Maar in plaats van dat, is bij hen, wat de laatste oordeelsdag aangaat, een diep stilzwijgen, uitgezonderd het artikel der opstanding. Ja! zelfs hebben de apostelen ons daarvan zeer weinig nagelaten, buiten hetgeen men vindt in Matth. 25:31 en 42, 2 Thess. 4:14-18, 1 Thess. 1:8 en 9, 1 Kor. 15 en 2 Petr. 3. Genoeg daarmee getoond hebbende dat deze dingen, rakende de staat der eeuwigheid, ook van God voor de eeuwigheid bewaard worden, en dus te tellen zijn onder die dingen die in dit leven niet geoorloofd zijn uit te spreken. En deze aanmerking is genoeg, om te tonen, dat dit gevoelen hier zeer ver van het onderwerp afdwaalt. Anderen vertalen het door ‘daarstelling aller dingen’, in navolging van Tertullianus, die hier heeft *Exhibitio rerum omnium*, en van enige ongewijde schrijvers, die het in die zin zouden gebruikt hebben. Hierop gronden zij het gevoelen dat Petrus door deze tijden der daarstelling aller dingen, zou verstaan hebben, al de tijden van het Nieuwe Testament tot deszelfs einde toe. En dat dus zijn mening zou zijn: ‘Welken de hemel moet ontvangen, totdat God zal hebben daargesteld alle dingen, die Hij gesproken heeft.’ Maar behalve dat deze vertaling aan de betekenis van het woord niet voldoet, zo komt deze opvatting ook in het geheel niet overeen met hetgeen dat Petrus van deze *tijden der wederoprichting* of *daarstelling aller dingen* zegt. Want hij beschrijft die als een tijd van zaken, welke NB ZAKEN God gesproken had door *de mond van al Zijn heilige profeten van alle eeuw*. Nu wilden wij ook eens wederom weten, wat dan toch van deze dingen, en wel van ‘al deze dingen’ die in het Nieuwe Testament, en wel tot de Jongste dag toe moeten daargesteld worden te vinden is. Niet bij de profeten in het algemeen. Nee! Dat is hier het verschil niet, maar daar het hier op aankomt, bij hen allen die geprofeteerd hebben van de eeuw af aan. Of hebben zij daarvan wel gesproken, maar niet geschreven? Dat is wel ras gezegd, maar niet bewezen. Hierom zo menen wij dat Petrus geheel iets anders door deze *tijden der wederoprichting aller dingen* moet bedoeld hebben, waartoe ons de rechte grondbetekenis van deze woorden zal moeten voorlichten. Eigenlijk zegt dit zoveel als *een herstelling van een zaak tot de vorige staat waarin zij geweest is*. Dit toont de oorsprong van

dit woord aan, alsook het gebruik van deszelfs werkwoord dat wij uit Matth. 12:13 vinden van die mens die Jezus zo genas, dat deszelfs hand wederom werd hersteld, gezond gelijk de andere. Hierom wordt het bij Dioskorides gebruikt van ‘troebel water’, hetwelk door het zinken wederom duidelijk, dat is, tot zijn vorige staat hersteld wordt. En Columella L. IV. Merkt aan dat de hemelkundigen die tijd, waarin de zon in dat gedeelte des hemels wederkeert, waaruit ze haar loop begonnen had. ....

Hieruit volgt derhalve, dat bij onze apostel de *tijd der herstelling aller dingen*, ook een tijd is, waarin zaken wederom tot haar vorige staat hersteld of ten minste vernieuwd en tot betere staat gebracht worden. Als men u aanmerkt, dat de laatste tijden zodanige tijden zullen zijn, waarin al dat verval zal hersteld worden, dat in de wereld en in het bijzonder in Gods Kerk geweest is, niet slechts van het begin af aan maar ook voornamelijk onder het Nieuwe Testament bij die grote afval; en als wij daar nog eens bijvoegen, dat alles, zowel in het burgerlijke als in het kerkelijke, onder de laatste monarchie van Jezus, in een heerlijke staat zal komen, zo kan men niet wel twifelen of Petrus heeft er die tijd door verstaan. Die laatste tijden zullen doch uitmaken die *tijden der wederoprichting*, waarin dat woord vervuld zal worden, “Ziet Ik maak alle dingen nieuw”, dat tot Johannes gezegd werd, toen hem het nieuwe Jeruzalem, afdalende uit de hemel werd vertoond, Openb. 21:5. welke *herstelling aller dingen* met de laatste val van de antichrist beginnen en langzamerhand voltooid worden zal, totdat ze na de vernietiging van de Gog en Magog haar volle beslag zal gekregen hebben, waarna die weergaloos volmaaktere staat der wereld, door dat nieuwe Jeruzalem en die nieuwe hemel en aarde, waarvan men leest in Openb. 21:1, vertegenwoordigd, volgen zal, en daarop dan de toekomst van Jezus op de wolken, zodat Petrus zeggen wil *dat de hemel Jezus Christus ontvangen moest tot de tijd der wederoprichting aller dingen, of herstelling aller dingen*, dat is, *totdat die tijd zijn beslag zou gekregen hebben, waarin men, volgens de verwachting van alle eeuwen, een vernieuwing der wereld, en daarin een glorierijk van Christus te verwachten had.*

En hieruit laat zich enigszins die duistere plaats uit 1 Kor. 15:21 verstaan. Vraagt iemand nu, hebben dan al de profeten van alle eeuwen af van deze tijden gesproken?

Ik antwoord: Ja. Dat lag al begrepen in de moederbelofte, Gen. 3:15. Uit kracht waarvan alle heiligen van de oude dag die vernieuwing van de wereld en herstelling uit haar val en daarin dat glorieuze rijk van het Zaad der vrouw, bij hetwelk de slang en haar zaad ten ondergebracht zou zijn, in het einde der eeuwen tegemoet zagen. En daarom zijn de Schriften der profeten zo vol van dit laatste koninkrijk, in het bijzonder die van Jesaja, als van dat rijk, waarop alle de eeuwen staroogden, en waarbij ook die grote ‘herstelling’ der Joden, dat is, hun bekering voorvallen zal, hoewel niet minder dan de christenen in onze tijden, hetwelk waarlijk te verwonderen is, daar werk van maken.” Zie Jungius, *Verborgene der laatste tijden*, P. 21-27 in de aant.

Blz. 477. Letter H. Huis.

Mattheüs 23:38 en 39: “Zie, uw huis wordt u woest gelaten. Want Ik zeg u: Gij zult Mij van nu aan niet zien, totdat gij zeggen zult: Gezegend is Hij Die komt in den Naam des Heeren.” Beschuldigde Amazia de profeet Amos, dat hij woorden sprak die het land niet zou kunnen verdragen, omdat hij geprofeteerd had tegen Israëls heiligdommen en tegen het huis van koning Jerobeam, Amos 7:3-11; zekerlijk zullen deze woorden van de Heiland ook wel als onverdraaglijk zijn voorgekomen aan de hoofden van het Joodse volk, de farizeeën en Schriftgeleerden, waarmee Hij hier te doen had, want ze behoorden tot *den dag der wrake Gods*, welchen Hij ook moest uitroepen, Jes. 61:2. Ze behelzen de aankondiging van een schroomlijk oordeel van verwoesting. “Ziet”, neem het ter ore, ja! ter harte; “hoort de roede en wie ze besteld heeft”, Micha 4:9. “Uw huis worde u woest gelaten”. Het zal er op

aankomen, wat hier hun huis is. Er schijnt een huis bij uitstek bedoeld zijn, en wel zo een, dat het huis was van de hoofden des volks. Daarom denken velen aan de tempel en menen dat deze voorzegging de discipelen aanleiding gegeven heeft om de Heiland bij wijze van tegenwerping te doen letten op de gebouwen van de tempel, Matth. 24:1; zeggende: “Ziet, hoedanige stenen, en hoedanige gebouwen”, Mark. 13:1. Deze was een huis bij uitstek, vanwege de kostelijkheid en vanwege de betrekking, die al het volk er op had, het aller voornaamste gebouw. En zou hier hún huis genoemd zijn, en niet het huis des HEEREN, gelijk doorgaans [zo genoemd]. 1. Omdat de tijd nabij was, dat deze tempel niet meer het huis des HEEREN zou zijn, aangezien de Kerk van het Nieuwe Testament eerlang zou gebouwd worden tot een heilige tempel en woonstede Gods in den Geest. 2. Omdat ook de tempel reeds geworden was tot een huis van koophandel, Joh. 2:16 en een kuil der moordenaars, Matth. 21:13. En dus een huis, dat God niet langer voor het Zijne kennen, met hetwelk Hij niet meer te doen wilde hebben. Maar de heer T. Vieroot meent dat er door te verstaan is het ‘huis des gericht’s’, die plaats daar de raad gewoonlijk zat om het hoogst gezag over het volk te oefenen, dat de Messias noemt het “huis Zijner liefhebbers”, Zach. 13:6, dat met recht hun huis, het huis der oversten mocht genoemd worden, omdat niemand dan die een lid was van die hoge vergadering, zich daarin mocht nederzetten. De rede van deze opvatting is, omdat niet alleen aan het Jeruzalem, dat Jezus aanspreekt, kinderen wordt toegeschreven, hoedanige de onderdanen zijn in betrekking tot de magistraat; maar ook omdat de overheden van die stad, die de oppermacht in handen hadden, alleen in volle kracht als doders der profeten kunnen aangemerkt worden. Zie den bundel van Godgeleerden Oefening I. D. P. 680, 681, in een aant. Deze gedachte doet zich aanmerkelijk voor. Opdat men hier dan een bediening vindt die zich op de burgerstaat, daar die aan het volgende vers meer ziet op de godsdienstige of geestelijke. En daar het ‘huis des gericht’s’ ook op de tempelberg, ja een van die tempelvertrekken was, zo kon dit de discipelen ook wel aanleiding gegeven hebben om hun meester te doen letten op de gebouwen van de tempel. Van dit “hun huis” zegt Hij dat het hun “woest gelaten” wordt. Twee dingen behelst deze bedreiging: A. Dat het verwoest zou worden, Dan. 9:26. B. Dat het verwoest zou blijven liggen. “Want het paleis zal verlaten zijn, het gewoel der stad zal ophouden; Ofel en de wachttorens zullen tot spelonken zijn tot in der eeuwigheid, een vreugde der woudezels, een weide der kudden.” Jes. 32:14. Dit oordeel wordt gedreigd niet in de toekomstige, maar in de tegenwoordige tijd. “Uw huis *wordt* u woest gelaten”, omdat het oordeel, waardoor Israëls burgerstaat ten bodem toe gesloopt zou worden, zeer nabij was en sterk haastende; ja! in de beginselen reeds gekomen was. De bijl lag alreeds aan de wortel der bomen, Matth. 3:10. De Romeinen, die God tot instrumenten van Zijn gramschap strekken zouden, speelden reeds meester in het Joodse land. De tijd die nog verlopen zou tot de gehele verwoesting en verlating toe was zeer kort, slechts als een dag, Luk. 19:42. Dan zou dit zondig koninkrijk van de aardbodem verdelgd, en voorts onder alle heidenen geschuwd worden, gelijk als zaad geschud wordt in een zeef, Amos 9:8 en 9. Dit wordt nader bevestigd en uitgebreid: “Want Ik”, de Amen, de getrouwe en waarachtige Getuige, ja de God der waarheid zelf, Ik zeg en voorzeg u: “Gij zult Mij”. In deze woorden op zichzelf aangemerkt komt een nieuwe bedreiging voor: “Gij zult mij van nu aan niet zien”. Dit raakt wel allereerst de hoofden van het volk, maar in hun personen ook het grote gros van het volk en voorts hun kinderen en kindskinderen tot in verre geslachten. Dit blijkt uit het aangewezen tijdperk, tot hoelang dit oordeel duren zou. Hierin zou het bestaan: ‘dat zij Hem van nu aan niet meer zouden zien’. Met hun lichamelijk ogen, als onder hen verkerende en lerende; na zeer weinige dagen zou Hij gedood worden, na Zijn opstanding zou Hij Zich aan hun niet opnieuw vertonen, en door Zijn hemelvaart zou Hij hun, gelijk ook geheel de aarde, Zijn lichamelijke tegenwoordigheid onttrekken. Ook niet met geestelijke ogen, want hun onttrekkende de verlichting van het Evangelie Zijner heerlijkheid, zou Hij over hen uitstorten een geest des diepen slaaps, een oordeel van verblinding en verharding, niets anders dan of

hun ogen waren toegesloten geworden, Jes. 29:10-14. Zodat zij zouden zijn gelijk degenen die horende horen, maar niet verstaan, en ziende zien, maar niet opmerken, Jes. 6:9-12. Want, gelijk zij hun aangezichten van Hem verborgen hadden, Jes. 53:3, en niet hadden willen opmerken, terwijl Hij tot hen had geroepen, zo zou Hij Zich nu ook op Zijn beurt verbergen, zodat zij Hem niet zouden kunnen vinden, hoewel zij Hem zouden willen zoeken, Spr. 1:24-28. Maar hoelang zou dit duren? Wel voor een lange tijd, maar niet voor altijd. Des HEEREN gramschap zou wel uitgaan als een aanhoudend onweder, en blijven op de kop der goddelozen; maar evenwel niet langer dan “totdat Hij gedaan en totdat Hij daargesteld zal hebben de gedachten Zijns harten; in het laatste der dagen zult gij daarop letten.” Zie Jer. 30:23 en 24. Daarom zegt Hij ook niet dat zij Hem nooit weer zien zouden, maar dat het zou zijn “totdat gij zeggen zult: Gezegend is Hij Die komt in de Naam des Heeren.” Er zou dan nog eens een tijd komen, dat zij Hem, Die zij nu smadelijk verwierpen als een Belialsman, leugenprofeet, en volkverleider, zouden erkennen voor de waarachtige Messias Die in de Naam des HEEREN, naar Zijn voorbeschikking, op Zijn bevel, en met Zijn hulp, eerst in de wereld gekomen was, om het zwaarwichtig zoen- en borgwerk te volbrengen en vervolgens in Zijn Koninkrijk om de heidenen te vergaderen tot Zijn erfdeel en de einden der aarde tot Zijn bezitting; en dat zij, in erkenning daarvan, zich aan Hem onderwerpen zouden in gehoorzaamheid des geloofs, en Hem met blijdschap hulde en manschap zweren zouden; want zij zouden zeggen: “Gezegend is Hij” Zodat zij zich in Hem zegenen zouden, als degenen in Wien het ganse zaad Israëls zou gerechtvaardigd worden en zich beroemen, Jes. 45:24 en 25. Ook Hem zegenen, heil en voorspoed toejuichen zouden in de verdere uitbreiding van Zijn Koninkrijk, en voorts Hem uit overtuiging dat Hij het waardig was, te brengen de lof, de eer, de heerlijkheid en de dankzegging tot in eeuwigheid. Het zal er nu maar op aankomen, wanneer zij dit zullen zeggen, want daarvan hangt het af, hoelang zij Zijn gunstrijke nabijheid zouden moeten derven. Tot daartoe was het, dat zij Hem niet zien zouden. Er zijn er die met onze randschrijvers dit willen verstaan hebben van de Jongste dag, wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid Zijns Vaders, en zij, als tegen wil en dank, zullen gedwongen worden te bekennen dat Hij de Gezegende des HEEREN is. Het is zeker dat dan alle ogen Hem zullen zien, ook de ogen dergenen die Hem doorstoken hebben. Maar dat zal zekerlijk een zien met afgrijzing zijn en met wanhoop; daar hier gesproken wordt van een ‘zien’ dat gepaard zal gaan met vreugde gejuich en blijde zegenzangen.

Liever verstaan wij dit dan met anderen van het laatste der dagen, wanneer geheel Israël zal zalig worden, want dan zullen zij Hem erkennen als de Gekomene in de Naam des HEEREN, en ten blijkvertoog daarvan, Hem noemen “hun Verlosser van ouds af”, Jes. 63:16. Dan zal die erkenning ook gepaard gaan met vreugdegejuich Jes. 12:1-6. En dit zal nog nader blijken als men de 118^e psalm, uit wiens 26^e vers deze woorden ontleend zijn, met voorname uitleggers zou moeten toepassen op de nog aanstaande algemene bekering der Joden, wanneer zij overtuigd, dat die Steen dien de bouwlieden in vorige dagen verworpen hadden, door het bijzonder bestel des HEEREN, tot een Hoofds des hoeks geworden was, Hem niet alleen erkennen, zich onderling tot blijdschap opwekken, voor Hem in de verdere uitbreiding van Zijn Koninkrijk bidden, maar ook Hem zegenen zullen, zeggende: “Gezegend is Hij”. Ps. 118:22-26. Dit is dan de hoofdsom der zaken. Dat de kinderen Israëls, overgeven in het oordeel van verblindings, wel vele dagen zullen zitten zonder Koning, zonder vorst, zonder offer, en zonder opgericht beeld, zonder Efad en zonder Terafim; hun burgerstaat, zowel als hun kerkstaat verwoest liggende. Maar dat zij in het laatste der dagen zich zullen bekeren en ook komen tot de HEERE en Zijn goedheid, Hosea 3:4 en 5. Dit laatste nu moet dienen tot bevestiging van het voorgaande, waarom het daartoe wordt betrekkelijk gemaakt door het woord “want”. Want zouden zij Hem niet zien, zoveel eeuwen achtereen Zijn gunst moeten derven, het zou dan ook niet genoeg zijn dat hun huis slechts verwoest werd, maar het zou ook “woest gelaten worden”, opdat het voor de gehele wereld te beter blijken zou dat zij

waren geworden een volk Zijner verbolgenheid, overgegeven ten bannen en ter vertreding, totdat de tijden der heidenen zouden vervuld zijn.

Blz. 479. Letter H. Huis.

Lukas 1:33: “En Hij zal over het huis Jakobs Koning zijn in der eeuwigheid, en Zijns Koninkrijks zal geen einde zijn.”

De engel Gabriël voorspeld aan Maria dat haar te baren Wonderzoon Koning zou zijn en dat Hij een Koninkrijk zou hebben. Trouwens de Vader Zelf had aan Hem het Koninkrijk verordineerd, Luk. 22:29. Hem tot Koning gezalfd, Ps. 2:6, en die zou Hem ook terzelfder tijd doen naderen en Hem te geven heerschappij, eer en het Koninkrijk Dan. 7:13 en 14. Hem kronen met eer en heerlijkheid, Ps. 8:6.

Hij bepaald nader, wie Zijn onderdanen zouden zijn. Hij zou Koning zijn over het huis Jacobs. Wie zijn dezen? Eigenlijk zijn de Joden de nakomelingen het huis van Jacob. Maar hoe heeft Gabriël zo kunnen spreken, daar de Joden Hem smadelijk zouden verwerpen? Dat is waar. Maar er zou evenwel nog een overblijfsel zijn naar de verkiezing der genade, dat zich aan Hem zou onderwerpen in gehoorzaamheid der waarheid. Ook zouden de Joden niet altijd wederhorig blijven, maar in het laatste der dagen zullen zij zich bekeren en zoeken David hun Koning, Hosea 3:5. Maar zou Hij niet de heidenen ontvangen tot Zijn erfdeel en de einden der aarde tot Zijn bezitting? Hoe heeft Gabriël Zijn heerschappij kunnen bepalen tot het huis van Jacob? Maar de te bekeren heidenen zijn daaronder ook te begrijpen, daar die der moederkerk, die uit de Joden zijn moest, zouden ingelijfd worden, Jes. 54:2 en 3. Waarop die ook binnen des HEEREN huis en muren een naam en plaats zouden ontvangen, beter dan der zonen en dochteren, Jes. 56:5-7. Gelijk die dan ook, ten blijke dat zij geworden waren medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods, zich zouden noemen met de Naam Jacobs en toenemen met de Naam Israëls, Jes. 45:3. Onder Zijn rijksgebied zou geen onderscheid meer zijn tussen Jood en Griek, waarom allen, die naar Hem vroegen en Zijn aangezicht zochten, zouden geacht worden het geslacht Jacobs te zijn, Ps. 24:4, 5 en 6. Men versta hier dan door Jacobs huis de Kerk van het Nieuwe Testament, vergaderd uit alle geslachten, talen en volkeren. Over die zou Hij Koning zijn, ze door Zijn Woord en Geest vergaderen, aan Zich onderwerpen, krachtadig beschermen, en de dierbare voorrechten van Zijn Koninkrijk, gerechtigheid, vrede en blijdschap door den Heilige Geest doen genieten, en eindelijk rijkelijk toevoegen den ingang in Zijn eeuwig Koninkrijk. Voorts wijs Gabriël aan, hoelang Hij Koning zou zijn. Hij zal het zijn in der eeuwigheid “en Zijns Koninkrijks zal geen einde zijn”. Gelijk Hij Priester zou zijn, naar de kracht des onvergankelijken levens, zo zou ook Zijn Koninkrijk, dat op Zijn Priesterwerk gegrond is, geen einde hebben; en gelijk niemand Zijn leeftijd zou kunnen uitspreken, zo zou ook niemand de duur van Zijn Koninkrijk kunnen bepalen. Zijn troon zal zijn eeuwiglijk en altoos, Ps. 45:7. “Der grootheid dezer heerschappij en des vredes zal geen einde zijn op den troon van David en in zijn koninkrijk, om dat te bevestigen, en dat te sterken met gericht en met gerechtigheid, van nu aan tot in eeuwigheid toe.” Jes. 9:6a en b. Zijn heerschappij zal een eeuwige heerschappij zijn, die niet vergaan zou, en Zijn Koninkrijk zou niet verdorven worden; het zou alle koninkrijken vermalen en teniet doen; maar zelf zou het bestaan in alle eeuwigheid, Dan. 7:27 en 2:44. Hieruit kon Maria opmaken dat haar te baren Zoon iet slechts zou zijn een zoon van David, maar ook de Zoon des Allerhoogsten, want zo een was alleen waardig zo een Koninkrijk te ontvangen, en alleen bekwaam om het te kunnen besturen.

Blz. 340. Letter. K. Kinderen.

Hosea 3:4 en 5: “Want de kinderen Israëls zullen vele dagen blijven zitten, zonder koning en zonder vorst, en zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim. Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun

Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.”

Ten nadere opening van deze woorden heeft men aan te merken wie de “kinderen Israëls” zijn waarvan hier gesproken wordt. Het zijn niet maar alleen die van de twee stammen, veeltijds Juda genoemd; niet maar alleen die van de tien stammen, doorgaans Israël genoemd; maar het zijn in het algemeen de afstammelingen van aardsvader Jacob die ook Israël heette. Want die van Juda hebben zowel als die van Israël zich bezondigd door afgoderij en genen zijn zowel als dezen verstoten geworden. Hosea heeft zowel onder en tegen genen als dezen geprofeteerd, hoofdstuk 1:1. Hij begrijpt ze beiden ook wel meer onder de algemene benaming van “kinderen Israëls”, hoofdstuk 1:10, vergelijk vers 11, en 10:9 en 10.

Wat van die voorzegt wordt: eerst hun vertroosting, vers 4. In het algemeen dat zij “vele dagen blijven zitten”. Gelijk dit der vrouw die de profeet gekocht had, bedreigd was in vers 3. Zo wordt het hier van de kinderen Israëls voorzegt. Zij zouden zitten als bitterlijk bedroefden, Job 2:8 en 13, Ezra 9:3, Neh. 1:4, Jes. 57:1. In het bijzonder als een *weduwe* die de dood van haar man betreurt, Jes. 3:25 en 26. Of liever als een *vrouw* die om haar wangedrag van haar man verstoten is, maar die evenwel, (naar het zeggen der Joden) weder aangenomen mocht worden, wanneer zij intussen geen andere man getrouwd had. Zo zou het ook met de kinderen Israëls gaan. Zij waren door een geestelijk echtverbond Gods getrouwde vrouw geworden, Ezech. 16:8, maar om hun wangedrag zou God hun een scheidbrief geven, Jes. 50:1. In die tijd zou men van hun kunnen zeggen, in meerdere nadruk dan zulks gezegd wordt in Klaagl. 1:1, 7, 8 en 9, dat zij eenzaam waren geworden, als een weduwe, als een afgezonderde vrouw, zittende in ellende en ballingschap. Maar daar zij intussen zich aan geen andere man, aan geen vreemde goden en derzelve dienst verbinden zouden, zou de HEERE hen te eniger tijd wederom aannemen, Jer. 3:14. Doch niet zeer schielijk, want zij zouden “blijven zitten”, en wel “vele dagen”, dat is een zeer lange tijd, want hun weder aanneming wordt bepaald in vers 5 tot “het laatste der dagen”. Hoe zij zitten zouden en waarin hun verlating blijkbaar zou worden, wordt meer in het bijzonder aangewezen. Vooreerst, zonder vorm van burgerlijke regering. Zij zouden zitten zonder *koningen*, hoedanigen zij gehad hebben voor de gevankelijke wegvoering naar Assur en Babel; ook zonder *vorsten*, hoedanigen zij nog gehad hadden na hun wederkering uit de gevangenis. Men denke aan Nehemia, Zerubbabel en de vorsten der Makkabeeën. Zij zouden ophouden een onafhankelijk volk te zijn, niet meer wonende in zijn eigen land en bestuurd naar zijn eigen wetten; maar verstrooid over geheel de aarde, en *geschud onder alle heidenen, gelijk het zaad geschud wordt in een zee*, Amos 9:8. Zij zouden moeten bukken onder vreemde en vaak wrede heren. Het zou met hen gaan gelijk er staat van Edom: “Haar edelen (doch zij zijn er niet) zullen zij tot het koninkrijk roepen, maar al haar vorsten zullen niets zijn.” Jes. 34:12. Waarlijk een zware straf! Waarover zij op een andere tijd een klaagden: “Wij hebben geen koning; want wij hebben den HEERE niet gevreesd”. Hosea 10:3. Ten tweeden zonder vorm van *plechtige godsdienstoefening*. Want zij zouden zitten *zonder offer*. Het groot oogmerk van de godsdienst was oudtijds om zich met God te verzoenen, daartoe dienden de offeranden; en om in hachelijke tijdsomstandigheden van God raad te ontvangen, en daartoe diende de *efod*. Het een en het ander werd nagebootst door de heidenen, die hadden ook offeranden en altaren, en ook waarzeggers, orakels of gewaande godsspraken. Het een en het ander zouden de kinderen Israëls moeten derven. Zij zouden op hun wijze de verzoening met God niet kunnen maken. Niet naar de wijze van hun ouden en van God ingestelde godsdienst, want *zij zouden zitten zonder offer*. Dit zegt iets meer, dan dat God aan hun offeranden een walg zou hebben, gelijk Hij elders wel betuigd had, Jes. 1:11, Jer. 6:20, Amos 5:21 en 22. Het sluit in zich op een geheel ophouden van hun wetplechtige godsdienst. Stad en heiligdom zouden verwoest zijn, er zou geen tempel meer zijn waarin, noch altaar waarop, zij zouden kunnen offeren; er zouden geen priesters meer zijn om de offeranden toe te bereiden, want die zouden uitgeroeid zijn, Mal. 2:12. En zo zou de

HEERE *het slacht en spijsoffer doen ophouden*, Dan. 9:26 en 27. Ook niet naar de wijze van de heidenen, welker afgoderij zij zo gretig plachten te volgen, want zij zouden zitten *zonder opgericht beeld*. Het hebben en oprichten van beelden was de Israëlieten streng verboden, Lev. 26:1, Deut. 16:22. Bij hun komst in Kanaän moesten zij ze verbrijzelen, Ex. 23:24, Deut. 7:5. Evenwel bleven zij tot het oprichten en dienen van beelden zeer genegen, Jer. 2:20 en 27. Dit ging zover, dat zij het dienen van de afgoden aanmerkten als de bronader van hun welvaart, en het nalaten daarvan als de bronader van hun rampen, Jer. 44:16, 17 en 18. Maar nu zou het geheel anders zijn. Hoewel van God, Zijn dienst en verbondsgemeenschap verstoten, zouden zij zich evenwel zuiver bewaren van afgoderij en daarvan ten uiterste afkerig zijn. Men mocht er wel op toepassen, hetgeen gezegd wordt in Jes. 30:22: “En gijlieden zult voor onrein houden het deksel uwer zilveren gesneden beelden, en het overtreksel uwer gouden gegoten beelden; gij zult ze wegwerpen gelijk een maandstondig kleed, en tot elk van die zeggen: Henen uit.” Zo zouden zij ontzet zijn, zowel van de van God ingestelde, als van de gewaande middelen om de tegen hen rokende gramschap des Hemels af te wenden. Ook zouden zij geen Goddelijke antwoorden ontvangen. Niet op de rechte wijze. Want zij zouden zitten *zonder efod*; dat is, zonder Urim en Thummim die in de borstlap van het gericht waren, en dus vast aan de efod, die een zo voornaam stuk was van des hogepriesters pronk- en ambtsgewaad, en waardoor hij in zaken van groot belang de HEERE raadpleegde en Deszelfs antwoord ontving, Ex. 28:6-30 en Num. 27:15. Zo heeft David de HEERE meer dan eens doen raadplegen door de efod, 1 Sam. 23:6 en 9, 30:7. Verder moet men onder dit woord van *efod* verstaan, alle andere wijzen waarop God oudtijds Zijn verborgenheden plagt bekend te maken aan Zijn oude verbondsvolk. Als hier dan gezegd wordt dat de Kinderen Israëls zouden zitten zonder Efod, zo zal zulks aanduiden, dat zij gedurende de tijd van hun verstoting niet meer zouden onderwezen worden door Godsspraken of profeten, maar overgelaten worden aan zichzelf, om te wandelen in hun wegen en zich te verzadigen met hun raadslagen. Ja! voor zover Gods Woord onder de krachtige medewerking van de Geest is als de Urim en Thummim, verlichtende de ogen, en de slechte wijsheid gevende, Ps. 19:8 en 9. Zo zou men hier onder ook kunnen begrijpen het oordeel van verblindings hetwelk gedurende die tijd op hen rusten zou, volgens Jes. 29:10, 11, 12 en 14 en 28:7 en 11. Het zou met hun zijn gelijk er staat in 2 Kron. 15:3. Toen koning Saul van God geen antwoord kreeg raadpleegde hij met de tovenaars van Endor, 2 Sam. 28:6 en 7. Maar dat zouden de kinderen Israëls nu niet doen. Want zij zouden ook zitten *zonder terafim*. Van de *terafim* zal in het vervolg onder hun eigen titel meer moeten gezegd worden. Wij merken nu maar met een woord aan dat die door de heidenen ook gebruikt werden tot waarzeggerij, Ezech. 21:21. Waarom die ook met de waarzeggers en duivelskunstenaars worden samengevoegd, 2 Kon. 23:24. Die te raadplegen was de Joden verboden en was gruwelijk voor God en bedrieglijk voor de mens, Zach. 10:2. Zouden zij dan zitten *zonder terafim*, het geeft te kennen dat zij niet alleen de ware troost van het Goddelijk onderwijs zouden missen, maar ook de gewaande troost waarmee bedrieglijke waarzeggerij het dom en bijgelovig volk weleens plagt te troetelen. Gelijk van afgoderij, zo zouden zij ook daarvan ten uiterste afkerig zijn, en zelfs het wee uitroepen over degene die tot een hout zouden zeggen: wordt wakker; en tot de zwijgende steen: leer ons, Hab. 2:18 en 19. Ziet! Zo zou de staat van de kinderen Israëls ten volle beantwoorden aan de staat van die vrouw die de profeet op Gods bevel had moeten beminnen, vers 1. De harde voorwaarde, daaraan opgelegd, dat zij vele dagen zouden moeten zitten en wachten naar hem, zonder met hem of met haar boelen gemeenschap te hebben, vers 3, zouden ook de kinderen Israëls moeten ondergaan. Van God verstoten en hun burgerstaat verwoest zijnde, zouden zij ook *vele dagen moeten zitten* zonder verbondsgemeenschap met God, hun Man en Maker, en dus zonder offer en efod. Ook zonder gemeenschap met hun oude boelen, de afgoden, en dus *zonder opgericht beeld en zonder terafim*. Maar hoewel dit *vele dagen* duren zou, het zou evenwel niet voor altijd zijn. God zou zich eindelijk Zich over

hen opnieuw ontfermen, Jer. 31:20. “Daarna” zegt de Godsspraak *zullen zij zich bekeren, en zoeken*. Hun bekering wordt in het algemeen voorgesteld: zij zouden zich bekeren. Door Gods oordelen getuchtigd en door Zijn Geest vermurwd van het verfoeilijke van hun wangedrag overtuigd, zouden zij zich voor God boetvaardig vernederen, Jer. 31:19. Naar Zijn roepende stem luisteren en zich gereed tonen om in gehoorzaamheid des geloofs zich aan Hem te onderwerpen, zeggende: “Hier zijn wij, wij komen tot U” Jer. 3:20. Ze wordt meer uitgebreid in haar beginsel en gelukkig gevolg. In haar beginsel: *zij zouden zoeken den HEERE hun God en David hun Koning*. Men verstaat door deze Personen: a. God de Vader die waarlijk de HEERE was, met deze zijn Naam de allerhoogste over geheel de aarde; en vanwege een bijzondere verbondsbetrekking van hunner vadersen dagen af, hun God, Lev. 26:44 en 45. b. De Heere Messias Die in het Profetische Woord meermaals David wordt genoemd, Jer. 30:9, Ezech. 34:23 en 24 en 37:24 en 25 enz. Zo vanwege Zijn afkomst uit David, Jer. 23:5, als omdat Hij in vele opzichten het tegenbeeld zou zijn van David. Ook hun der kinderen Israëls Koning, Zach. 9:9, van God daartoe gezalfd; waarom Hij ook hoewel zij zich Zijner heerschappij een lange tijd onttrekken, ja tegen Hem rebelleren zouden, hun Koning blijven en ten laatste ook wederom door hun als zodanig geëerbiedigd zou worden, Jer. 30:9. Immers zij zouden *zoeken*. De gunst van hun God en Zijn Messias zolang gemist hebbende, het groot nadeel ervan nu ondervindende, en daarbij overreed, hoe heilzaam het hun zou zijn, daarin weer hersteld te mogen worden, zouden zij geen middelen onbeproefd laten, om die te herwinnen door gebeden en aanhoudende smekingen, gelijk zij zo biddende worden ingevoerd, Jes. 63:15-18 en 64:9. Zo zouden zij de HEERE hun God zoeken en tegelijk ook David hun Koning, met Die als de Messias te erkennen, in het geloof aan te nemen, om door Hem vrede met God te maken, zeggende: “Gewisselijk, in den HEERE zijn gerechtigheden en sterkte; tot Hem zal men komen; maar zij zullen beschaamd worden, allen die tegen Hem ontstoken zijn. Maar in den HEERE zullen gerechtvaardigd worden en zich beroemen het ganse zaad Israëls.” Jes. 45:24 en 25. Dit zou ook van een allergewenst gevolg zij; want zo zouden zij “vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid”. De onzen hebben het woord פֶּחַח vertaald door ‘vrezende komen’. De Arabieren hebben een bijna gelijkkluidend woord, hetwelk zij gebruiken van een vogel, dat vervolgd van en bevreesd voor de roofgieren, met haast vliegt, om die in zijn nest of elders te ontwijken. Dit, hierop toegepast, zal dan te kennen geven, hoe zij bekommerd over hun kostelijke zielen en beducht voor de vervolgingen van de satan, zich met verdubbelde geloofsschreden zouden haastten tot God in Zijn Messias, om onder Zijn vleugelen schuilplaats en verbergings te vinden; genoegzaam op dezelfde wijze als er staat in Hosea 11:11: “Zij zullen bevende aankomen als een vogeltje uit Egypte, en als een duif uit het land van Assur; en Ik zal hen doen wonen in hun huizen, spreekt de HEERE.” Dus zouden zij komen *tot den HEERE*, Die Zich, naar de betekenis van Zijn Naam, Ex. 34:6 en 7, door hun zou laten vinden, als genadig en barmhartig. *En tot Zijn goedheid*, tot het dadelijk mede aandeel van al de goederen van Zijn Genadeverbond die onder de verrukkendste zinnebeelden beschreven worden, Jer. 31:12-14, en in welker genot zij bij zalige ondervinding zullen weten, dat Hij waarlijk aan Israël goed is, den genen die rein van hart zijn.

Maar wanneer zal dit zijn? Hosea zegt: “In het laatste der dagen”, dat is, in de dagen van de Messias. Trouwens daartoe wordt ook elders de weder aanneming van de kinderen Israëls bepaald, Deut. 4:30, Jer. 30:24. Maar nu zal de vraag zijn, of men hierdoor te verstaan heeft het begin van deze laatste der dagen, ofwel derzelver laatste, wanneer de voleindiging der eeuwen nabij zal zijn? En dus, of men de vervulling van deze woorden reeds gezien heeft, ten dele in de wederkering der Joden, met enige van de tien stammen uit Babel en Assyrië, en ten dele in de bekering van enige duizenden Joden tot het geloof in Christus? Dan of die nog te verwachten is, zodat het 4^e vers ziet op der Joden tegenwoordige ballingschap en verlaten staat; en het 5^e vers ziet op een algemenere bekering van dat volk op het einde van de Evangelische tijdsbedeling?

Er zijn enige uitleggers van het eerste gevoelen; vooral heeft de heer J. E. Schubert gezocht dit te betogen en tegen de daartegen ingebrachte aanmerkingen van de heer Heyn te verdedigen, zoals te zien is in zijn vertaalde “Gedachten over de algemene bekering der Joden”. P. 73. Doch de daarop gemaakte aanmerkingen van de schrijvers van de “Republiek der geleerden” van Jan. en Febr. 1766 P. 30-34 doen zien dat de verklaring van de heer Schubert in vele opzichten zeer gewrongen is. Het laatste gevoelen doet zich aannemelijk voor. Althans in het 4^e vers ziet men een levendig tafereel van de tegenwoordige ellende staat van de Joden. Zij zijn immers alom ‘zonder Koning en zonder vorst’. Nergens hebben zij enige vorm van burgerlijke regering; over de gehele aarde verstrooid, moeten zij overal bukken onder vreemde heren en wetten. Nergens hebben zij tempel of altaar. De enige schijn van plechtige godsdienst oefening die hun overgebleven is, is een armhartig samenkomen in de synagogen; en in plaats van de efod, van enig Goddelijk onderwijs, worden zij geleerd, of liever verkeerd en misleid door de beuzelarijen van hun rabbijnen. Maar, hoe zeer zij zijn ontzet van de wetplichtige godsdienst, zij hebben evenwel geen opgericht beeld of terafim, maar zijn daarvan ten uiterste afkerig. Wie weet niet, hoeveel honderden, ja! duizenden van Joden in Spanje en Portugal liever de aller wreedste vervolgingen van de inquisitie hebben willen ondergaan, dan zich bezoedelen met de plechtigheden van Rome’s afgoderij en bijgeloof. **Wat het 5^e vers betreft, dat behoort dat de dingen die nog aanstaande zijn. De ongemene zorg die God voor dit volk draagt, dat het niet wordt uitgeroeid, noch zich vermengd met, of versmelt onder andere volken, niet tegenstaande een verstrooiing van meer dan zeventien honderd jaren, geeft alle rede om te denken, dat God met datzelve nog iets goeds en groots voorheeft. Daar dan nog bijkomen zoveel profetieën die van een nog aanstaande algemene bekering der Joden melden.** Als: Jes. 59:20, Ezech. 37:21-27, Amos 9:11-15, Micha 4:6 en 7, Zef. 3:19 en 20, Rom. 11:11-28 enz. De Joodse meesters passen ook het 4^e vers toe op hun tegenwoordige staat, als R. Kimchi, R. Alschech en R. Mozes ben Isaschar Levita. Vele onder de oude kerkvaders zijn ook van dat gevoelen geweest als: Origenes Hilarius, Ambrosius, Hiëronymus; en onder de latere godgeleerden: Luther, Melancton, Meisner, Spener, P. Martyr, Pareüs en vele anderen. Met betrekking tot deze onze godsspraak is dit in het brede beredeneerd en verdedigd door Eberhardus Hamel, zoals te zien is in de Thesaurus Nov. Theol. Philol. Tom. I. P. 1009-1028.

Blz. 464. Letter K. Koningen.

Openbaring 16:12: “En de zesde engel goot zijn fiool uit op de grote rivier Eufraat; en zijn water is uitgedroogd, opdat bereid zou worden den weg der koningen die van den opgang der zon komen zullen.”

Dit vers stelt ons voor ogen de verborgenheid van de zesde fiool, welke uitgieting de uitwerksels van Gods toorn op de aarde brengen zou, vers 1. Overmits nu de uitgieting van de vijfde fiool op de troon van het Roomse antichristelijke beest, reeds een grote verduistering over deszelfs rijk gebracht had, vers 10; zo schijnt door de zesde fiool een nog zwaardere schok aangewezen te zijn, die de omkering van dat rijk voorgaan en daartoe aanleiding geven zal, want het gevolg van het uitgieten van deze fiool zal de uitdroging van de rivier de Eufraat zijn, en het doel daarvan zal zijn, de weg te bereiden der koningen, te weten die van de opgang der zon. Men weet dat de rivier de Eufraat de hoofdrivier was van Babel, door die stad heen liep en dezelve meer versterkte dan haar hoge muren, torens en wallen. Men weet ook, dat Cyrus (die uit Perzië en Medië, hetwelk oostwaarts van Babel opgetogen was) toen hij die stad belegerde, het water uit de Eufraat afleidde, die rivier uitdroogde en op die wijze in de stad indrong en die veroverde. Daar nu de zetel van het Roomse antichristelijke rijk in het boek Openbaring vaak voorkomt onder de benaming van Babel, zo kan men niet wel twijfelen of er wordt op die oude geschiedenis gezinspeeld; dus zal dan ook de grote rivier de Eufraat iets moeten betekenen, dat dat geestelijke Babel tot zijn grootste sterkte gestrekt heeft,

hetwelk uit die stad voorkomt, gelijk de Eufraat door Babel stroomde en zich vandaar verder verspreidde. In plaats dan, om aan het een of ander machtig rijk te denken, hetwelk het rijk van het beest als tot een voormuur en sterkte strekt, en zo zou men er door kunnen verstaan die zo wijduitgestrekte macht die de antichrist zich, als de gewaande stedehouder van Christus aangematigd en van tijd tot tijd zover uitgebreid heeft; ik bedoel de banbliksems die hij door middel van zijn bullen, brevets, excommunicaties uit het Vaticaan met zoveel geweld geheel de christenwereld door uitschoot, waardoor hij zich meer sterkte, dan door duizenden van gewapende heerbenden, en de christenkoningen en vorsten zich zo ontzaglijk maakte, dat, wilden zij hun kroon, hun rijken en levens zeker zijn, zij zich op een slaafse wijze moesten onderwerpen. Het uitdrogen van de rivier zal dan betekenen het ophouden, de vernietiging van die gewaande macht, zodat hij zich daardoor niet langer zal kunnen sterken. De vervulling daarvan beginnen wij hoe langer hoe meer te zien. Sinds het doorbreken van de reformatie is dat gezag allengskens verduisterd, die macht allengskens verminderd geworden; maar thans is die rivier sterk aan het uitdrogen; die sterkte is op het punt van geheel te vergaan. De nu (in de tijd van ds. Staringh KJB) regerende paus Clements XIII heeft er de proef nog eens van willen nemen door een brevet uit te vaardigen tegen de hertog van Parma; maar men weet ook hoe weinig ontzag men hetzelfde toegedragen heeft, met welk een verontwaardiging het ontvangen is, welke sterke verklaringen daartegen gedaan zijn, niet alleen in Frankrijk, maar ook in Spanje, Portugal, Napels en Sicilië, welke rijken steeds de Roomse stoel het meest toegedaan zijn geweest, en welke vijandelijke ondernemingen tegen de pauselijke bezittingen daarop reeds gevolgd zijn, zo van de zijde van de koning van Frankrijk, als van de zijde van de koning van Napels en Sicilië. Dit uitdrogen van die rivier zal moeten dienen “opdat bereid zou worden den weg der koningen die van den opgang der zon komen zullen”. Namelijk tot een vijandelijke aan- en inval, waarom men ook wijd en zijd gezanten zal uitzenden om bij de koningen der aarde, daartegen heul en hulp te zoeken en die te vergaderen tot de krijg, zoals in de volgende verzen te zien is. Maar wie zijn nu die koningen van de opgang der zon? Letterlijk betekend de ‘opgang der zon’ het oosten en daarom denken vele uitleggers om oosterse vorsen en volken, gelijk de Turken, Perzen enz. Doch anderen denken dat deze bewoording hier zinnebeeldig te verstaan is. Christus nu wordt in de Bijbel omschreven als een Zon, ook wel als de Opgang uit de hoogte, en dus zouden deze koningen aanduiden christenkoningen; zulken die bestraald door de verlichting der waarheid wandelen in het licht van Hem Die de ware Zon der gerechtigheid is, en daarom als koningen ‘van de opgang der zon’ omschreven worden, in tegenoverstelling van de koningen van de aarde die zich door de uitgezonden onreine geesten zullen laten vergaderen tot de krijg, waarvan in vers 14 wordt gesproken. Mogelijk zijn het ook zulke koningen die duslang wel enerlei mening met het beest gehad, en hun kracht en macht aan hetzelfde overgegeven hebben; maar die nu de hoer al beginnen te haten en ze te eniger tijd woest en naakt maken, haar vlees eten en ze met vuur verbranden zullen, Openb. 17:13 en 16. En mogelijk worden ze omschreven als ‘koningen van de opgang der zon’ omdat zij vandaar, van de oostzijde komen en de aanval beginnen en voortzetten zullen. Napels ligt ten ooste van Rome; men weet, wat de troepen van dat rijk steeds tegen het pauselijk gebied ondernomen hebben. Wat er van worden zal, moet de tijd ontdekken. Althans dat door het verdrijven der Jezuïeten, de grootste voorstanders van het pauselijk gezag en door de machtige tegenkanting die het pauselijk brevet tegen de hertog van Parma ontmoet, de sterkte van de roomse stoel in deze onze dagen genoegzaam geheel ontzenuwd wordt is zeker. Voor het overige, wie de hier bedoelde koningen zijn, bepalen wij hier niet. Deze profetie is nog niet vervuld, immers niet volledig, en behoort dus tot die dingen, die bij God nog verzegeld liggen en opgesloten in Zijn schatten.

Blz. 491. Letter K. Koninkrijken

Openbaring 11:15: “En de zevende engel heeft gebazuind, en er geschiedden grote stemmen in den hemel, zeggende: De koninkrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en van Zijn Christus, en Hij zal als Koning heersen in alle eeuwigheid.”

Deze *koninkrijken* zijn wereldse koninkrijken, Matth. 4:8, koninkrijken der aarde, Ps. 68:33, Jes. 37:20, bestuurd door koningen die over menigten heersen en zich verhovaardigen over de scharen der volken; die door uitwendig gebied, aanzien en praal onderscheiden zijn van het Geestelijk koninkrijk van Christus dat niet van deze wereld is, Joh. 18:36. *Deze zijn geworden* (zo zal men bij het steken der zevende bazuin nog eens juichen) *onzes Heeren*, dat is des Vaders, *en Zijn Christus*, dat is van de Zoon, aangemerkt als de door lijden volmaakte Middelaar, zijnde de Christus des Vaders, omdat Die Hem tot Koning gezalfd heeft tot een Heere en Christus gemaakt en ten hoogste over de koningen der aarde gesteld heeft, Ps. 2:6, Hand. 2:36, Ps. 89:28. Maar zijn ze niet altijd onzes Heeren en Zijn Christus geweest? Immers is de Heere alleen de God aller koninkrijken der aarde, Jes. 37:16. Immers is God, de Allerhoogste Heerser over de koninkrijken der mensen en Hij stelt daarover wie Hij wil, Dan. 4:32 en 5:21. En wat Christus betreft, zo heeft God immers Hem doen heersen over de werken Zijner handen en alle dingen onder Zijn voeten gezet, Ps. 8:7. Hem zettende ver boven alle overheid, en macht, en kracht, en heerschappij, Ef. 1:21. Zo is het. Maar er is onderscheid tussen de wijze, waarop de koninkrijken onzes Heeren zijn en Zijn Christus. Die zijn altijd des Heeren geweest, voor zover wij die beschouwen als een gedeelte der wereld, van welke God de Schepper en Onderhouder, en uit dien hoofde ook de volstreckte Heer', Eigenaar en onafhankelijke Opperbestuurder is, want “De aarde is des HEEREN, mitsgaders haar volheid, de wereld en die daarin wonen.” Ps. 24:1. Zo zijn ze ook Zijn Christus altijd geweest, voor zover Die de Zoon is, en dus met de Vader de waarachtige God, boven allen te prijzen in der eeuwigheid; ze zijn ook Zijns, aangemerkt als de Christus geworden, voor zover God “Hem heeft gegeven alle macht in de hemel en op aarde”, Matth. 28:18. En dus ook de macht om die in hun woelen en woeden tegen Hem te bedwingen, of aan zich te onderwerpen, of op deze of gene wijze dienstbaar te maken aan Zijn oogmerken, ten nutte van Zijn Kerk. Maar hier wordt gesproken van zo een “worden onzes Heeren en van Zijn Christus”, waardoor zij de ware God als hun Heere en Christus als hun Koning hulde zullen doen in gehoorzaamheid der waarheid en des geloofs. Maar wanneer zal dit zo zijn? Vele uitleggers verstaan dit van het Godsrijk der heerlijkheid, wanneer dat ten Jongste dage, alle andere koninkrijken vermalen en te niet doen zal en zelf bestaan zal in alle eeuwigheid, Dan. 2:44. Wanneer alle heerschappij en alle macht en kracht zal te niet gedaan zijn, 1 Kor. 15:24. Hoewel wij nu het koninkrijk der heerlijkheid niet willen uitsluiten omdat er verder volgt: “En Hij zal als Koning heersen in alle eeuwigheid”. Dat hier evenwel voornamelijk gesproken wordt van het Koninkrijk der genade hier op aarde, bewijzen wij; ten dele uit den samenhang en het beloop van het boek Openbaring, als waarin tot hiertoe nog niet gesproken is van de voleinding der wereld, maar slechts van de antichrist, van de schromelijke oordelen die denzelve zouden treffen, en van het komen van de derde wee, deels ook, uit de boven bijgebrachte plaatsen. Men kan immers eigenlijk niet zeggen, dat de koninkrijken der wereld ten Jongste dage des Heeren en van Zijn Christus zullen zijn of worden, want dan zullen er geen koninkrijken der wereld meer zijn. Daarom zegt de Schrift ook nooit, als ze spreekt van het einde der wereld, dat dan de koninkrijken Gods en van Zijn Christus zullen worden, maar dat ze dan zullen verstoord en te niet gedaan zijn, Dan. 2:44, 1 Kor. 15: 24. Hetgeen nu teniet gedaan en niet meer in wezen is, kan gezegd worden eens anderen te zijn of te worden. Maar wanneer Christus Zijn Genaderijk opricht onder de Koninkrijken der wereld, en die door de bekering en geloof aan Zich onderwerpt, dan heet het: “het Koninkrijk geworden onzes Gods, en de macht van Zijn Christus”, Openb. 12:10b. Naardien nu deze spreekwijze in die zin voorkomt bij onze schrijver en wel in het volgende hoofdstuk, zo moet ze ook hier in die zin worden opgenomen. Daarenboven behoren de 24 ouderlingen die God loven, vers 16 en 17, niet alleen tot het rijk der heerlijkheid, maar

ook tot het rijk der genade; gelijk ook hetgeen gezegd wordt van de geopende tempel in de hemel en van de bliksemen, stemmen, donderslagen, aardbeving en grote hagel, vers 19. Betrekking hebbend op het koninkrijk der genade, zoals te zien is uit de gelijkkluidende spreekwijzen, hoofdstuk 8:5 en 15:5. Zodat dit lofgejuich dan zal opgaan, wanneer, naar de verwachtingsleer van de profeten, “Maar het Rijk en de heerschappij, en de grootheid der koninkrijken onder den gansen hemel, zal gegeven worden aan het volk der heiligen der hoge plaatsen, welks Rijk een eeuwig Rijk zijn zal; en alle heerschappijen zullen Hem eren en gehoorzamen.” Dan. 7:27. “En de HEERE zal tot Koning over de ganse aarde zijn; te dien dage zal de HEERE één zijn, en Zijn Naam één.” Zach. 14:9. “En koningen zullen uw voedsterheren zijn, hun vorstinnen uw zoogvrouwen; zij zullen zich voor u buigen met het aangezicht ter aarde en zij zullen het stof uwer voeten lekken ; en gij zult weten dat Ik de HEERE ben, dat zij niet beschaamd zullen worden die Mij verwachten.” Jes. 49:23. Zie ook 60:10. “En de volken die zalig worden, zullen in haar licht wandelen; en de koningen der aarde brengen hun heerlijkheid en eer in dezelve.” Openb. 21:24.

Blz. 542. Letter O. Opstaan.

Lukas 15:18 en 19: “Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan, en ik zal tot hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd tegen den Hemel en voor u; En ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden; maak mij als een van uw huurlingen.”

Op deze wijze schetst de Heiland het overleg dat de jongste zoon bij zichzelf maakte om, was het mogelijk, zijn zo zeer drukkende ellende enigszins te verzachten en de dood die hem dreigde te ontgaan.

Wat de letterlijke zin betreft, deze zoon heeft zijn goed opgeëist, en heeft zijns vaders huis verlaten en is naar een ver gelegen land vertrokken, hij had daar de lichtmis gespeeld en zijn goed metterhaast in overdaad, dardelheid en vuile wellust doorgebracht. Hierdoor tot de uiterste armoede gebracht, had hij zich tot zwijnenhoeder verhuurd en zou graag zijn holle buik met het zwijnendraf gevuld hebben, had hij die maar kunnen bekomen. Hierdoor kwam hij bij zichzelf en een vergelijking makende tussen zijn staat en die van zijns vaders huurlingen, zag hij dat de zijne veel ellendiger was dan de hunne. Die hadden nog overvloed van brood, maar hij verging van honger. Dit deed hem het besluit opmaken, om tot zijn vader weder te keren, zich voor zijn voeten neer te werpen en daar hij geen hoop had, van wederom als zoon aangenomen te zullen worden, hem te verzoeken dat hij hem slechts stellen wilde onder zijn huurlingen. Het schijnt dat hij, bijna flauw van honger en mat en moedeloos van ziel, ter aarde neergelegen hebbende, maar nu, na veel overleg, tot een besluit gekomen zijnde, wilde hij het ook terstond gaan beproeven, of het van hem voor een gewenst gevolg mocht zijn: “Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan.” Hoezeer hij de vader vertoornd had, vertrouwde hij evenwel bij hem nog meer ontferming te zullen vinden, dan bij een vreemde. Maar hoe zou hij hem onder de ogen komen, als zoon? Nee, hij stond nu bij zichzelf overtuigd dat hij alle recht daartoe verbeurt had. Hij wilde hem dan als een schuldige te voet vallen. Seneca wil, dat men zichzelf onderzoeken zal, dat men zich daarbij zal gedragen: Eerst als zijn zelfs beschuldiger, daarna als richter en eindelijk als biddende om vergiffenis..... Op die wijze wilde hij ook te werk gaan. A. Hij wilde zichzelf beschuldigen; hij wilde zeggen: “Vader, ik heb gezondigd tegen den Hemel en voor u”. Hij wil zich niet verschonen met de onbezonnenheid van zijn jeugd, noch met de kwade raad en verleiding van anderen. Neen! Hij wilde zichzelf geheel en alleen in de schuld stellen en volmondig belijden dat hij gezondigd, ja, grof en gruwelijk gezondigd had tegen de Hemel, dat is, tegen God die in de hemel is, Die door een alleszins billijke wet de kinderen het eren hunner ouders zo nadrukkelijk geboden heeft, en ook tegen zijn vader, met wie hij door zoveel weldaden verbonden was, en aan wie hij, naast God, zijn leven en bestaan te danken had. Door zo een ronde belijdenis wilde hij zijn, door berouw geheel verbrijzeld, hart voor zijn vader openleggen, en de scherpe

verwijtingen, die als zoveel doodssteken daarin zouden geweest zijn, voorkomen, om het grievend vonnis, dat hij al de voorrechten van zijn kindschap verbeurd had, uit zijns vaders mond niet te horen. B. Zo wil hij zelf zijn richter worden, en het vonnis over zich uitspreken, want hij wilde er bijvoegen: “Ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden.” Hij wilde niet alleen zeggen, dat hij onwaardig was, zijn zoon te zijn, en als zodanig weer aangenomen en in de daaraan verknochte voorrechten hersteld te worden. Maar, dat verder gaat, hij wilde zeggen dat hij niet meer waardig was zo genaamd te worden. Zo verfoeilijk was zijn wangedrag in zijn eigen ogen, dat hij zich onwaardig achtte, niet maar het voorrecht van zijn zoon te zijn, maar zelfs ook de eer van de zoon genoemd te worden van een zo brave en deugdzame vader. C. Ten laatste wil hij ook een ootmoedig verzoek doen. Zo er nog enige innerlijke bewegingen en ontfermingen zijn, “maak mij als een van uw huurlingen”. Laat mij toch niet vergaan van kommer en gebrek, wilde hij zeggen, laat het mij maar vergund zijn als een huurling onder uw dak te mogen komen, op uw akker of in uw wijngaard te mogen arbeiden. Ik zal mij gelukkig genoeg achten als ik slechts de kost zal mogen verdienen, opdat ik niet verga van honger. Zo wilde hij spreken. Een blijk, dat hij wel diepe indrukken had van zijn onwaardigheid; maar ook kleine indrukken van zijns vaders barmhartigheid, daar hij meende, dat die zich door rede van belang, het voordeel van zijn dienst zou laten bewegen. Deze laatste woorden heeft hij evenwel niet gebruikt toen hij tot de vader kwam, vers 21. Buiten twijfel, omdat hij oordeelde 's vaders vaderlijk hart en edelmoedigheid te zullen beledigen, indien hij van huurlingschap en verdienen gesproken had, nadat die hem aanstonds met zoveel ontferming en tederheid ontvangen had, zoals te zien is in vers 20.

Het gehele voorstel van deze jongste zoon is een gelijkenis, en dus is er niet aan te twifelen, of er is ook een geestelijke zin onder verborgen. In het bijzonder ook, onder dit boetvaardig overleg van hem. In het algemeen levert het op een wel getroffen schilderij van een boetvaardige zondaar die de deerniswaardige ellendestaat, waarin hij zichzelf door de zonde gestort heeft, en tevens de harde en geheel onvruchtbare dienst van de satan, waaronder hij geraakt is, ziet en gevoeld, en daarom overleg maakt, hoe hij zich met de belijdenis op de lippen, en de verbrijzeling in het hart, ten diepste voor God verootmoedigen en Hem tot ontferming bewegen zal. Men leze hiervan de fraaie en stichtelijke *leerredenen* over Lukas 15 van de eerwaarde doopsgezinde leraar Jac. Ouweijans, pag. 171 enz.

Ondertussen, hebben, (en de volgrees der drie gelijkenissen die in het hoofdstuk voorkomen, en wel in het bijzonder de uitvoerigheid van deze laatste en de vele en zeer nadenkelijke omstandigheden, waarmee ze in haar begin, voortgang en einde voorgedragen wordt) de uitleggers al van overlang en met recht doen denken, dat Christus, Die niet alleen als een Leraar der en ter gerechtigheid op bekering en verbetering aandrong, maar ook als Profet vaak toekomstige gebeurtenissen voordroeg onder welgepaste gelijkenissen, ook in deze iets bijzonders en meer verhevens bedoeld heeft, maar wat Hij bedoeld heeft, daarover verschillen de gedachten. Die van de heren d' Outrein, en Creighton verdienen wel de meeste opmerking. De eerste wil dat men door de oudste zoon de Joden verstaat, en door de jongste de heidenen, die, na lang buiten de gemeenschap van God, Zijn Kerk en verbond in allerlei onreine lusten en begeerlijkheden geleefd te hebben, in het begin van de evangeliedagen zich bekeren zouden, en van God zeer gunstrijk aangenomen zouden worden. Maar waarover de oudste zoon, de Joden, met nijdigheid vervuld, zich gebelgd zouden tonen. Dit gevoelen heeft zijn zwarigheden; waarom de laatstgenoemde (ds. Creighton) het heeft omgekeerd, willende dat men door de oudste zoon de heidenen verstaat in het begin van het Nieuwe Testament en vervolgens in de gemeenschap van Gods verbond aangenomen. En door de jongste zoon de in het begin der evangeliedagen om hun ongelooft verworpene, maar in het laatste der dagen zich wederom te bekeren Joden. Ook hiertegen zijn zwarigheden in te brengen. De vermaarde professor J. van den Honert is daarom in een ander begrip gevallen. Hij wil, dat men deze twee zonen, die broeders waren, kinderen van dezelfde vader, aanmerkt als verbeeldende de

twee delen van het Joodse volk. Den oudste die in des vaders huis bleef, als verbeeldende het gelovig gedeelte, diegenen uit de Joden, die Christus aangenomen hebben, en aan welke de bekeerde heidenen vervolgens zijn ingelijfd geworden. Ten aanzien van de jongste zoon is hij het met Creighton eens, dat die verbeeldt heeft dat deel der Joden, dat door ongeloof de Messias verworpen heeft, daarom ook van Hem verworpen is, tot nog toe verworpen blijft, maar dat nog eens tot zichzelf komen, tot de Heere wederkeren en dan ook met grote ontferming weder aangenomen zal worden. Ik durf niet te zeggen dat dit gevoelen boven alle tegenbedenking is. Het strookt evenwel doorgaans zo wel, en de redenen waarmee zijn hoogerwaarde het bekleed heeft, zijn, naar het mij toeschijnt, van zoveel gewicht, dat het zich al vrij aannemelijk voordoet. Hij heeft ons dezelve medegedeeld in een brede aantekening op Ruiming H. Zinnebeeld D. I. p. 75-78. In deze veronderstelling zullen wij ons hier dan moeten vertegenwoordigen het gemoedsgestel en overleg der te bekeren Joden in het laatste der dagen. Verstrooid over geheel de aarde in verre en vreemde landen, dienstbaar aan vreemde en vaak wrede heren, en daarbij gebrek lijdende aan alles waarbij de ziel leeft, het Evangelie der zaligheid, Gods genade in Christus en de vertroosting van de Geest. Die duren over hen die vele dagen nog in welken zij moeten zitten “zonder koning en zonder vorst, zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim.” Hosea 3:4. Deze ellende zal hen recht beginnen te drukken, wanneer de oorzaak ervan voor hun nu nog verduisterde ogen zal opklaren, namelijk hun schenbedrijf tegen hun Vader, de Rotsteen die hen gegeneerd had, Deut. 32:6 en 18. Dan zullen zij aanschouwen, “Dien zij doorstoken hebben” en over hem bitterlijk kermen en rouwklagen. Zach. 12:10. Ook in overleg nemen om op te staan en tot hun Vader te gaan, tot Hem, in Wien gerechtigheden en sterkte zijn, tot Wien ook het ganse zaad Israëls zal moeten komen, zal het gerechtvaardigd worden en zich beroemen, Jes. 45:24 en 25. Want naar de voorzegging van Hosea 3:5, zullen “zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.” En dus zullen in hun mond ook zeer wel passen de woorden van de jongste zoon. Zij zullen belijdenis doen van hun schuld. Tot berouw bewerkt, en aan zichzelf bekend gemaakt zijnde, zullen zij op de heup kloppen, en zeggen: “Ik ben beschaamd, ja ook schaamrood geworden, omdat ik de smaadheid mijner jeugd gedragen heb”, Jer. 31:18 en 19. Vergelijk hoofdstuk 3:25. Zij zullen zichzelf veroordelen en erkennen dat zij niet waardig zijn, Zijn zonen genaamd te worden, zeggende: “Wij allen zijn als een onreine, en onze ongerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed.” Jes. 64:6. De jongste zoon maakte overleg om te onderzoeken dat de vader hem wilde maken als een zijner huurlingen, opdat hij door zijn arbeid zijn brood verdienen mocht. De vraag is: Wie die huurlingen zullen zijn in het oog der te bekeren Joden? Men moet opmerken dat de jongste zoon werd opgewekt, door zijn gebrek en ellende te vergelijken met het geluk van de huurlingen van zijn vader die overvloed aan brood hadden, vers 17. Zo zullen ook de Joden tot jaloersheid verwekt worden door een volk, hetwelk tevoren als geen volk was geweest, Deut. 32:21, Rom. 10:19, te weten, de heidenen, en wel in het bijzonder de in het laatste der dagen te bekeren heidenen, welke bekering zal voorgaan en dan die der Joden volgen, Jes. 11:10, 11 en 12, 19:23, 24 en 25. De volheid der heidenen zal eerst ingaan, en daarna zal Israël zalig worden, Rom. 11:25 en 26. Deze zijn het, zo ik meen, die zij bedoelen zullen, en die zij, in het allereerste begin van hun bekering, zullen aanzien als huurlingen. Deels omdat zij dan nog bezet met hun oude waan van eigen gerechtigheid, zich zullen verbeelden, dat die ook de HEERE dienen als huurlingen om loon; deels ook, omdat zij dan hun oude en diep ingekankerde haat tegen de heidenen nog niet genoeg zullen hebben afgelegd, en hen met verachting aanzien als zulken, die maar huurlingen zijn. Maar hoe laag zij van die ook zullen mogen denken, zij zullen evenwel begrijpen dat die, vanwege hun mede aandeel aan de betere goederen van het Nieuwe en betere Verbond, gelukkiger zijn dan zij. En dus zal bij hen de wens oprijzen dat zij slechts met die mochten gelijk gesteld worden. Maar

de jongste zoon had dit verzoek wel bij zichzelf ontworpen, maar tot de vader genaderd zijnde, en door hem met zoveel ontferming ontvangen wordende, deed hij het niet zoals wij hebben aangemerkt. Dit kan ons leren, dat zij in de voortgang van hun bekering door des Heeren voorkomende genade, wat nader inzicht gekregen hebbende van de rechtvaardiging des zondaars om niet, uit Gods genade, door de verlossing in Christus Jezus, zonder de werken der wet, die verdienstelijke denkbeelden zullen laten varen, en zich in het geheel toevertrouwen aan Gods ontfermende genade. Dit ontdekt zich heel duidelijk in die woorden, welke de Geest der profetie aan de te bekeren Joden in de mond heeft gelegd. Zonder het minste te melden van iets te willen verdienen, werpen zij zich als doodschuldigen neder voor Zijn voeten en pleiten alleen op Zijn Vaderlijke barmhartigheid en op de tedere betrekking die Hij in vroegere dagen op hen gehad had. “Zie van den hemel af, en aanschouw van Uw heilige en Uw heerlijke woning; waar zijn Uw ijver en Uw mogendheden, het gerommel Uws ingewands en Uwer barmhartigheden? Zij houden zich tegen mij in. Gij zijt toch onze Vader, want Abraham weet van ons niet en Israël kent ons niet; Gij, o HEERE, zijt onze Vader, onze Verlosser vanouds af is Uw Naam. HEERE, waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen? Keer weder om Uwer knechten wil, de stammen Uws erfdeels.” “Doch nu, HEERE, Gij zijt onze Vader; wij zijn leem en Gij zijt onze Pottenbakker, en wij allen zijn Uwer handen werk. HEERE, wees niet zozeer verbolgen, en gedenk niet eeuwiglijk der ongerechtigheid; zie, aanschouw toch, wij allen zijn Uw volk.” Jes. 63:15-17 en Jes. 64:8 en 9.

Blz. 150. Letter R. REINE.

Zefanja 3:9: “Gewisselijk, dan zal Ik tot de volken een reine spraak wenden; opdat zij allen den Naam des HEEREN aanroepen, opdat zij Hem dienen met een eenparigen schouder.” Hoewel de Joden, die zolang kinderen des koninkrijks geweest waren, zouden verstoten worden, tot straf van hun hooggaande en steeds onverbeterlijk blijvende boosheid, volgens hetgeen in het voorgaande van dit hoofdstuk voorzegt was; het zou God evenwel aan geen dienst, noch dienaars ontbreken, die Hem de eer Zijns Naams zouden toebrengen. Hoewel Hij Zijn koninkrijk van hun zou wegnemen, het zou evenwel niet weggenomen worden van de aarde, maar het zou een ander volk gegeven worden, Matth. 21:43. Gelijk Hij hen weleer had aangenomen tot Zijn eigendom uit alle volken, zo zou Hij ook nu, in hun plaats wederom anderen kunnen aannemen. Zij moesten er zich niet op verstouten, dat zij Abraham tot een vader hadden, en zich verbeelden, dat zij daarom voor altoos Gods volk zouden blijven, hoe zij het ook maakten; immers uit de stenen zou God Abrahams kinderen kunnen verwekken, Matth. 3:9. Zijns is geheel de wereld en allen die erin wonen. Wie zal Hem dan paal of perk voorschrijven, dat Hij tot het noorden niet zou kunnen, of mogen zeggen: “Geef, en tot het zuiden houd niet terug”. Zo onbetwistbaar Zijn recht en macht daartoe waren, zo gezet was dit ook Zijn voornemen. Hij zegt: ‘Ik zal een reine’... Hij verklaart wat Hij doen zou om de heidenen tot Zich te lokken en aan Zijn dienst te verbinden. Hij zou een reine spraak wenden tot de volken. A. Het spreekt vanzelf dat door deze volken de heidenen te verstaan zijn, waarvan in het meervoud wordt gesproken, als van *volken*, omdat zij onderscheiden waren in onderscheiden naties, geslachten, gemenebesten, koninkrijken, die gelijk in afkomst, woonplaats, taal, regeringsvorm, zo ook in zeden, gewoonten en wijze van godsdienst heel zeer van elkaar verschilden, en dus andere, en andere volkeren waren. Maar hoe zeer ook verschillend van elkaar, hierin kwamen zij evenwel overeen, dat zij allen verduisterd in het verstand waren, ongevoelig door de verharding des harten, overgegeven om alle onreinheid gieriglijk te bedrijven, heen getrokken tot de dienst van stomme afgoden, vervreemd van het leven van God, van Wiens geruchten zij niets gehoord, en van Wiens heerlijkheid zij niets gezien hadden. Zulken wilde God evenwel aan Zich onderwerpen. Door welk middel? Door wagens en ruiters? Neen! De wapenen Zijns krijgs zijn niet vleselijk maar geestelijk. Die Hem

dienen zullen, moeten Hem ook vrijwillig liefhebben, en daarom niet gedwongen, maar overreed worden. Daartoe zou Hij een geschikt middel gebruiken. B. 'Hij zou een reine spraak tot hen wenden'.

Blz. 338. Letter R. Rommelt.

Jeremia 31:20: "Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds dat Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem; daarom rommelt Mijn ingewand over hem; Ik zal Mij zijner zekerlijk ontfermen, spreekt de HEERE." Wij hebben uit dit hoofdstuk reeds enige verzen toegelicht; het zal daarom, én omdat het ook dienen moet tot het verstand van ons 20e vers de moeite wel waardig zijn, dat wij aantonen welk een tijd de Godsspraak bedoeld. Dit zullen wij laten voorafgaan:

A. Zou het ook zijn de wederkering uit Babel naar Kanaän en Jeruzalem? Daarvan was reeds uitvoerig geprofeteerd in hoofdstuk 30:1-22, met aanwijzing van de grote zegeningen waarmee het wedergekeerde volk zou bekroond worden, en een tussenin gevlochten belofte van de komst van de Messias, om zich te kwijten van Zijn borgtocht, waarvoor Hij Zijn hart verpand had. Waarop volgt een strafbedreiging in vers 23 en 24. Dat des HEEREN gramschap als een aanhoudend onweder zou rusten op de kop van dat weer goddeloos geworden volk, hetwelk in volgorde op de voorheen gemelde herstelling van hun kerk- en burgerstaat na de wederkering uit Babel, niet anders kan zien dan op de andere verwoesting van hun kerk- en burgerstaat door de Romeinen met de daarop gevolgde, en als een aanhoudend onweder, nog durende verstrooiing der Joden. En dit zeggen wij te meer, omdat in het slot van het 24ste vers zo duidelijk wordt geleerd dat dit onweder zal blijven duren tot in het laatste der dagen. Dan zouden zij erop letten; op de oorzaak hiervan, het verwerpen en ombrengen van de Messias en hoe zij daarvan verlost en wederom in genade aangenomen zouden kunnen worden. Naardien nu hoofdstuk 31 aanstonds in het 1^e vers zo uitdrukkelijk verbonden wordt met dat 'laatste der dagen.' "Terzelfder tijd, spreekt de HEERE, zal ik allen geslachten Israëls tot een God zijn". Zo spreekt het vanzelf dat de volgende beloften veel latere tijden bedoelen dan die van de wederkering uit Babel.

B. Zou het dan ook wel zien op het begin van de evangeliedagen? Neen! Dan zou dat onweder van Gods gramschap eerst op hun kop komen. Waren zij er dan zo aanstonds van ontheven geworden, hoe zou het dan een aanhoudend onweder kunnen heten? Men weet ook, dat toen het grote gros van dat volk verstoten is; hoe zou men dan kunnen zeggen dat zij waren wedergekeerd tot zulke zegeningen als waarvan gesproken wordt in vers 12, 13 en 14, hetzij dat men dat neme van lichamelijke of van geestelijke zegeningen? Veel min zal men kunnen zeggen dat God toen met hun dat Nieuwe Verbond gemaakt heeft, waarvan wij lezen in vers 31-34, vergelijk Hebr. 8:6-13. Maar enige weinigen, het overblijfsel naar de verkiezing der genade, hebben daaraan deel gekregen, maar verre de meesten, aangemerkt als een volk of natie, zijn daarvan uitgesloten geworden en tot heden toe gebleven.

C. Wat dan? Laten wij denken aan de nog aanstaande bekering der Joden, waarvan Hosea heeft geprofeteerd in hoofdstuk 3:5. Welke Jezus heeft voorgesteld onder de gelijkenis van de met boetvaardigheid wederkerende zoon, Lukas 15:17, en welke Paulus heeft beloofd, zeggende, dat, wanneer de volheid der heidenen zal zijn ingegaan (en God ten deze opzichte, zal daar gesteld hebben de gedachten zijns harten, Jer. 30:24) dan ook geheel Israël zal zalig worden, Rom. 11:24 en 25. Zo is het ook begrepen bij Witsius, de X Tribub. C. XI. S. 12. P. 393. Post Aegypte. Fabricius Chistol. P. 434-, Voget over Jes. LIX. P. 276 in de aant. Heimenberg in 't Merg der Akad. Verh. D. VII. P. 185 en vele andere schrijvers meer.

Er gaat dan vooraf een algemene belofte, ten goede van al de geslachten Israëls, vers 1. Welke vervolgens nader uitgebreid wordt. Eerst, ten aanzien van de twee delen, die oudtijds dit volk uitmaken, elk in het bijzonder. Israël of het koninkrijk der 10 stammen en Juda, vers 23-26. Dan wederom met betrekking tot beiden in het algemeen, vers 27-40. Ten blijke, dat Efraïm

en Juda dan elkaar niet meer benijden zullen, gelijk in oude dagen, Jes. XI:13; maar dat zij enerlei hart zullen hebben, zo tegen elkaar, als in de dienst des HEEREN.

Wat nu onze woorden betreft. Die behoren tot hetgeen van de 10 stammen wordt voorspeld en behelzen een troostvol antwoord op hun boetvaardige belijdenis, vers 19. God doet daarin 1. Betuiging van Zijn gunstrijke grondgezindheid omtrent dat volk. “Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetelkind?” Waarvan tot een bewijs strekte hetgeen er volgt: “Want sinds dat Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem”. a. Het onderwerp van deze rede is Efraïm, waardoor hier in onderscheiding van Juda in vers 24, gelijk in vele andere plaatsen, moeten verstaan worden de 10 stammen, die, ten tijde van Rehabeam zich der wettige heerschappij van Davids huis onttrokken en een bijzonder koninkrijk opgericht hebben, waarvan Samaria de hoofdstad geworden is, en in onderscheiding van het koninkrijk van Juda genoemd zijn Efraïm, ook wel Israël en zoals in vers 27, ‘het huis Israëls’. Deze 10 stammen zijn gevankelijk weggevoerd naar en wijd en zijd verstrooid door Assyrië, en, behalve die weinigen die zich gevoegd hebben bij Juda en Benjamin, zo bij haar wederkering uit Babel naar Kanaän, als in latere tijden zijn die stammen sinds dien nogal verder en verder verstrooid geworden en tot hiertoe gebleven. In het midden van dit alles is dit Efraïm evenwel gebleven een voorwerp van Gods bijzondere liefde. b. Daarvan doet God dan zeer sterke betuiging: “Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetelkind?”

Wij beschouwen eerst de betuiging `van Gods grondgezindheid omtrent dit volk’.

A. Welke hierin bestond, dat het Hem was een dierbare zoon, een troetelkind. God wordt, ten aanzien van Zijn oude volk aangemerkt als hun Vader, Die het gekregen, gemaakt en bevestigd had, Deut. 32:6. En wordt aangemerkt als Zijn zoon, als Zijn eerstgeboren zoon, Ex. 4:22, omdat dit volk het eerste was, dat Hij Zich uit alle andere volken had afgezonderd tot Zijn eigendom, Ex. 19:5. Die nu weet hoe grote prijs men oudtijds stelde op zonen, vooral op eerstgeborene zonen, zal haast kunnen begrijpen, waarom Hij het hier noemt Zijn dierbare zoon, Zijn troetelkind, het kind Zijner verlustiging. Maar het waren niet altijd de eerstgeborene, maar ook weleens de jongere zonen die het meest in des vaders liefde delen en het voorwerp waren van hun vermakingen. “Jacob had Jozef lief boven al zijn zonen, want hij was hem een zoon des ouderdoms.” Gen. 37:3. En toen hij Jozefs zonen zegenen zou, gaf hij aan Efraïm die de jongste was de voorrang boven Manasse, Gen. 48:17, 18 en 19. Zou het niet wel kunnen zijn, dat op dit laatste geval werd gezinspeeld, wanneer God Efraïm noemt Zijn dierbare, veel waardige zoon en troetelkind?

B. Dit wordt zeer nadrukkelijk voorgesteld, op een vragende wijze: “Is niet”...? Hetwelk hier zoveel is, alsof er stond: Ja waarlijk, Efraïm is Mij een dierbare zoon... Want men weet dat zoiets op een vragende manier voorstellen, een allersterkste bevestiging in zich opsluiten, als sprekende van zoiets, hetwelk bekend en onweerspreekbaar is, waarop men met rede elks toestemming mag verwachten. Het is waar, het woord לֹ (lo) niet, wordt in de grondtekst niet gevonden. Maar taalkundigen hebben aangemerkt, dat het vraagaanwijzend voorzetsel הַ ha, dat hier voorkomt bij de Hebreëen wel meer gebruikt wordt voor het samengestelde לֹהַ halo, gelijk in 1 Sam. 2:27b: “Heb Ik Mij niet klaarlijk geopenbaard aan het huis uws vaders, toen zij in Egypte waren, in het huis van Farao?” En 2 Sam. 23:19a: “Was hij niet de heerlijkste van die drie?” Zo zou ook het 17^e vers kunnen genomen worden, hoewel de onzen de zin aldaar op een andere wijze hebben aangevuld. “Is dit niet het bloed der mannen, die heen gegaan zijn met gevaar huns levens?” Zoals de Engelse overzetting het heeft. Over deze wijze van voorstellen is Gateaker zeer breed bij de Engelse Godgeleerden. Maar hoe strookt dit met Efraïms omstandigheden? Is Efraïm God zo dierbaar, zou men dan niet met rede mogen denken dat Hij het ook dag bij dag zou overladen met de mildste blijken van Zijn gunst? En

ondertussen is het sinds zoveel eeuwen balling buiten hun land, verstrooid over de gehele aarde, overheerst, veracht, ja, vaak zwaar onderdrukt door vreemde en wrede heren. En dus geworden als een vat, waaraan men geen lust heeft, Hosea 8:8. Veel eer aan te merken als een verworpen zilver, door de Heere Zelf verworpen, Jer. 6:30, dan als Zijn dierbare zoon en troetelkind. Hoe is dit met Gods zo tedere liefdebetuiging te vereffenen? Zeer wel. Hoewel uitwendig van God verlaten, was het evenwel niet gebannen geweest uit Zijn hart. Ten bewijze dat dit waarlijk zo is, voegt God erbij: “Want sinds ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem”. God verklaart hier twee dingen. 1. Dat Hij voordezen tot Efraïm gesproken had. God heeft voortijds veelmaal en op velerlei wijze tot dit volk gesproken. Toen Hij het zwoer, en met hun in een verbond kwam, Ezech. 16:8 en vervolgens. Van tijd tot tijd, vroeg op zijnde en zendende door de hand Zijner boden, 2 Kron. 36:15. Sprekende door de mond van Zijn knechten de profeten; dan eens met goede en troostvolle woorden, om hen als met liefdekoorden te trekken en te verbinden aan Zijn liefdedienst; dan wederom met harde woorden, om hen te ontuchtteren en door de schrik des HEEREN te bewegen tot bekering. Maar het woord ,יָמָאֵל sinds duid aan, dat dit al lang geleden was. Dat Efraïm enige tijd herwaarts met geen goddelijke aanspraken was verwaardigd geworden. Het was met Efraïm geweest als met Saul, welken God niet antwoordde, noch door dromen, noch door Urim, noch door de profeten, 1 Sam. 28:6. Het had wel mogen klagen, zoals er staat in Ps. 74:9: “Wij zien onze tekenen niet; er is geen profeet meer, noch iemand bij ons, die weet hoe lang.” Men denke aan die vele dagen, welke de kinderen Israëls zouden blijven zitten zonder koning, en zonder vorst, zonder offer en zonder opgericht beeld, dat is, gelijk zonder afgoderij te plegen, zo ook zonder wetplechtige godsdienstoefening. Ook zonder Ephod en Terafim, dat is, zonder waarzeggerij en ook zonder Goddelijk onderwijs en aanspraak, Hosea 3:4. 2. Maar hoewel God in zo lange tijd tot dit volk niet had gesproken, Hij had er evenwel steeds ernstiglijk aan gedacht; namelijk: hun ten beste, dat zij, hoewel als vijanden gestraft om hun zonden wil, evenwel beminden waren om der vaderen wil, Rom. 11:28. “Hun ten beste gedenken aan het verbond der voorouders”, Lev. 26:45. Hun ten beste ook, aan al die beloften die Hij gedaan had aangaande hun herstelling, als Hosea 3:5, Jes. 11:11, Deut. 30:1-10. En waarlijk, wanneer men overweegt, hoe dit volk al sinds zoveel eeuwen verstrooid is geweest over de gehele aardbodem, zonder eigen regering, zonder menselijke bescherming, strekkende aan alle andere volken tot een aanfluiting, ja! als tot een deurmat [staat: voetwisch]; en dat het evenwel nog bestaat als een afzonderlijke natie, door huwelijken, als anderszins niet vermengt met, of versmolten onder andere volken. (Een zaak, waarvan geen historiën enig voorbeeld op leveren.) Wanneer men dit alles overweegt, zo kan men niet nalaten hetzelfde aan te merken als een toonbeeld van Gods bijzondere voorzienigheid, en **te geloven dat God, hoe zwaar en lang Zijn oordeel er op rust nog ernstiglijk aan hun denkt, en het tot wat goeds en groots bewaart. Wij zien het in angst en getroffen door alle bedreigde vloeken, en daarom mogen wij er ook op toepassen het voorzegde door Mozes: “Wanneer gij in angst zult zijn en u al deze dingen zullen treffen; in het laatste der dagen, dan zult gij wederkeren tot den HEERE uw God en Zijn stem gehoorzaam zijn. Want de HEERE uw God is een barmhartig God; Hij zal u niet verlaten, noch u verderven; en Hij zal het verbond uwer vaderen, dat Hij hun gezworen heeft, niet vergeten.”** Deut. 4:30 en 31.

Zijn nu deze dingen alzo, zo mocht dit dan ook door het woord ‘want’ met recht worden bijgebracht ter bevestiging, dat Efraïm Hem was een dierbare zoon en troetelkind. God noemt Efraïm Zijn zoon. Hij spreekt in het vervolg naar menselijke wijze van het ‘rommelen Zijns ingewands’. Wij mogen hier dan ook wel te pas brengen de gelijkenis van een vader. Zijn zoon ontaard; door zijn wangedrag is hij hem iedere dag tot bitterheid des geestes. Hij tuchtigt hem; de zoon, in plaats van zich te verbeteren gaat voort van kwaad tot erger. Hij verstoot hem uit zijn huis; de zoon blijft even stug en bekreunt zich zijns vaders niet. Wat doet de vader? Sluit hij hem zowel buiten zijn hart, als buiten zijn huis? Neen! Die zo denkt, kent de

tederheid niet van een recht vaderlijk hart. Hij blijft ernstiglijk aan hem denken. Hij heeft hem uit zijn lendenen geteeld, hij heeft hem, een kind zijnde, op zijn knieën getroeteld, deszelfs kinderlijke lachjes en strelingen vervulden zijn hart menigmaal met vermaak en blijdschap. Dit maakt indrukken die niet makkelijk te vergeten zijn. De toegenegenheid zijns harten blijft nog tot hem. Hij gedenkt hem in zijn gebeden bij God, hij wenst dat het hem welga en dat hij nog eens tot inkeer zal komen. Hij verneemt naar hem, beveelt hem anderen aan, zo veel hij kan, en raakt hij in kommer en gebrek, hij laat hem, langs bedekte wegen, onderstand toekomen. Verootmoedigd zich de zoon, verbetert hij zich, keert hij weder, het vaderhart springt op van vreugde, en hij ondervindt, dat, hoezeer hij is vertoornd geweest, en zulks ook getoond heeft, zijn zoon hem evenwel steeds gebleven is een dierbare zoon en troetelkind. Men zal niet mistasten, wanneer men dit, op een betamelijke wijze op God toepaste. Uitwendig verlaten, en nochtans in liefde blijven gedenken, om ter bestemder tijd genade te bewijzen, zijn dingen, die in Gods handelingen met Zijn volk meermaals samengaan. Sion zit in dagen zijner ellende en klaagt: “De Heere heeft mij verlaten, de Heere heeft mij vergeten.” Maar het is zo niet, het is slechts een verberging van het aangezicht voor een tijd. Hij zegt: “Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks? Ofschoon dezen vergaten, zo zal Ik toch u niet vergeten. Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds vóór Mij.” Jes. 49:14, 15 en 16. Zo was het ook met Efraïm. Hoewel eeuwen achtereen verlaten en verstoten, het was evenwel Gode gebleven een dierbare zoon en troetelkind. Want, en dit was er het blijk van, sinds Hij tot hem had gesproken, had Hij nog steeds ernstiglijk aan hem gedacht, en zulks getoond, door op hem het oog te houden, en op een zo bijzondere wijze tot een volk te bewaren. Waren nu Gods gevoelens tot hem zo teder gebleven, er was dan ook niet aan te twifelen, of het zou nu op de blijken van zijn boetvaardigheid, vers 19, betoond, ook geredelijk in gunst worden aangenomen. Daarvan geeft God ook deze verzekering: ‘Daarom rommelt’. Elk ziet dat deze woorden een allergunstigste verklaring behelzen van Gods tegenwoordig gemoedsgestel (als men zich zo uitdrukken mag) en van het heuglijk gevolg ervan. Van het eerste zegt Hij: “Daarom rommelt Mijn ingewand over hem”. Het is een misselijke uitlegging, hoewel van een groot man, die dit ten kwade wil genomen hebben, alsof God had gezegd: hierom ben ik geweldig tegen hem ontstoken. Hoe zou ik Mij dan eens ontfermen? Men zie wat daartegen is aangemerkt in het II. D. I. St. p. 296. Wij blijven bij onze vertaling, en het gewone gebruik van deze spreekwijze, dat ontleend is van die inwendig gevoelige aandoening, die wij ontwaar worden, wanneer wij iemand in een deerniswaardige staat zien, recht medelijden met hem krijgen, in zijn ellenden deelnemen, hem beklagen en graag heul en hulp willen toebrengen. Zo vinden wij deze spreekwijze in Jes. 16:11: “Daarom rommelt mijn ingewand over Moab, als een harp, en mijn binnenste over Kir-Héres.” Het te bekeren Israëel pleit erop in Jes. 63:15: “Zie van den hemel af, en aanschouw van Uw heilige en Uw heerlijke woning; waar zijn Uw ijver en Uw mogendheden, het gerommel Uws ingewands en Uwer barmhartigheden? Zij houden zich tegen mij in.” Met deze menselijke spreekwijze drukt God dan uit, dat Zijn oog thans in goedheid was geslagen op dit volk; dat Hij nu zou tonen, dat Zijn toezeggingen geen einde hadden genomen, dat Zijn barmhartigheden niet waren toegesloten door toorn, om te verstoten tot in eeuwigheid; dat Hij ze nu lang genoeg met tranenbrood gespijst, en met tranen gedrenkt had uit een drieling; dat de tijd, de bestemde tijd om hun genadig te zijn, nu gekomen was. En dat dit daarom zo was, omdat Hij die tedere en oude verbondsbetrekking, die Hij op dit volk gehad had, niet vergeten had; dat hoe zeer en lang zij waren verstoten geweest, Hij hunner evenwel nog steeds ernstiglijk ten goede gedacht had, ingevolge Zijn beloften; want God is een God die Zijns verbonds gedenkt tot in eeuwigheid, en des woords, dat Hij gesproken heeft, tot in duizend geslachten. Hoe zou het ook anders kunnen zijn? Zou Efraïm zich als een boetvaardige zoon aan Zijn voeten werpen; op zijn heup kloppen en zeggen: “ik ben beschaamd, ja, ook schaamrood geworden, omdat ik de smaadheid mijner

jeugd gedragen heb.” Vers 19. En zou het Vaderlijk hart niet boven komen? Dat zou onmogelijk zijn. Zou God lust hebben aan de bekering van elke zondaar, en geen lust aan de bekering van zo een dierbare zoon? Dat zou onmogelijk zijn. Efraïm klopt op de heup en Gods ingewand rommelt. Efraïm steekt van schaamte en verlegenheid zijn mond in het stof en God roept: “Hoe zou Ik u overgeven, o Efraïm, u overleveren, o Israël?” “Mijn hart is in Mij omgekeerd, al Mijn berouw is tezamen ontstoken.” Hosea 11:8. Dit zou dan ook van een allerheuglijkst gevolg zijn. Daarom laat God er ook aanstonds op volgen: “Ik zal Mij zijner zekerlijk ontfermen”. De eerste aandoeningen van ontfermingen lagen reeds opgesloten in het rommelen van Zijn ingewand. Hier moeten wij dan denken om de dadelijke bewijzen van Zijn ontferming die Hij hen nu niet alleen zekerlijk, maar ook overvloediglijk zou doen ondervinden, zoals dat de spreekwijze ook aanduidt, zoals ze in de grondtekst voorkomt, ‘ontfermende zal Ik Mij ontfermen’. Het zouden grote ontfermingen zijn, Jes. 54:7. Naar de grootheid Zijner goedertierenheden, die eeuwig zijn, Klaagl. 3:32. Had het slechts als een dorpelwachter mogen aangenomen worden in het huis des HEEREN, het zou zich gelukkig geacht hebben. Maar neen! Zij zouden Hem wederom zijn als eertijds. De HEERE zou wederkeren om Zich over hen te verblijden ten goede, gelijk Hij Zich verblijd had over hun vaders, Deut. 30:10. Trouwens, zo was er ook voorzegt, dat zij zouden wederkeren, niet alleen tot de HEERE, maar ook tot Zijn goedheid, dat Hij hun die wederom zou te genieten geven, Hosea 3:5. Hoe juist schetste de Heiland dit in het goedertieren gedrag van de vader omtrent zijn met boetvaardigheid wederkerende zoon! Toen hij hem maar van verre zag, werd hij met innerlijke ontferming bewogen, viel hem om de hals en kuste hem. En toen hij zijn ootmoedige belijdenis gehoord had, deed hij hem met het beste kleed versieren, en het gemeste kalf voor hem slachten, opdat hij mocht eten en vrolijk zijn, Luk. 15:20-24. Hoe precies komt dit overeen met hetgeen in ons hoofdstuk van Efraïm beloofd wordt: “Zij zullen komen met geween”. Ziet daar Efraïms boetvaardigheid. Maar ziet hier nu ook Gods grote ontfermingen. “Ik zal hen leiden aan de waterbeken, in een rechten weg, waarin zij zich niet zullen stoten; want Ik ben Israël tot een Vader, en Efraïm, die is Mijn eerstgeborene.” Vers 9. “Dies zullen zij komen en op de hoogte van Sion juichen, en toevloeien tot des HEEREN goed, tot het koren en tot den most”, namelijk de heerlijke feestgoederen en hemelse zegeningen van het Nieuwe Testament, waarbij de ziel leeft, en als met smeer en verheid verzadigd wordt. Daarom volgt erop: “en hun ziel zal zijn als een gewaterde hof, en zij zullen voortaan niet meer treurig zijn.” Vers 12.

Waarlijk een grote belofte, maar die zij evenwel om de grote van die belofte niet in twijfel moesten trekken. Daarom wordt er het zegel van ontwijfelbare waarheid op gedrukt: “spreekt de HEERE”. Die HEERE, Die hen wel had doen ondervinden dat Hij den schuldigen geenszins onschuldig houdt; maar Die, naar de betekenis van deze Zijn gedenknaam, ook is genadig en barmhartig. Had Hij nu in het midden Zijns toorns, hun ten goede, des ontfermens gedacht, hoeveel te meer zou dan nu niet, bij de blijken van hun boetvaardigheid, Zijn barmhartigheid, tot hun voordeel, roemen tegen het oordeel? Immers Hij is groot van weldadigheid, en niet alleen van weldadigheid, maar ook van waarheid, Ex. 34:6. Had Hij het nu beloofd, zij konden er dan ook staat op maken; want “gelijk Zijn goedertierenheid groot is, tot aan de hemelen, zo ook Zijn waarheid tot aan de bovenste wolken”. Ps. 36:6. Hij is de Overwinning Israëls Die niet liegt, 1 Sam. 15:29. Hoe opbeurend, hoe troostrijk zal zo een betuiging, als God hier doet, niet zijn voor dat volk, wanneer het eens tot zichzelf komen, en met tranen in de ogen en de verbrijzeling in het hart, zoeken naar de HEERE zijn God, en David zijn koning. Hier komt te pas, het zeggen van Salomo in Spreuk. 25:25: “Een goede tijding uit verren lande is als koud water op een vermoeide ziel.”

Blz. 497. Letter S. Spaden.

Jesaja 2:4: “En Hij zal richten onder de heidenen en bestraffen vele volken; en zij zullen hun zwaarden slaan tot spaden en hun spiesen tot sikkels; het ene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen, en zij zullen geen oorlog meer leren.”

Micha 4:3: “En Hij zal onder grote volken richten en machtige heidenen straffen, tot verre toe; en zij zullen hun zwaarden slaan tot spaden en hun spiesen tot sikkels; het ene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen, en zij zullen den krijg niet meer leren.”

“En zij zullen hun zwaarden slaan tot spaden en hun spiesen tot sikkels” Spaden en sikkels ter ene, en zwaarden en spiesen ter andere zijde, zijn beide gereedschappen van ijzer. Maar hoe groot een groot onderscheid is er in het gebruik en het doel daarvan! De eerste zijn de werktuigen van de landman en de laatste die van de krijgsman. Door spade en ploeg wordt de rijke schoot der aarde, onzer aller moeder en voedster geopend, opdat ze zaad ontvangt, doet uitspruiten en met veelvoudig gewin voortbrengt brood voor den eter en zaad voor den zaaier. Door de sikkel worden de goed geladen aren gesneden, opdat ze tot garven bijeengebonden, de schuren van de landman vullen mochten en hij zich vervolgens met een dankbaar hart over de rijke oogst verblijden en vrolijk eten mocht van de arbeid zijner handen. Maar spiesen en zwaarden dienen om in der mensen ingewanden te wroeten, hun bloed te vergieten en steden om te keren, landen te verwoesten, de schrik, het gebrek, het kermen en het weeklagen alom te verspreiden. Het klinkt hart wanneer er wordt geroepen: “Slaat uw spaden tot zwaarden, en uw sikkels tot spiesen”, gelijk er staat in Joël 3:10. Dat voorspelt oorlog en bloedstorting. Het maakt een akelige vertoning, wanneer de landman van achter de ploeg in het harnas geprest, zijn paarden weghaalt voor de ruiter, en zijn juk ossen voor de legerwagen, de vruchtbare akkers alom woest liggen, en het in plaats van graan, begroeid is met onkruid.

Heuglijk is in tegendeel het vooruitzicht dat de landman wederom de hand zal slaan aan de ploeg, en dat het bouwland, bij het doorsnijden van de grond, de spiesen geheel verwoest, en de helmen hol en ledig zal opwroeten.

Het is dan een grote belofte, als er gezegd wordt: “hun zwaarden slaan tot spaden”. Dit kondigt een tijd aan van vrede, waarom er ook op volgt: “het ene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen, en zij zullen den krijg niet meer leren.” Een tijd ook van overvloed en welvaart, waarvan de landbouw de bron is, waarom de ouden bij Thalia en Erato, twee der zogenaamde zanggodinnen, ook geplaatst hebben een hoorn des overvloeds, omdat men aan haar de uitvinding en bezorging van de landbouw toeschreef. Het was fraai, hetgeen ik onlangs las in de Hedendaagse Vaderlandse Letteroefenen. D. VI. In het Mengelw. P. 211 van Mahomets Bey, koning van Tunis. Hij was door zijn onderdanen ontroond; maar de naam hebbende, dat hij de filosofische steen gevonden had, werd hij door den Dey van Algiers hersteld, onder belofte van het geheim mede te delen. Mahomets zond hem met veel staatsie een ploeg, te kennen gevende dat de landbouw de kracht is van een koninkrijk, en de enige filosofische steen een goede oogst, welke men met gemak in geld verkeren kan. De krijgsvorst siert zijn hoofd met laurieren; ze blinken, maar druppen ook van het bloed van onderdaan en nabuur. Maar de vorst die de voorkeur geeft aan een krans van olijfbladen en korenaren is de ware mensenvriend, de wellust zijner naburen, en de weldoener van zijn volk. Zo een krans blinkt wel minder, maar druipt ondertussen van vettigheid en overvloed. De schrandere Chinezen willen dit zekerlijk hun keizers inboezemen, wanneer zij hen op het hoge feest Hinchun doen ploegen en zaaien. Van het voortreffelijke en nuttige van de landbouw is onder de titel breder gehandeld in des V. D. I. Sr. P. 64- . Die Latijn verstaat en er in dichterlijke stijl van begeert te lezen, die Virgilius Georg. L. II. Vers 458- en Horatius Epod. II. Maar zo zeker het is, dat deze vrede, gelijk ze een vervolg zou zijn van het Evangelische onderwijs en de daardoor teweeg gebrachte bekering van veel heidenen, zo ook moet aangemerkt worden, als zullende dienen ter meerdere uitbreiding en vruchtbaarheid van het Evangelie. De vermaarde H. Sibersma heeft in een leerreden over Jes. 2:4, waarvan de

titel is: Palmboom des vredes, de zin van onze woorden dus verklaard: “Wanneer onze Jesaja zegt: zij zullen zwaarden tot spaden slaan, zo wil hij zeggen, dat de koningen en regenten hun macht en middelen die zij plachten te gebruiken om te oorlogen, en daardoor de bouwing van het land en de planting der gemeente verhinderen, zouden aanleggen tot vrede, om het Evangelie voor te zetten en te bezorgen, dat door de prediking daarvan hun onderdanen mochten worden bereid om het akkerwerk des Heeren te zijn, 1 Kor. 3:9. En de dienaars Gods met het Woord van het Evangelie, als een zaad dat Gods Geest vruchtbaar maakt, de landen bezaaien, dat is, de mensen door het Woord van God te onderwijzen om hen tot God in Christus te bekeren en alzo een vrucht te vergaderen ten eeuwige leven, als Jezus spreekt in Joh. 4:35 en 36. Vergelijk Jes. 32:20 en Matth. 13:18.”

Deze zo vreedzame geneigdheid en handelswijze zou een gevolg zijn van het Evangelisch onderwijs onder de heidenen en van des HEEREN regering daardoor onder hen, zoals uit het voorgaande duidelijk te zien is. Daardoor zou de vrede worden verkondigd degene die verre, en degene die nabij zijn, beide Joden en heidenen, Ef. 2:8. Niet alleen om hen aan te bieden de vrede met God, door het gelovig aangrijpen van 's Messias sterkte, Jes. 27:5. Maar ook voor te houden de vredewetten van Hem Die ene Vorst des levens is, Jes. 9:5. Die wil dat Zijn Kerk een woonplaats des vredes is, Jes. 32:18. Dat Zijn onderdanen als broeders samen wonen, Ps. 133:1. Dat zij hebben enerlei hart en wandelen enerlei weg, Jer. 32:39, onder sterke betuiging dat degenen die aan de voordelen van het aangeboden vredeverbond met God willen deel hebben, ook even zowel de vrede met allen moeten najagen, als de heiligmaking, Hebr. 12:14. Hetwelk dan ook onder de medewerkende genade van de God des vredes, van die gezegende uitwerking zou zijn, dat zij, hoe zeer verschillend in afkomst, geaardheid en zeden, en hoezeer ook voorheen tegen elkaar verbitterd, om redenen van staat of godsdienst, die oude wrok afleggen, en elkaar beschouwen zouden als mannen broeders, die door één Geest, één geloof, één doop, en één hoop hunner beroeping, onder één Heere tot één lichaam verenigd waren, en zich daarom benaarstigen moesten om te behouden de enigheid des Geestes door de band des vredes, Ef. 4:3, 4 en 5, latende tot dat doel, de vrede Gods heersen in hun harten, zich steeds te binnen brengende, dat zij daartoe geroepen waren in één lichaam, Kol. 3:15. Maar, zal men mogelijk denken, dit is wel voorzegt, maar is het wel vervuld? Heeft men niet van tijd tot tijd christenvorsten en christenvolken tegen elkaar zien oorlogen? Dit kan men niet ontkennen. Maar zijn alle vorsten en volken die christenen heten ook waarlijk christenen? Wat vermag de staat- de heers- de wraakzucht niet op een gemoed, dat door genade niet geheiligd is; dat wel zegt: Heere, Heere, maar in plaats van Zijn wil te doen, er zich niet aan stoort? Men zou kunnen zeggen dat ware gelovigen, van wat volk of natie zij ook mogen geweest zijn, de vrede liefgehad en tegen elkaar betracht hebben. Maar zal dit wel kunnen voldoen, daar hier gesproken wordt, niet van deze en gene personen, maar van gehele volken? Die de bovengemelde bedenkelijkheid maken zullen zich met het opgegeven antwoord niet laten vergenoegen. Hoe zal men deze zwaarigheid dan wegnemen? Ze zal zekerlijk groot blijven, zolang men deze profetie in het algemeen opvatten en op geheel de Evangeliekerk door alle tijden heen wil toepassen. Maar ze zal wijken, zodra men ze aanmerkt, gelijk men moet, als bedoelende een bepaalde tijd. Het zij dan, gelijk sommige willen, de voor de kerk zo gunstige tijden onder de regering van de keizers Constantijn, Theodosius en Karel, alle drie bijgenaamde De Grote. Of, zoals andere willen, op de nog aanstaande tijden, wanneer de Heere Zijn Naam en Koninkrijk één zullen zijn over geheel de aarde. Wanneer de Heere *de drijvers Zijns volks vreedzaam zal maken en hun opzieners rechtvaardigen, wanneer er geen geweld, geen verstroring, noch verbreking meer zal gehoord worden, maar Zijn muren Heil en deszelfs poorten Lof zullen heten.* Jes. 60:17 en 18. Althans dat deze soortgelijke profetieën dan in kracht zullen vervuld worden, daaraan kunnen wij niet twijfelen. Wat anders bedoeld het zo keurig zintaferieel van Jesaja: De wolf zal met het lam verkeren en de luipaard met de geitenbok? En wat anders zal er het gevolg van zijn dat zij de

zwaarden zullen slaan tot spaden? Want dan zal men nergens meer leed doen, noch verderven op de ganse berg Zijner heiligheid, Jes. 11:6-9 en 65:25.

Blz. 542. Letter V. Verlosser.

Jesaja 59:20: “En er zal een Verlosser tot Sion komen, namelijk voor hen die zich bekeren van de overtreding in Jakob, spreekt de HEERE.”

Dat deze Godsspraak ziet op de bekering en verlossing der Joden in het laatste der dagen wordt bij voorname uitleggers opgemaakt uit de beloop van Jesaja's profetie en het verband waarin dit 59^e hoofdstuk staat met het voorgaande 58^e en het volgende 60^e. Paulus laat ons niet toe, daaraan te twijfelen. Want gezegd hebbende dat ‘de volheid der heidenen ingegaan zijnde, ook geheel Israël zal zalig worden’, zo past hij op dit laatste onze woorden toe zeggende: “Gelijk geschreven is: De verlosser zal”... Rom. 11:25b en 26. Deze woorden zijn eerst op zichzelf te beschouwen; en daarin eerst de belofte zelf, en dan de plechtige bevestiging ervan: “Spreekt de HEERE”. De belofte is: “Daar zal een Verlosser tot Sion komen”; en dezelve wordt nader bepaald tot zekere personen: “namelijk voor hen die”... Er wordt de komst van een Verlosser beloofd. In de grondtekst is het Goël welk een persoon die was onder de tijdbedeling van Mozes, welk één zijner voornaamste vereisten was, te weten, dat hij een naastbestaande bloedverwant moest zijn desgenen die door hem gelost werd, en welk zijn losserplichten waren, daarvan kan men zien onder de titel *losser*, in des V. D. I. St. p. 357. Gemerkt nu Paulus deze profetie toepast op het zalig worden van geheel Israël, zo kunnen wij niet twijfelen of de hier beloofde Verlosser is de door en na lijden verheerlijkte Zaligmaker, Messias Jezus. Dat Die het tegenbeeld was van de oude goëls of lossers, en dat Hij derzelve plichten in een geestelijke zin volbracht heeft is onder de gemelde titel ook aangetoond, p. 358. Dit enige heb ik er hier slechts bij te voegen, dat, gelijk het vereiste, het bloedverwantschap van de losser in Hem gevonden wordt, ten aanzien der mensen in het algemeen, door Zijn menswording, Hebr. 2:14. Zo ook nog in een meer bijzondere betrekking tot de Joden; want het is openbaar dat onze Heere uit Juda gesproten is, dat Hij is uit het zaad Davids naar het vlees; uit de vaders zoveel het vlees aangaat, en dus met de Joden van dezelfde oorsprong. Waarom Hij ook het Zaad van Abraham heet, die, gelijk elk weet der Joden stamvader is. De belofte van Hem is: “Hij zal tot Sion komen”. Het komen van de Messias wordt door sommige verstaan als Zijn verschijning in het vlees, als Zach. 9:9: “Verheug u zeer, gij dochter Sions, juich, gij dochter Jeruzalems; zie, uw Koning zal u komen, rechtvaardig, en Hij is een Heiland; arm, en rijdende op een ezel, en op een veulen, een jong der ezellen.” Mal. 3:1: “Zie, Ik zend Mijn engel, die voor Mijn aangezicht den weg bereiden zal; en snellijk zal tot Zijn tempel komen die Heere Dien gijlieden zoekt, te weten de Engel des verbonds, aan Denwelken gij lust hebt; zie, Hij komt, zegt de HEERE der heirscharen.” Soms meer oneigenlijk, wanneer Hij Zich op een bijzondere wijze werkzaam toont, hetzij ten goede van het volk, hetzij om straffen te brengen over Zijn vijanden. Zoals in Ps. 50:3: “Onze God zal komen, en niet zwijgen”. Jes. 35:4: “Zegt den onbedachtzamen van hart: Weest sterk, vreest niet; zie, ulieder God zal ter wrake komen met de vergelding Gods; Hij zal komen en ulieden verlossen.” Hosea 10:2b: “dewijl het tijd is den HEERE te zoeken, totdat Hij kome en over u de gerechtigheid regene.” Hier wordt nu zekerlijk niet gesproken van Zijn komen in het vlees, want dat moest de roeping en bekering der heidenen voorgaan; maar dit moest het volgen. “Dan zullen zij den Naam des HEEREN vrezen van den nedergang, en Zijn heerlijkheid van den opgang der zon; als de vijand zal komen gelijk een stroom, zal de Geest des HEEREN de banier tegen hem oprichten.” Jes. 59:19. En dan zou de Verlosser komen. Men moet hier dan denken om een komen in genade tot Zijn oude volk, om heun, na een zo lange en harde verstoring, wederom voor het Zijne aan te nemen. Zodat ter plaatse waar tot hun gezegd was: Gijlieden zijt Mijn volk niet, tot hen zou gezegd worden: Gij zijt kinderen des levendigen Gods. Hosea 1:10. Die bekering nu moet in het laatste der dagen,

die der geestelijke Egyptenaars en Assyriërs volgen, want Israëls zal de derde wezen, Jes. 19:23-25. Op die wijze zal Hij komen tot Sion.

Om de berg Sion, zoals die oudtijds was de zetel beide van de godsdienst en het koninkrijk van Juda kan men hier niet denken. Ook niet om geheel de Kerk van het Nieuwe Testament, die als het tegenbeeld van het oud-Sion meermaals met die naam bestempeld wordt. Wij moeten het hier bepalen tot de alsdan te bekeren Joden die Sion heten, als afstammelingen van dat volk waaronder de Heere weleer op de berg Sion Zijn zetel, vuur en oven had gehad, waarom de Joden meermaals de 'dochter Sions' wordt genoemd; omdat zij alsdan door hun bekering een voornaam deel zullen geworden zijn van het geestelijk Sion. En mochten wij stellen dat het komen van de Verlosser ziet op zeker geval, wanneer de christen-geworden Joden in hun land wedergekeerd zullen zijn en Jeruzalem zullen herbouwd hebben, dan zou de benaming van Sion ook wat meer eigenlijk en plaatselijk kunnen genomen worden.

Tot dit Sion zou Hij komen en wel in betrekking van verlosser. Dus dan, om hun, door zekere bijzondere werkzaamheden Zijner gunst en hulp te redden uit een hier veronderstelde ongelegenheid die zo groot zal zijn, dat zij daartoe niet minder nodig zullen hebben dan de hulp van Hem, Die in de volste zin zeggen kan: "Ik ben het, Die in gerechtigheid spreek, Die machtig ben te verlossen." "Gij, o HEERE, zijt onze Vader, onze Verlosser vanouds af is Uw Naam." Jes. 63:1b en 16b. "Tot Sion" zegt hier dan zoveel als 'ten goede van Sion'. De apostel deze woorden aanhalende in Rom. 11:26 zegt: "De Verlosser zal *uit* Sion komen". Als duidde Sion aan de plaats waarvan Hij verschijnen zou, als Ps. 50:2. Dit baart zwaarigheid. Sommige merken aan, dat het Griekse woord *uit* weleens zoveel zegt als *van wege, ter oorzake*, als in Joh. 6:20 en 19:12. Mocht men hier het Griekse woord hier ook in die betekenis nemen, dan zou er geen verschil zijn. *Hij zal komen tot Sion, vanwege Sion*, om dat te verlossen. Anderen hebben andere oplossingen voorgesteld, waarover men kan raadplegen degene die over de Brief aan de Romeinen hebben geschreven. Wij keren ons tot de nadere bepaling, wie van dit Sion in de komst van deze Verlosser zal delen, welke de profeet dus maakt: "namelijk voor hen die zich bekeren van de overtreding van Jacob." De personen waartoe dit ten goede strekken zou, behoorden in het algemeen tot dat volk dat naar zijn stamvader Jacob genoemd werd. Het waren dan de Joden die hier aangemerkt worden als schuldig aan een overtreding. Elke zonde is wel een overtreding van Gods wet en van de plicht waardoor wij aan God en Zijn wet verbonden zijn. Maar hier schijnt erdoor aangeduid te zijn zo een overtreding die aan Jacob in het bijzonder eigen was, welke onder dit volk ingeworteld en van geslacht tot geslacht voortgeplant was, en daarom omschreven wordt als een overtreding *in* Jacob. Deze zal dan moeten zijn het smadelijk verwerpen, wreedaardig mishandelen, en aanhoudend lasteren van de Messias. Dit is de grove en gruwelijke ondaad geweest van de Joden ten tijde van de Messias; en dit is de ondaad gebleven van hun nakomelingen tot de dag van heden toe. De afkerigheid van, en verbittering tegen Messias Jezus is de voornaamste, de onderscheidende, en blijvende overtreding in Jacob. **Er zal evenwel een tijd komen dat zij aan zichzelf bekend worden, en over hun wanbedrijf met schaamte en berouw aangedaan zullen zijn.** En daarom worden de hier bedoelde personen wat meer in het bijzonder uitgetekend, als zulken die zich bekeerden van de overtreding in Jacob. Welke bekering hierin zal moeten bestaan, dat zij door het zo zwaar en zoveel eeuwen lang op hen gerust hebbend oordeel van God eindelijk vermurwd en tot nadenken bewogen, zich zullen begeven om te zoeken naar de HEERE hun God, en David hun Koning, Hosea 3:5. Bidden om genade tot bekering, Jer. 31:18. Dat zij onder voorlichting van de Geest, door acht te geven op, en zich door anderen te laten onderwijzen uit het profetische Woord, dat als *een licht is, schijnende in een duistere plaats*, zullen overtuigd worden, dat de zo gehate en versmaadde Jezus van Nazareth de bij Daniël en bij andere profeten de beloofde Messias is, *Die door Zijn ziel te geven tot een schuldoffer, de ongerechtigheid verzoend, en de eeuwige gerechtigheid aangebracht heeft.* Dat zij, daarvan

overtuigd, de grootheid en gruwelijkheid van hun en hunner vaders overtreiding erkennen, met zelfverfoeiing boetvaardig betreuren, God te voet vallen en vurig en aanhoudend om vergeving smeken zullen. Dat zij, om die vergeving te verkrijgen, zich tot de nu erkende Messias in waar geloof wenden, Zijn kruisdood als het enige zoenoffer aanmerken en Zijn gerechtigheden en sterkte aangrijpen zullen, om door Hem vrede met God te maken, als nu ten vollen overreed zijnde, dat, zal het ganse zaad Israëls gerechtvaardigd worden en zich beroemen, het niet anders zal kunnen geschieden dan door tot Hem te komen, Jes. 45:24 en 25. En eindelijk, dat zij zich in gehoorzaamheid des geloofs aan Hem, als de verheerlijkte Hemelkoning onderwerpen zullen, om Hem, met aflegging van alle Mozaische vooroordelen, te dienen naar het voorschrift van de redelijke, zuivere en onbevleete Godsdienst van het Evangelie, waarop de Godsspraak ziet: “En Mijn Knecht David zal Koning over hen zijn, en zij zullen allen tezamen één Herder hebben; en zij zullen in Mijn rechten wandelen, en Mijn inzettingen bewaren en die doen.” Ezech. 37:24. Dezen nu zijn het waarvoor de Verlosser tot Sion komen zou, want hoewel de bekering der Joden alsdan zo algemeen zal zijn, dat Paulus heeft kunnen zeggen, dat geheel Israël zal zalig worden, zo is er evenwel geen twijfel aan, of er zullen er alsdan nog wel enigen zijn die zich in hun ongeloof verstokken, en in hun zonden sterven zullen, en die dus zullen bevonden worden te behoren tot de synagoge des satans, hoewel zij, vanwege hun afkomst en Godsdienst konden begrepen worden alsook uit te maken een deel van dat Sion, waarvan hier gesproken wordt. Aangezien u zulken geen deel noch lot konden hebben in het hier beloofde voorrecht, zo was het nodig, dat door deze bepaling: “namelijk voor hen die zich bekeren van de overtreiding”... werd aangewezen dat die maar alleen dat Sion waren tot hetwelk deze Verlosser komen zou. Tot welk een einde? Dat wordt niet gezegd.

Maar het spreekt vanzelf dat het zou zijn om het uit zijn ellenden, hetzij lichamelijke of geestelijke, te redden. Denkt men hier om de eerste toekering van de nu nog verstokte Joden tot de Messias, dan kan men beide verlossingen samenvoegen. Hij zal komen en Zich werkzaam tonen om dat deksel dat nu nog op hun harten ligt wanneer Mozes gelezen wordt, van hun weg te nemen, de Geest der genade en der gebeden over hen uit te storten, de bekering ten leven en het geloof der werking Gods aan hun te schenken, en hen zo te verlossen van het oordeel der verharding, van de heerschappij der zonde, de vloek van de wet, en de toorn des Almachtige; en tegelijk ook te verlossen van de haat en smaad die zij gedurende hun verstrooiing van alle volken hadden moeten ondergaan, zelfs in zoverre dat de kinderen dergenen die hen onderdrukt en gelasterd hebben, hen niet dan met eerbied beschouwen, en, als het ware zich aan de planten hunner voeten nederbuigen en hen noemen zullen: “De stad des HEEREN, het Sion des heiligen Israëls”.

Het zó nemende, zou het kunnen dienen ter vereffening van het geschil dat zich opdoet tussen onze woorden, zoals ze hier voorkomen en zoals ze door Paulus worden aangehaald, Rom. 11:26. “Hij zal komen, en de goddeloosheden afwenden van Jacob.” Door hetzelfde, door hartveranderende genade, te verlossen van de hen overheersende goddeloosheden van het ongeloof; en tegelijk ook van de straffen zijner goddeloosheden, gelijk elders *ongerechtigheid* weleens wordt genomen voor de *straf der ongerechtigheid*. Jes. 53:6 en Ezech. 18:20. Maar beschouwt men hier de alsdan te bekeren Joden, als zich reeds bekeerd hebbende van de overtreiding in Jacob, als reeds wedergekeerd tot de HEERE en Zijn goedheid, als reeds wedergekeerd in Kanaän (want dat zij daarin wederkeren en wonen zullen, meent men met genoegzame grond uit vele profetieën te mogen opmaken) en daarin de christelijke godsdienst belijdende en oefende, dan zal men voornamelijk moeten denken om zekere hoogst gevaarlijke onderneming, waarmee zij door de komst van deze Verlosser bevrijd zouden worden. Maar, hoe men het ook neme, het is een belofte van groot belang, die, kon men op de

zekere vervulling daarvan staat maken, grotelijks zou moeten dienen tot troost en bemoediging van dit volk in zijn druk.

Om daaraan nu die zekerheid te geven, drukt de Godsspraak er het gewone zegel van onfeilbaarheid op: “spreekt de HEERE”. Die HEERE, Die niet liegt noch liegen kan, Die, gelijk Hij getrouw is om Zijn beloften te willen waar maken, ook machtig is om dat te kunnen doen, en daarom het woord dat eenmaal uit Zijn mond is uitgegaan, nooit veranderen zal. Deze zo merkwaardige en ontwijfelbaar bevestigde belofte wordt door het koppelwoord *en* verbonden met die van het 19^e vers. Niet alleen met die van de algemene bekering der heidenen: “Dan zullen zij den Naam des HEEREN vrezen van den nedergang, en Zijn heerlijkheid van den opgang der zon”. Maar nog nader met hetgeen daarop volgt: “als de vijand zal komen gelijk een stroom, zal de Geest des HEEREN de banier tegen hem oprichten.” Vermaarde uitleggers verstaan door deze *vijand* de volken van de Gog en Magog, die dan, gelijk een *stroom*, die over zijn oevers gaat, want “hun getal zal zijn als het zand der zee”, Openb. 20:8, zullen optrekken tegen de alsdan bekeerde en in Kanaän wedergekeerde Joden, en de legerplaats er heiligen, de geliefde stad omringen, om dat te benauwen, te veroveren en te verwoesten, vers 9. Doch dan “zal de Geest des HEEREN de banier tegen hem oprichten”, tegen hem strijden met bewegende bestrijdingen. Geen menselijke heirlegers tegen hem aanvoeren; maar met zulke geduchte oordelen op hem aanvallen en hem verdelgen, dat elk zal moeten erkennen, dat dit is geschied niet door kracht, noch door geweld, maar door den Geest des HEEREN. Johannes zag, dat er vuur van God uit de hemel neerkwam en ze verslond. Bij Ezechiël, 38:22 en 23, spreekt God wat omstandiger “En Ik zal met hem rechten door pestilentie en door bloed; en Ik zal een overstelpenden plasregen en grote hagelstenen, vuur en zwavel regenen op hem en op zijn benden en op de vele volken die met hem zullen zijn.” Maar als men door deze *vijand* de Gog en Magog verstaat en voorstelt, gelijk voorname uitleggers stellen, en men het ook naar de profetie van Ezechiël in hoofdstuk 38 en 39 niet wel anders stellen kan, dat zijn optocht zal gericht zijn tegen de bekeerde Joden nadat zij in Kanaän zullen teruggekeerd zijn, en daarin reeds een geruime tijd gerust en veilig zullen gewoond hebben, als zonder muur, zonde grendel, en zonder deuren, Ezech. 38:11. (Men zie hetgeen ik van Gog geschreven heb in het III. D. P. 796) En als men dan verder stelt dat onze woorden: “Daar zal een Verlosser tot Sion komen”, zien op de algemene bekering der Joden, waardoor zij zullen verlost worden van het oordeel van verharding dat op hen ligt, en uit hun nog durende ballingschap. Dan doet zich in het beloop van Jesaja’s profetie een merkelijke zwaarigheid op. Dan zouden volgens vers 19 de Gog en Magog reeds tegen de geliefde stad opgetrokken, en door de Geest des HEEREN reeds bestreden en verdelgt zijn, eer de Joden, volgens vers 20 bekeerd en in Kanaän teruggekeerd zouden zijn. Prof. Voget heeft deze zwaarigheid gevoeld, ook voorgesteld en opgelost; maar of het geschied is op een voldoende wijze, mogen anderen oordelen. Men zie zijn Ontleende verklaring van Jes. 59 P. 224 en 225. Ziet hier iets anders, mijns wetens bij schrijvers te vinden. Het was het begrip van een mij naburige en meer dan algemeen kundig leraar toen ik predikant was te Hummel, uit wiens gemeenzame en leerzame verkering ik veel nut getrokken heb. Indien mijn geheugen mij niet bedriegt kwam het hier op neer. Hij vertaalde vers 19 aldus: ‘Als de vijand zal komen’, of ‘opdat’ (gelijk het Hebreeuwse woord *ki* zo voorkomt, Job. 3:12) ‘de vijand kome gelijk een stroom, zal de Geest des HEEREN de banier oprichten’ niet tegen, maar ‘voor hem’, gelijk het voorzetsel *כ* vaak in die betekenis voorkomt. Verder merkt hij aan dat de vijand hier niet een volk betekend, dat nu nog vijandig was, maar dat het voorheen geweest was, gelijk wel meer personen met een hatelijke naam bestempeld worden, niet naar hun tegenwoordige, maar naar hun vorige staat of gedrag, als Matth. 21:31 en 32: “Wie van deze twee heeft den wil des vaders gedaan? Zij zeiden tot Hem: De eerste. Jezus zeide tot hen: Voorwaar Ik zeg u, dat de tollenaars en de hoeren u voorgaan in het Koninkrijk Gods. Want Johannes is tot u gekomen in den weg der gerechtigheid, en gij hebt hem niet geloofd; maar de tollenaars en

hoeren hebben Hem geloofd; doch gij, zulks ziende, hebt daarna geen berouw gehad, om hem te geloven.” Zo lezen wij van de gemeenten der heidenen, Rom. 16:4; en meermaals noemde Paulus de reeds christen geworden heidenen nog heidenen, Rom. 11:13, Gal. 2:12 etc. Ook merkte hij aan dat het *oprichten of opheffen der banieren* doorgaans diende om het volk bijeen te verzamelen, als Jes. 5:26: “Want Hij zal een banier opwerpen onder de heidenen van verre, en Hij zal hen herwaarts sissen van het einde der aarde; en zie, haastelijk, snellijk zullen zij aankomen.” Jes. 59:22: “Alzo zegt de Heere HEERE: Zie, Ik zal Mijn hand opheffen tot de heidenen, en tot de volken zal Ik Mijn banier opsteken; dan zullen zij uw zonen in de armen brengen, en uw dochters zullen op den schouder gedragen worden.” Zie ook Jes. 62:10 en Jer. 4:6 en elders. Zo wilde hij het ook hier genomen hebben en vertaalde het daarom: Hij zal de banier oprichten *voor hem*. Wie is hier nu de vijand? Hij verstond erdoor de zich bekerende Joden, die duslang vijanden waren geweest aangaande het evangelie, Rom. 11:28, en zich steeds als geslagene vijanden van de Messias Jezus en Zijn kerk gedragen hadden. Deze zullen aankomen “gelijk een stroom”, schielijk en in grote menigte. Zal de bekering der Joden die zo wijd en zijd in alle landen verstrooid zijn en hun optocht naar Kanaän algemeen zijn, zo zullen zij ook door een geheel buitengewone werking van God, niet maar hier of daar, maar in alle landen tegelijk moeten bewogen worden om zich te bekeren van hun ongeloof en zich tot de optocht naar Kanaän bijeen te verzamelen. Opdat dit nu alzo geschieden mag, zal de Geest des HEEREN de banier voor hen oprichten. Hetwelk wil zeggen, dat de HEERE door Zijn Geest hun daartoe als een wenk zal geven, op welk een wijze dat dan ook zal mogen geschieden. “Want het zal geschieden te dien dage, dat de Heere ten anderen male Zijn hand aanleggen zal om weder te verwerven het overblijfsel Zijns volks, hetwelk overgebleven zal zijn van Assyrië, en van Egypte, en van Pathros, en van Morenland, en van Elam, en van Sínear, en van Hamath, en van de eilanden der zee. En Hij zal een banier oprichten onder de heidenen, en Hij zal de verdrevenen van Israël verzamelen, en de verstrooiden uit Juda vergaderen van de vier einden des aardrijks.” Jes. 11:11 en 12. Hij zal aan de heidenen, nu reeds bekeerd, een wenk geven om hun daartoe de hulpzame hand te bieden. “Alzo zegt de Heere HEERE: Zie, Ik zal Mijn hand opheffen tot de heidenen, en tot de volken zal Ik Mijn banier opsteken; dan zullen zij uw zonen in de armen brengen, en uw dochters zullen op den schouder gedragen worden.” Jer. 49:22. Hij zal ze tezamen doen trekken, niet anders als wanneer de hier en daar geleverde benden tezamen trekken, bij het opsteken der banier, om zich in optocht te begeven. “En de kinderen van Juda en de kinderen van Israël zullen tezamen vergaderd worden, en zich een enig Hoofd stellen en uit het land optrekken; want de dag van Jizreël zal groot zijn.” Hosea 1:11. Hij zal hun leidlieden verwekken, die vanwege de bijzondere blijken Zijner gunstrijke nabijheid waarmee Hij die zal vergezellen, zullen moeten aangemerkt worden, als door Hemzelf gegeven om Zijn banier voor hen heen te dragen. “Voorzeker zal Ik u, o Jakob, gans verzamelen; voorzeker zal Ik Israëls overblijfsel vergaderen; Ik zal het tezamen zetten als schapen van Bozra; als een kudde in het midden harer kooi zullen zij van mensen deunen. De Doorbreker zal voor hun aangezicht optrekken; zij zullen doorbreken en door de poort gaan, en door dezelve uittrekken; en hun Koning zal voor hun aangezicht heengaan, en de HEERE in hun spits.” Micha 2:12 en 13. En dus zullen zij als door de HEERE Zelf aangevoerd en opgeleid in Kanaän wederkeren en daarin wonen en de verwoeste steden weder herbouwen. “En zij zullen wonen in het land dat Ik Mijn knecht Jakob gegeven heb, waarin uw vaders gewoond hebben; ja, daarin zullen zij wonen, zij en hun kinderen en hun kindskinderen tot in eeuwigheid, en Mijn Knecht David zal hunlieder Vorst zijn tot in eeuwigheid.” Ezech. 37:25. “Zie, de dagen komen, spreekt de HEERE, dat deze stad den HEERE zal herbouwd worden, van den toren Hanáneël af tot aan de Hoekpoort.” Jer. 31:38. Zie ook vers 39 en 40. ”En Ik zal de gevangenis van Mijn volk Israël wenden, en zij zullen de verwoeste steden herbouwen en bewonen, en wijngaarden planten en derzelver wijn drinken; en zij zullen hoven maken en derzelver vrucht eten.” Amos 9:14. Dan dus in hun

land wedergekeerd zijnde, en een tijdlang gewoon hebbende, zou een zeer te duchten onweer tegen hen opdringen, maar hetwelk door de onmiddellijke werking van Hem Die vanouds de verlossingen Jacobs gebod, zou worden afgewend. Dit zal dan zijn dat in vers 20 bedoeld wordt, en waarom het door het woord *en* met het voorgaande verbonden wordt. De Joden worden hier voorgesteld als reeds bekeerd, want zij worden omschreven als *zich bekeerd hebbende van de overtreding in Jacob*, en zo heeft Paulus in Rom. 11:26 met recht deze woorden kunnen bijbrengen om het *zalig worden van geheel Israël* te bevestigen; ook als reeds wedergekeerd en gevestigd in hun land, dat de melding *in Sion* te kennen geeft. *Voordezen zou een verlosser tot Sion komen. Verlossing* verondersteld gevaar en ellende. Waren zij reeds bekeerd, dan waren zij van de Geestelijke ellende reeds verlost. Men zal dan moeten denken om een lichamenlijk gevaar, dat hen dreigde en drukte. Dat zal, naar het zeggen van Ezechiëls vooruitzicht, hoofdstuk 37, 38 en 39, dan geen ander zijn dan de zo gevreesde op- en aantocht van Gog en zijn benden, die aankomen zullen als een onstuimige verwoesting, als een wolk om het land te bedekken; en wel in het bijzonder zullen aanrukken tegen de geliefde stad, Openb. 20:8 en 9, Jeruzalem, en deszelfs heuvel Sion. Dan zal de benauwdheid niet minder zijn, dan toen Sanherib het beleg sloeg voor Jeruzalem, waarvan Hiskia zeide: “Deze dag is een dag der benauwdheid en der schelding en der lastering; want de kinderen zijn gekomen tot aan de geboorte en er is geen kracht om te baren.” 2 Kon. 19:3. Maar gelijk de HEERE toen deed beloven dat Hij zou *nederdalen, om te strijden voor de berg Sion en deszelfs heuvel; om Jeruzalem te beschutten, beschuttende te verlossen, en doorgaande uit te helpen*. Jes. 31:4 en 5. Even zo is ook hier de belofte dat er *een Verlosser tot Sion zou komen*. Geen menselijke, maar een Goddelijke Verlosser Die Zich dan op een zo bijzondere en zichtbare wijze werkzaam zou tonen, niet anders, dan of Hij in Persoon als de Vorst van het Heir des HEEREN tot Sion gekomen was; want Zions redding en Gogs nederlaag zullen van zo een geheel bijzondere natuur zijn, dat die niet anders zullen kunnen komen dan van Hem Die, wanneer Hij Zich opmaakt ter verlossing van Zijn volk, met een woord te spreken, *de bogen verbreekt, de spiesen in tweeën slaat, de wagens met vuur verbrand, en de goddelozen dood met de adem van Zijn lippen*. Het zal een verlossing zijn, niet minder wonderdadig dan die van Jeruzalem, toen het zo talrijk heir van Sanherib door de Engel des HEEREN in één nacht vernield werd. Want de volken van Gog en Magog zullen met nedervallend hemelvuur verslonden worden, Openb. 20:9, men vergelijk Ezechiël 38:11 en 12, en men leze verder van zijn hoegrootheid van zijn nederlaag, hoofdstuk 39. Zie daar, naar mijn beste weten de gedachte van die waardige en nu in de hemel reeds rustende man, welke ik een weinig hebbe uitgebreid. Het oordeel erover laat ik aan de kundigen onder mijn lezers. Ik twijfel niet, of enigen zullen dezelve hunner nadenking nog wel waardig achten.

Blz. 202 (deel 2) Letter V. Vervuld.

“Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn.” Lukas 21:24b.

Deze woorden zijn een gedeelte van die merkwaardige voorzegging die de Heiland, kort voor Zijn dood aan Zijn leerlingen deed aangaande de nabij zijnde zo vreselijke verwoesting van Jeruzalem.

Laat ons eerst de woorden beschouwen als een profetie. Hierin wordt voorspeld de aanstaande verwoesting van Jeruzalem. Jeruzalem weleer de heilige stad, de stad van Israëls grote Koning, de hoofdstad van het koninkrijk en de zetel van de wetplichtige godsdienst, maar nu een ijselijke, bevleete en verdrukkende stad geworden, welker vorsten en richters waren geworden als brullende leeuwen en wrede avondwolven, welker profeten en priesters waren geworden trouweloze en geheel lichtvaardige mannen die het heilige verontheiligden en de wet geweld aandeden, Zef. 3:1-3. Alreeds bevleete met het bloed van zoveel profeten, Matth. 21:29, 30, 35, 37. En zullende eerlang nog bevleete worden met het bloed van Gods mens

geworden Zoon, waardoor het de maat zijner vaders zou vervullen. [Zij] “zal van de heidenen vertreden worden”. Wat verschilt dit veel met de belachelijke waan waarmee de Joden zich vleien naar de aardse denkbeelden die zij zich maakten van het door de Messias op te richten koninkrijk! Zij waanden dat alle heidenen zouden onderworpen worden. Maar Jezus, de Mond der waarheid voorspeld hier dat heidenen, volken die inderdaad heidenen en afgodendienaars waren, of, bijgevolg van tijd, zulken die, hoewel geen eigenlijk gezegde heidenen, evenwel bij de Joden even onrein als de heidenen geacht werden, Jeruzalem zouden vertreden. Niet maar alleen “dat uw vijanden een begraving rondom u zullen opwerpen, en zullen u omsingelen en u van alle zijden benauwen; En zullen u tot den grond nederwerpen, en uw kinderen in u; en zij zullen in u den enen steen op den anderen steen niet laten; daarom dat gij den tijd uwer bezoeking niet bekend hebt.” Maar ook dat zij het “vertreden” zouden. Dat die, hoewel het al min of meer mocht herbouwd worden, in het bezit ervan blijven zouden, het met hun voeten vertreden; ja! als met verachting vertreden zouden als een plaats, die, hoe heilig ook voorheen gehouden, en van God bemind, nu van God gesteld was tot een schouwtoneel van Zijn geduchte wraak. En dit zou zo blijven duren “totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn”. Welke zijn de “tijden der heidenen”? En wanneer zullen die vervuld worden? Wij lezen in Hand. 14:16: “Welke in de verleden tijden al de heidenen heeft laten wandelen in hun wegen”. Die worden in Hand. 17:30 “tijden der onwetendheid” genoemd, omdat God toen alleen aan Jacob Zijn woorden bekend maakte en aan Israël Zijn inzettingen en rechten, en alzo niet deed aan enig ander volk, zodat de heidenen, tijdens de bedeling van het Oude Testament, overgelaten aan de verduistering van hun onverstandig hart, Zijn rechten niet kenden, van Zijn heerlijkheid niets zagen en van Zijn geruchten niets hoorden. Aan die tijden van onwetendheid stelt de apostel de tijd van nu tegenover, waarin God alle mensen alom deed verkondigen dat zij zich bekeren. Hieruit meen ik te mogen besluiten dat de tijden der heidenen die tijden of eeuwen zijn die voor de heidenen bestemd waren, om het koninkrijk Gods, dat van de Joden zou worden weggenomen, tot hen over te brengen en onder hen uit te breiden. Tijden die voor de Joden tijden van onwetendheid zouden zijn, besloten onder een schromelijk oordeel van verblinding, verhard ongelof, en verstrooiing over de gehele aardbodem, als een volk waarvan God gezegd had: Zij zijn de Mijnen niet. Maar die [tijden], integendeel voor de heidenen zouden zijn tijden van licht en heil. Waarin zij bestraald door de “verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus” zouden geroepen worden om “Om hun ogen te openen, en hen te bekeren van de duisternis tot het licht, en van de macht des satans tot God; opdat zij vergeving der zonden ontvangen, en een erfdeel onder de geheiligden, door het geloof in Mij.” Dit zo zijnde, zal de vervulling van de tijden der heidenen behoren tot die dingen die de Kerk nog tegemoet ziet, wanneer [zal geschieden dat:] “de menigte der zee zal tot u gekeerd worden, het heil der heidenen zal tot u komen.” Jes. 60:5. Wanneer “de aarde zal vol kennis des HEEREN zijn, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken.” Jes. 11:9. “Dan zullen zij den Naam des HEEREN vrezen van den nedergang, en Zijn heerlijkheid van den opgang der zon; als de vijand zal komen gelijk een stroom, zal de Geest des HEEREN de banier tegen hem oprichten.” Jes. 59:19. En zo ten aanzien van de heidenen de zevende bazuin zal vervuld worden. “De koninkrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en Zijns Christus, en Hij zal als Koning heersen in alle eeuwigheid.” Openb. 11:15. Kortom, de vervulling van de tijden der heidenen zal dan zijn, wanneer, gelijk Paulus zich uitdrukt, “de volheid der heidenen zal zijn ingegaan”, Rom. 11:25. En gelijk dat dáár door de apostel wordt opgegeven als het tijdperk tot welks vervulling toe de verharding die voor een deel over Israël gekomen was duren zou. Want de volheid der heidenen ingegaan zijnde, zal volgens zijn vooruitzicht in overeenstemming met het profetische woord, ook geheel Israël zalig worden, gelijk geschreven is in Jes. 59:20. In Rom. 11:26 staat: “En alzo zal geheel Israël zalig worden; gelijk geschreven is: De Verlosser zal uit Sion komen en zal de goddeloosheden afwenden

van Jakob”. Gelijk nu Israëls verharding tot die tijd duren zal, zo zal ook Jeruzalem tot die tijd toe vertreden worden van de heidenen. “Totdat” zegt de Heiland “de tijden der heidenen vervuld zullen zijn”.

Uit deze tijdsbepaling schijnt men te mogen opmaken dat het alsdan wederom herbouwd en aan de Joden weder ingeruimd zal worden. Zeer voorname godgeleerden staan in dit gevoelen. De vermaarde Witsius is er niet afkerig van, en heeft er breedvoerig van gehandeld, Libr. Singul. de X Tribubus. Cap. IX-XIII. Men zie ook het betoog hiervan door de eerwaarde T. Vieroot, hier voor afgeleid uit onze woorden in de bundel van Godgeleerde oefeningen. D. I. p. 659. Behalve andere Godsspraken zijn vooral merkwaardig de twee door de voortreffelijke Toe-laer bijgebrachte. Amos 9:14 en 15: “En Ik zal de gevangenis van Mijn volk Israël wenden, en zij zullen de verwoeste steden herbouwen en bewonen, en wijngaarden planten en derzelver wijn drinken; en zij zullen hoven maken en derzelver vrucht eten. En Ik zal hen in hun land planten; en zij zullen niet meer worden uitgerukt uit hun land, dat Ik hunlieden gegeven heb, zegt de HEERE uw God.” En Jer. 31:38-40. “Zie, de dagen komen, spreekt de HEERE, dat deze stad den HEERE zal herbouwd worden, van den toren Hananéël af tot aan de Hoekpoort. En het meetsnoer zal wijders nevens dezelve uitgaan tot aan den heuvel Gareb, en zich naar Goath omwenden. En het ganse dal der dode lichamen en der as, en al de velden tot aan de beek Kidron, tot aan den hoek van de Paardenpoort tegen het oosten, zal den HEERE een heiligheid zijn; er zal niets weder uitgerukt noch afgebroken worden in eeuwigheid.” Daar nu het beloop van die profetie ons leidt tot het laatste der dagen, hoofdstuk 30:24, vergelijk hoofdstuk 31:1, en de boven aangehaalde woorden zo duidelijk zijn, dat die niet wel anders dan van een eigenlijk gezegde herbouw van Jeruzalem zullen verstaan worden, zo schijnt men genoegzaam grond te hebben om uit onze woorden te mogen opmaken dat de vertreding van Jeruzalem door de heidenen wel een langdurige vertreding zal zijn; maar geen altijddurende. Dat, wanneer de volheid der heidenen zal zijn ingegaan, en dus hun tijden zullen vervuld zijn, Israël ook zal wederkeren tot de HEERE en Zijn goedheid. Dat alsdan ook Kanaän en Jeruzalem van de ban die er nog op ligt ontheven, de Joden wederom zal worden ingeruimd om dat te bewonen. Doch niet, zoals zij nu zijn, ongelovige en in hun ongeloof verstokte en de leer en eer van Christus vijandige Joden; maar als tot God bekeerde en in Christus gelovig geworden Joden. En dus niet om in Jeruzalem de tempel te herbouwen en in dezelve de wetplechtige godsdienst van Mozes te herstellen. Maar om daar, gelijk andere christenen God te dienen in geest en waarheid naar het voorschrift van de zuivere, onbevleete en alleszins redelijke godsdienst van het Evangelie.

Laat ons nazien, hoe deze woorden zijn aan te merken, en voorts of hetgeen hier voorspeld is ook waarlijk alzo geschied is.

Zij zijn aan te merken als een eigenlijk gezegde profetie die niemand kon voortbrengen, dan zo-een die Zelf God was en aan Wien God het had willen openbaren. Want het behoort tot de kenmerken waardoor de ware God Zich wil onderscheiden van de afgoden. “Die van den beginne aan verkondig het einde, en vanouds af die dingen die nog niet geschied zijn; Die zeg: Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen”. Jes. 46:10. En geenszins kunnen ze aangemerkt worden als een staatkundige gissing, die een man van schrander doorzicht, uit deze en gene omstandigheden weleens maken kan, nopens de vermindering of gehele omkering van rijken en gemenebesten. Toen Jezus dit voorspelde leefden de Joden met de Romeinen in vrede; hoe ongaarne zij een vreemde overheersing droegen, zij erkenden evenwel de oppermacht van de keizer. De overpriesters verklaarden voor Pilatus des keizers stadhouder: “Wij hebben geen koning, dan den keizer”, Joh. 19:15. Ook waren de Joodse koningen uit het stamhuis van Herodus met de Romeinen in goede verstandhouding. Wat waarschijnlijkheid is er nu, dat de Joden in hun toenmalige omstandigheden, eerlang zo van gedrag veranderen, en zich tegen de Romeinen zo wederspannig aanstellen, en die daar door tot zulk een toorn verwekken zouden, dat die tegen hen optrekken en geheel hun kerk- en

burgerstaat ten bodem toe slopen zouden? Evenwel voorspelde de Heiland dat het gebeuren zou, en wel binnen zo korte tijd dat velen van de toen levende mensen het nog zouden beleven. “Voorwaar Ik zeg u: Dit geslacht zal geenszins voorbijgaan, totdat al deze dingen zullen geschied zijn.” Matth. 24:34. Jeruzalem was een bij uitstek wel bevestigde stad, gelijk de Romeinse veldheer Titus zelf moest erkennen, dat hij het nooit zou kunnen veroveren, zo God Zelf niet tegen de Joden had gestreden, volgens Jozefus, J. Oorlog. B. VI. Cap. 43. Naar de Vertaal. Van L. v. Bos. Wat waarschijnlijkheid dan dat de Romeinen die zouden overheersen? En nochtans voorspeld Jezus dat zij Jeruzalem ten gronde toe zouden neerwerpen, Luk. 19:44. De Romeinen waren niet gewoon de veroverde plaatsen te verwoesten en te ontvolken. Zij lieten de inwoners er blijven, stelden ze onder schatting en was er geen volk genoeg, zij legden er volksplantingen aan. Wat waarschijnlijkheid dan, dat zij met zo een schone stad, als Jeruzalem was, anders zouden handelen? Evenwel voorspeld Jezus dat zij Jeruzalem zouden vertreden en de ene steen niet laten op de andere. De Joden waren een talrijk volk; Jeruzalem was bij hen de heilige stad; die verheven zij boven het hoogste hunner blijdschap. Was er nu niet alle reden om te vermoeden dat, zo Jeruzalem al eens mocht verwoest worden, er evenwel, bij verloop van tijd en verandering van omstandigheden, zich weleens een gunstige gelegenheid zou opdoen die zij zich zouden ten nutte maken om Jeruzalem wederom voor zich te herbouwen? En evenwel voorspeld Jezus dat het “van de heidenen” bij aanhoudendheid zal “vertreden worden, totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn”. En dit alles voorspeld Hij niet als een gissing, als iets dat waarschijnlijk zou kunnen gebeuren, maar als Iemand, Die van het *zullen* gebeuren zo verzekerd was, alsof Hij het reeds met Zijn ogen had gezien, zeggende: “De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar Mijn woorden zullen geenszins voorbijgaan.” Matth. 24:35. Die zo durft spreken, wil niet aangemerkt zijn als een staatskundig gisser, maar als een waarachtig Profeet.

Maar zijn Jezus' woorden te houden voor een eigenlijk gezegde profetie, dan moeten ze ook door de uitkomst bevestigd zijn. Dit te tonen is niet moeilijk. Min of meer veertig jaren na deze tijd en dus nog bij het leven van het toen in leven zijnde geslacht werd Jeruzalem door de Romeinen, onder hun opperveldheer Titus Vespasianus belegerd, en niet tegenstaande de talrijke bezetting en hardnekkige tegenstand van de Joden, zo fel bestookt en bestormd, dat het eindelijk veroverd werd. Graag zou Titus de tempel verschoond hebben, maar die werd door de soldaten in brand gestoken. Op zijn bevel werd de stad tot de grond toe gesloopt; alleen liet hij drie vaste torens staan: Hippikos, Phasaël en Mariamne, en een stuk muur aan de westzijde om tot een legerplaats te strekken voor de Romeinse bezetting. Was er nog iets blijven staan, was er hier of daar iets weer opgebouwd, het werd 47 of 48 jaren daarna op bevel van keizer Aelius Hadrianus omver gehaald, die er een nieuwe stad deed bouwen en dezelve naar zijn naam noemde: Aelia Capitolina. Maar niet ten behoeve van de Joden, maar tot hun beschimping, waarom hij ter plaatse daar de tempel gestaan had er een deed stichten voor Jupiter, waarvan het gevolg was, dat de Joden onder de aanvoering van een Bar Kochba een gevaarlijke opstand verwekten, waarin een ongelooflijke menigte van hen is omgekomen. Op levenstraffe werd hun verboden weer in de stad te komen en naderhand konden zij nauwelijks door grote geschenken zoveel verkrijgen dat zij er slechts één dag mochten komen om de verwoesting van hun stad te bewenen. Met het begin van de vierde eeuw scheen Jeruzalem weer in zijn oude luister hersteld te zullen worden. Maar niet voor de Joden, maar voor de christenen, onder begunstiging van keizer Constantijn de Grote, nadat die de christelijke godsdienst had omhelsd. Onder regering van keizer Juliaan de Afvallige scheen het met Jeruzalem een gunstige keer te zullen nemen voor de Joden. Hij vergunde hun niet alleen daar te bouwen en te wonen, maar zelf om de voorzegging van Christus leugenachtig te maken om de tempel te herbouwen, waartoe hij hen zelfs aanmoedigde en ondersteunde. Maar dit mislukte. Door aardbevingen en uitbarstende vuurvlammen werd dit onmogelijk gemaakt.

Chrysostomus en meer andere van de oude kerkleraren preken daarvan, als van een toen zeer bekende zaak. Zelfs Ammianus Marcellinus een heidens schrijver, een tijdgenoot en groot bewonderaar van keizer Juliaan getuigd ervan. Bassagne en enige anderen hebben dit wel in twijfel willen trekken, maar dit is door andere op goede gronden verdedigd. Men zie Lilienthal Oordeelk. Bijbelverkl. D. I. p. 397. in een aant. en lesz. Waarheid van de Chr. Godsdienst insgelijks in een aantek. P. 397. en verder de aldaar aangehaalde schrijvers. In het jaar 615 werd Jeruzalem door keizer Chosroes II, koning der Perzen, ingenomen en beroofd. Nauwelijks weer in handen van de christenen gekomen zijnde, werd het in het jaar 636 ingenomen door kalief Omar, veldheer van de Saracenen en bleef tot op het laatste van de 11^e eeuw in de macht van de Mohammedanen. In het jaar 1099 werd het door de christenen, de zogenaamde kruisvaarders, den Saracenen ontveldigd, die er de Joden verbranden en naar men zegt, wel 70.000 Muzelmannen over de kling deden springen, en Godfried van Bouillon tot koning van Jeruzalem kroonden. Het rijk van de christenen was er van korte duur. In het jaar 1187 maakte Saladin, Sultan van Egypte er zich weer meester van. Anno 1246 raakte het in handen van Cusanus, koning der Tartaren, die het in 1263 wederom ontnomen werd door de sultan van Egypte. Anno 1517 werd het bemachtigd door de Turkse keizer Selim en Anno 1542 werd het door keizer Soliman merkkelijk hersteld en vergroot. En sinds die tijd tot de dag van vandaag toe is Jeruzalem in de macht van de Turken. Er zijn dan nu reeds meer dan 1700 jaren verlopen dat Jeruzalem vertreden, en ten aanzien van de Joden ontheiligd is door de heidenen. Eerst door de Romeinen, die in de eigenlijke zin heidenen en afgodendienaars waren, en die het ook in een eigenlijke zin vertreden, met de grond gelijk en geheel verwoest gemaakt hebben. En daarna door zulke volken, die bij de Joden, even zowel als de heidenen voor onrein gehouden worden, de christenen en de Turken. En dus ontbreekt er dusver niets aan de vervulling. Wanneer de “tijden der heidenen vervuld zullen zijn”, zullen onze nakomelingen ontdekken, of Jeruzalem dan weder ingeruimd zal worden aan de te bekeren Joden, omdat voor zover zij dan, wat het burgerlijke betreft, een bijzonder volk of staat zullen zijn, te herbouwen en te bewonen, en te hebben voor hun hoofdstad in Kanaän, dat zal dan door de uitkomst beslist worden. Men moet niet tegenwerpen dat Jeruzalem evenwel weder herbouwd is en nu nog een vrij grote en aanzienlijke stad is. Dat is waar, maar het is niet voor de Joden. Gelijk de Heiland zei van de tempel: “Uw huis worde u woest gelaten”, zo zouden wij het ook hier mogen nemen: Jeruzalem zal u vertreden worden door de heidenen. En had de Heere hier, zowel als daar, gesproken tot de Farizeeën en Schriftgeleerden en niet tot Zijn leerlingen, zou Hij er waarschijnlijk hier, zowel als daar het bepalend woordje *u* hebben bijgevoegd. Men merk ook aan dat het tegenwoordig Jeruzalem kleiner is dan het oude; en ook overal niet op dezelfde plaats gelegen is, en dat een voornaam, en wel het oudtijds aanzienlijkste gedeelte ervan nog waarlijk vertreden wordt. Jon. Kortens meent dat Jeruzalem wel ten oosten en ten westen binnen zijn oude palen is gebleven, maar aan de noordzijde zich veel verder heeft uitgestrekt. Ook is de berg Sion nu buiten de stad, althans voor een groot gedeelte. Kortens getuigt op die berg een stuk lands gezien te hebben met gerst en een ander met haver bezaaid, en een ander waarop tarwe gestaan had. De Bruin zegt in zijn Reizen, p. 292: “De berg Sion ligt op een gelijke hoogte met de stad, daar hij ten dele is ingetrokken, maar ten noorden, alwaar hij wel de meeste hoogte heeft sterkt zij zich erbuiten.” Men verhaalt, en De Bruin meld er ook van, dat de bassa, aan wie keizer Soliman het opzicht over het herbouwen van de stad had toebetrouwd, verzuimd had geheel die berg ook binnen de muur te sluiten. En daar die meerdere hoogte in geval van een belegering de vijand van veel voordeel zou kunnen zijn, zo vielen de altijd argwanende Turken in het vermoeden dat de bassa, die een Genuees Ronogaat was, dat voorbedachtelijk had gedaan ter begunstiging van de christenen, opdat die daarvan gebruik zouden kunnen maken, zo zij ooit weer in de zin mochten krijgen om Jeruzalem te willen belegeren en te overmeesteren. Zelfs wil men, dat hem dit zijn hoofd zou gekost hebben. Kortens merkt er over aan dat de bassa door een

verborgen bestuur van God dus heeft moeten handelen, opdat de voorzegging der profeten daarin haar vervulling zou bekomen. Want volgens Micha 3:12 moest Sion als een akker geploegd worden. Zie Bachine, H. Geogr. D. II. P. 305.

Blz. 252. (deel 2) Letter V. Verwerping.

Rom. 11:15: “Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?”

De apostel maakt hier een vooronderstelling, waaruit hij zeker gevolg afleid. De vooronderstelling bevat deze waarheid, dat de verwerping der Joden de verzoening der wereld is. De Joden waren zo lang het volk dat God Zich in onderscheiding van alle andere volken geweest, tot Zijn eigendom had aangenomen, en hetwelk Hij door vele uitmuntende voorrechten door Paulus opgeteld in hoofdstuk 9:4 en 5 had verheven boven alle volken. Aan hun had Hij Zijn woorden, rechten en inzettingen bekend gemaakt, die hen konden wijs maken tot zaligheid door het geloof. Hun had Hij het vet en vruchtbaar Kanaän gegeven tot een erfelijke bezitting, om het goede en de vrucht ervan te eten, en tot dat land, en zijn hoofdstad Jeruzalem had Hij het statelijk oefenen van de in die tijd alleen ware godsdienst bepaald. Hieruit zal nu haast zijn op te maken dat hun verwerping, welke zij zich door hun aanhoudend wangedrag en wel in het bijzonder door het smadelijk verwerpen en wreedaardig mishandelen van Gods Zoon hadden waardig gemaakt, voornamelijk hierin te stellen is, dat God hen behandelde als een geslacht Zijner verbolgenheid, als een volk waarop Hij die oude betrekking niet meer wilde hebben, dat Hij had verworpen als een verworpen zilver. Waarover Hij een schroomlijk oordeel had uitgestort van verblinding en verharding, een geest des diepen slaaps, zodat alle gezicht hun was geworden als de woorden van een verzegeld boek, waarin men niet kan lezen, en zij zelve waren als zulken die horende horen, maar niet verstaan, en ziende zien, maar niet opmerken, vanwege het deksel dat in het lezen van het Oude Testament op hun harten ligt, 2 Kor. 3:14 en 15. Opdat zij niet mochten zien met hun ogen, noch horen met hun oren, noch verstaan met hun harten, noch zich bekeren en Hij het geneze, volgens Jes. 29:10-14, 6:9 en 10 en andere plaatsen meer, door Paulus aangehaald in vers 8, 9 en 10. Tot dit opzicht was hun verwerping ten tijde van het schrijven van deze brief reeds daar. Maar hierop zou nog een andere en voor het oog der gehele wereld meer blijkbaar verwerping volgen, welke nabij was en sterkt haastende, te weten die vastelijk besloten verwoesting waarvan Daniël had geprofeteerd. De verwoesting van Jeruzalem en de tempel door de Romeinen, de gehele slooping van hun kerk- en burgerstaat; hun verbanning uit Kanaän, hun verstrooiing over de gehele aarde tot een aanfluiting van alle volken, waaronder zij, gedrukt door allerlei smaad en ellenden, waaronder zij zullen “vele dagen blijven zitten, zonder koning en zonder vorst, en zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim.” Hosea 3:4. Zo zouden zij, die zolang kinderen des Koninkrijks geweest zijn, worden uitgeworpen in de buitenste duisternis, naar de voorzegging van de Heiland in Matth. 8:12. Van deze hun verwerping zegt de apostel dat die is de verzoening der wereld. Het spreekt vanzelf en het blijkt duidelijk uit het 11^e en 12^e vers dat wij hier door de *wereld* hebben te verstaan de heidenen, die, in tegenstelling van de Joden, die slechts een enig volk zijn, en slechts een klein land bewoonden, uit vele volken, talen en natiën bestonden, en over de gehele aarde zich uitgebreid hebben, en dus verreweg het grootst gedeelte der redelijke wereld uitmaakten. Deze heidenen, die de waarheid Gods hadden veranderd in leugen; die door de onzinnige afgoderij, het schepsel hadden geëerd en gediend boven de Schepper, en die ongevoelig geworden zijnde, zich hadden overgegeven, om alle onreinheid en andere gruwelen der boosheid, gierigheid te bedrijven, hadden zolang geleefd in een staat van vijandschap tegen God, daarom genoemd haters van God, Rom. 1:30; en van vervreemding van God, vervreemd van het leven Gods, Ef. 14:18. “Dat gij in dien tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de verbonden der

belofte, geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld.” Ef. 2:12. Maar die verwijdering had nu geen plaats meer. De heidenen werd nu ook door het Evangelie vrede verkondigd, opdat zij mochten worden medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods. Althans de apostel zegt dat de verwerping der Joden de verzoening is der wereld. Hoe is dit te verstaan? Zekerlijk zo niet, als waren de Joden door hun verwerping geworden een zoenoffer voor de heidenen. Wat mens, wat volk zal ooit een ander mens, een ander volk kunnen verlossen en Gode het rantsoen kunnen geven? De verlossing der zielen is te kostelijk (Ps. 49:8 en 9.) Het is alleen in Christus dat God de wereld met Zichzelf verzoend heeft, 2 Kor. 5:19. Die is het, die door het kruis ook de heidenen met God verzoend heeft, Ef. 2:16. En dus kon Johannes, die van afkomst een Jood, van belijdenis een christen en van bediening een apostel was, van Hem, en van niemand ander zeggen: “En Hij is een Verzoening voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonden der gehele wereld.” 1 Joh. 2:2. Wat dan? Deze verzoening met God en alle daaraan verknochte voorrechten zijn de heidenen aangeboden door het Woord der verzoening, dat onder hen gepredikt werd, “Om hun ogen te openen, en hen te bekeren van de duisternis tot het licht, en van de macht des satans tot God; opdat zij vergeving der zonden ontvangen, en een erfdeel onder de geheiligden, door het geloof in Mij.” Hand. 26:18. En zovelen dát in waar geloof aannemen, tot die kon gezegd worden: “En Hij heeft u, die eertijds vervreemd waart, en vijanden door het verstand in de boze werken, nu ook verzoend, In het lichaam Zijns vleses, door den dood, opdat Hij u zou heilig en onberispelijk en onbeschuldiglijk voor Zich stellen; Indien gij maar blijft in het geloof, gefundeerd en vast, en niet bewogen wordt van de hoop des Evangelies, dat gij gehoord hebt, hetwelk gepredikt is onder al de creatuur die onder den hemel is; van hetwelk ik, Paulus, een dienaar geworden ben”. Kol. 1:21-23. Dit nu is geschied ter gelegenheid van de verwerping der Joden. God moest hier op aarde een volk hebben, door Hem geformeerd om Zijn lof te vertellen. Daar nu de Joden, die zolang dat volk waren geweest, zich deze eer, door hun God onterend wangedrag onwaardig hadden gemaakt, en daarom van God, als een Lo-ammi, ‘niet Mijn volk’, verworpen werden, zo moest God een ander volk Zich daartoe aannemen en formeren en wel uit de wereld der heidenen, opdat onder die Zijn Naam groot mocht worden van de opgang der zon tot aan haar ondergang. En dat kon niet geschieden, tenzij Hij de door Christus teweeg gebrachte verzoening den heidenen deed aanbieden, en hen ook dadelijk deelachtig deed worden. Daarom had de Heiland de Joden ook voorspeld: “Daarom zeg Ik ulieden, dat het Koninkrijk Gods van u zal weggenomen worden, en een volk gegeven dat zijn vruchten voortbrengt.” Matth. 21:43. Ook is dit door de verwerping der Joden grotelijks bevorderd. De apostelen hadden tot last, om van de Heere Jezus te getuigen, eerst te Jeruzalem en door geheel Judea, Hand. 1:8. Het was nodig dat eerst het Woord Gods tot hen gesproken werd, en dat maakte, dat de apostelen nog een tijd lang bleven verkeren onder de Joden. Maar toen die het Woord verlieten en zichzelf des eeuwigen levens onwaardig oordeelden, keerden die [apostelen] zich tot de heidenen, en breidden zich, hoe langer hoe verder uit in geheel de wereld, predikende het evangelie onder alle volken, ten einde de Heere Jezus mocht zijn, gelijk van Hem voorzegt was: “Ik heb u gesteld tot een licht der heidenen, opdat gij zoudt zijn tot zaligheid, tot aan het uiterste der aarde.” Zie Hand. 13:46 en 47.

De vijandelijke aanval der Romeinen op Kanaän en Jeruzalem veroorzaakte ook, dat vele gelovigen uit de Joden hun volk en vaderland verlieten, tot de heidenen weken, en al meer en meer de leer der verzoening tot die overbrachten. Zolang tempel en altaar nog in wezen waren, bleven vele gelovigen uit de Joden nog met hun harten hangen aan de oude wetdiensten en drongen er sterk op aan dat de bekeerlingen uit de heidenen ook besneden zouden worden. Hierdoor werden vele heidenen afgeschrikt. Maar tempel en altaar verwoest zijnde, en Gods toorn zo zichtbaar over geheel de Joodse natie geopenbaard zijnde, verdwenen die oude denkbeelden meer en meer, en gelijk de weg tot bekering en geloof de heidenen daardoor hoe langer hoe gemakkelijker werd gemaakt, werd ook hun toevloed van

tijd tot tijd groter. Daar het nu zeker is, dat dit zo is geschied ter gelegenheid van en nog verder zou bevorderd worden door de verwerping der Joden, zo kon Paulus niet ongevoelig zeggen dat hun verwerping de verzoening der wereld was. Hiervan spreekt de apostel nu bij vooronderstelling, opdat hij daaruit een andere stelling, of gevolg zou kunnen afleiden, zeggende: “Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?”

Er wordt hier voorondersteld dat de Joden, hoewel nu verworpen, eens weder aangenomen zullen worden. Hun verwerping zal wel een langdurige maar niet altijddurende verwerping zijn. “En het zal geschieden dat ter plaatse waar tot hen gezegd zal zijn: Gijlieden zijt Mijn volk niet, tot hen gezegd zal worden: Gij zijt kinderen des levenden Gods.” Hosea 1:10b. De hittigheid Zijns toorns zal wel als een aanhoudend onweer rusten op hun hoofd. Doch niet langer, dan “Hij gedaan en totdat Hij daargesteld zal hebben de gedachten Zijns harten; in het laatste der dagen zult gij daarop letten.” Jer. 30:24. “Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.” Hosea 3:5. “Terzelfder tijd, spreekt de HEERE, zal Ik allen geslachten Israëls tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.” Jer. 31:1. Deze aanneming voorondersteld zijnde, zo is de vraag: Hoe is die aan te merken? Hoe anders, vraagt de apostel, dan als een leven uit de doden? Voor wie zou dit zo een leven uit de doden zijn? Men kan zeggen voor de alsdan weder aan te nemen Joden. De zondaar wordt in zijn natuurstaat aangemerkt dood te zijn door de zonden en de misdaden. Zijn bekering is als een opstanding uit de doden, Ef. 2:1 en 5:14. Zo vanwege het nieuwe leven, dat in Hem verwekt wordt, om Gode Zijn leden te kunnen stellen tot wapenen der gerechtigheid; als vanwege de uitnemende grootheid van kracht, welke God daartoe besteed, want het is in de Geestelijke levendmaking zo wel waar, als in de natuurlijke, dat het God alleen is Die de doden levend maakt. Merkt men nu eens aan, hoe groot en langdurig de verharding der Joden is, en wat al verouderde vooroordelen er zullen te overwinnen zijn, eer zij zich aan Christus in gehoorzaamheid des geloofs zullen willen onderwerpen, en dat daartoe niet minder zal vereist worden als die zelfde werking der sterkte van Gods macht, welke Hij gewrocht heeft, toen Hij Christus uit de doden heeft opgewekt, zie Ef. 1:19 en 20. Zo zal men moeten bekennen, dat hun bekering en aanneming niet anders wezen zal dan een leven uit de doden. Onder het zinnebeeld van een wederlevendigmaking wordt ons ook de bekering en wederaanneming der Joden voorgesteld, Ezech. 37:1-14. Want niet te min sommigen dit profetisch gezicht verstaan van der Joden bekering in en wederkeer uit Babel, zal evenwel de vervulling ervan in de volle kracht, en ook naar het beloop der profetie gezien worden in het laatste der dagen.

Maar men kan ook zeggen, dat hun aanneming zo ook zal zijn voor de heidenen. Tot die schijnt het ook, in overeenstemming met het eerste lid van dit vers het naast te behoren. Maar hoe? Zo, dat, gelijk door de verwerping der Joden de verzoening van de wereld der heidenen bevorderd is in het begin der evangeliedagen, alzo ook door de aanneming der Joden de bekering ten leven der alsdan nog onbekeerde heidenen zal bevorderd worden in het laatste der dagen. Dit durf ik niet te stellen. Het schijnt dat niet de heidenen door de Joden, maar wel de Joden door de heidenen tot jaloersheid zullen verwekt worden. Israël zal de derde wezen met de Egyptenaren en de Assyriërs. In die te zegenen gaat dit voor: “Want de HEERE der heirscharen zal ze zegenen, zeggende: Gezegend zij Mijn volk, de Egyptenaars, en de Assyriërs, het werk Mijner handen, en Israël, Mijn erfdeel.” Eerst zullen de heidenen vragen naar de Wortel Isäi Die staan zal tot een banier der volken. En daarna zal Hij ”een banier oprichten onder de heidenen, en Hij zal de verdrevenen van Israël verzamelen, en de verstrooiden uit Juda vergaderen van de vier einden des aardrijks.” Jes. 11:10 en 12. In ons hoofdstuk in vers 25 en 26 laat Paulus voorafgaan het ingaan van de volheid der heidenen, en dan laat hij volgen het zalig worden van geheel Israël. Willen wij dit evenwel betrekkelijk

maken tot de heidenen. Laat het dan zijn tot de bekeerde heidenen, en laat het aanduiden hun grote blijdschap over de aanneming der Joden. Het boetvaardig wederkeren van de jongste losbandige zoon veroorzaakte bij de vader en zijn huisgenoten geen mindere blijdschap, dan of hij hem uit de dood had weder gekregen. Hij zei ervan: “Want deze mijn zoon was dood en is weder levend geworden; en hij was verloren en is gevonden.” En staat er verder: “zij begonnen vrolijk te zijn.” Zo hartelijk, zo luidruchtig was hun vrolijkheid, dat zelfs buiten het huis het gezang en het gerei gehoord werd, zie Luk. 15:24 en 25. Voornamelijk uitleggers denken dat de gelijkenis van de jongste zoon ons de bekering der Joden in het laatste der dagen schetst, en het 24ste vers in het bijzonder de blijdschap van God daarover en de blijdschap ook van allen die het wel met Sion menen. Een blijdschap, niet minder, dan of zij hen uit de dood hadden zien herleven; want dan zal men hun toeroepen: “Vrees niet; o Sion, laat uw handen niet slap worden. De HEERE uw God is in het midden van u, een Held Die verlossen zal; Hij zal over u vrolijk zijn met blijdschap, Hij zal zwijgen in Zijn liefde, Hij zal Zich over u verheugen met gejuich.” Zef. 3:16 en 17. Nemen wij het dus, dan zal de gevolgtrekking met hun grond deze moeten zijn: De verwerping der Joden is nu de verzoening der wereld. Welk een geluk voor de heidenen! Zij hebben het erkend en zij hebben er zich over verblijd, Hand. 13:48. Hoe groot zal dan hun blijdschap niet zijn wanneer de Joden die beminden om der vaderen wil, hoewel vijanden aangaande het Evangelie, die zij steeds met een innig medelijden hebben aangezien, om welker bekering zij zo vaak en zo vurig gebeden hebben; wanneer zij die, na een zo lange verwerping, na een zo zware verharding der harten, weder zullen zien aangenomen worden; met hun door één geloof, één doop en één Geest verenigd tot één lichaam, en met hun delende in al die geestelijke heil- en feestgoederen, die de HEERE Zijn Kerk in het laatste der dagen zo overvloedig schenken zal. Welk een blijdschap, welk een nieuw leven zal dit alom veroorzaken! Wat zal het wezen; wat anders dan een leven uit de doden?

Blz. 282. (deel 2) Letter V. Verzamelen.

Jesaja 11:12: “En Hij zal een banier oprichten onder de heidenen, en Hij zal de verdrevenen van Israël verzamelen, en de verstrooiden uit Juda vergaderen van de vier einden des aardrijks.”

Het beloop van deze profetie brengt ons tot die laatste zo gelukkige dagen, die Gods Kerk, naar de verwachtingsleer der profeten, nog tegemoet zien. Tot die tijden behoort die gezegende staat van vrede: “Men zal nergens leed doen noch verderven op den gansen berg Mijner heiligheid; want de aarde zal vol kennis des HEEREN zijn, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken.” Jes. 11:9. Tot die tijden hoort die wijd uitgebreide Godskennis. Tot die tijden behoort dat de volheid der heidenen zal ingaan en “zullen zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.” Van den ingang der heidenen was geprofeteerd in vers 10. Van die der Joden wordt geprofeteerd in vers 11 en nader in ons 12^e vers. Volgens de uitmuntende Van Schelle behelzen onze woorden: “De algemene wederbrenging van Israëls geslachten uit de landen van hun ballingschap, om ze te stellen in het gewenste land, de sierlijke erfenis van de HEERE der heerscharen.” Het middel waarvan Adonai, de Heere in het begin van het 11^e vers gemeld, zich ter hunner verzameling bedienen zal, zal dit zijn: “Hij zal een banier oprichten onder de heidenen”. De banieren of legervanen der ouden werden niet alleen opgericht, omhoog gestoken tot een leus voor het leger, om uit te trekken tegen de vijand; maar ook tot een teken om zich te verzamelen, opdat elk zich schare onder zijn banier. De spreekwijze zal dan aanduiden, dat de HEERE een zekere leus zou geven, een krachtige werking doen, om de beoogde verzameling te bevorderen.

Maar waar zal Hij die oprichten en met welk doel? Er staat: ‘onder’ of ‘voor’ de heidenen. Zulken die nu geen heidenen en afgodendienaars meer waren; maar heidenen genoemd worden omdat zij het nog onlangs geweest waren. Immers, voor die had de Wortel Isai reeds tot een banier gestaan; zij hadden na die reeds gevraagd en zich onder die gelegerd in een veilige en heerlijke rust, vers 10. Onnodig zou het dan zijn voor die de banier op te richten, om ze tot de HEERE en Zijn Kerk te verzamelen. Het zou dan zijn om hun een leus te geven, om hen in beweging te brengen, om de Joden, voorheen bij hen zo veracht en gehaat, maar nu bekeerd tot en in gunst weder aangenomen bij de Heere, op alle mogelijke wijzen tot het grote oogmerk van God de hand te bieden, door hen uit het midden van hun waarheen zij wijd en zijd waren verstrooid geweest, te doen samen trekken en hen in hun uittocht uit hun landen en in hun optocht naar het gewenste land alle hulp en gemak toe te brengen. Het zou zijn zoals er voorspeld was in Jes. 49:22: “Alzo zegt de Heere HEERE: Zie, Ik zal Mijn hand opheffen tot de heidenen, en tot de volken zal Ik Mijn banier opsteken; dan zullen zij uw zonen in de armen brengen, en uw dochters zullen op den schouder gedragen worden.” Hoezeer Gods oogmerk hierdoor zou bevorderd worden kan men makkelijk opmaken. Dat nu was om “de verdrevenen van Israël [te] verzamelen, en de verstrooiden uit Juda [te] vergaderen van de vier einden des aardrijks.” Zij, aan welke verzameling de Heere Zich zoveel wilde laten gelegen zijn, waren de “verdrevenen van Israël” “de verstrooiden uit Juda”. Sinds de verdeling van Davids koninkrijk onder de regering van Rehabeam werd het rijk van de 10 stammen, welkers hoofdstad Samaria was, doorgaans Israël genoemd, en dat der 2 stammen, welkers hoofdstad Jeruzalem was, doorgaans Juda genoemd. Zodat dan de samenvoeging van deze twee namen hier, gelijk vaak elders, aanduid al de nakomelingen van Jacob, uit welke ene stam of geslacht zij ook mogen gesproten zijn. Trouwens, in het laatste der dagen, wanneer de hittigheid van des HEEREN toorn zich zal afwenden, Jer. 30:24. “Terzelfder tijd, spreekt de HEERE, zal Ik allen geslachten Israëls tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.” Dan, er was een tijd geweest, dat zij waren geweest, Lo-ammie, ‘niet Mijn volk’, een Lo-ruchama, een ‘niet ontfermde’. Want er wordt hier gesproken van hun verdrevenen en verstrooiden. Er waren ten tijde van onze profeet twee verdrijvingen uit hun eigen land en verstrooiingen in vreemde landen aanstaande. De eerste ten aanzien van Israël door de Assyriërs en ten aanzien van Juda door de Chaldeeën, waaruit zij wederom zouden verzameld worden door hun verlossing uit Babel en wederkeer naar Kanaän, ter herstelling van hun kerk- en burgerstaat. Hetwelk wel voornamelijk te beurt is gevallen aan Juda; maar evenwel zo, dat Israël daarvan niet uitgesloten was, gelijk dan ook velen uit die stammen zich hebben gevoegd bij en zijn wedergekeerd met Juda. De tweede verstrooiing was door de Romeinen die met een overstromende vloed gekomen zijn en de stad en het heiligdom verdorven hebben, en hen uit elkaar verstrooiden over geheel de aarde; waaruit zij niet weder verzameld zullen worden voor in het laatste der dagen. Dat hier nu niet van de eerste, maar van de laatste verzameling gesproken wordt, blijkt uit het naastvolgende vers. Want daar wordt duidelijk gezegd “dat de Heere ten andere male Zijn hand aanleggen zal om weder te verwerven het overblijfsel Zijns volks”. Dit nu zo zijnde, zo worden zij dus genoemd vanwege de verdrijving en verstrooiing door de Romeinen. Met recht, want stad en tempel nu tot de bodem toe gesloopt zijnde, werden de Joden die van de honger, het zwaard en de pestilentie gedurende de belegering van Jeruzalem overgebleven waren, met geweld ten lande uitgedreven; zodat er tijden zijn geweest dat geen Jood in Kanaän mocht wonen, zelfs zijn voet niet mocht zetten in Jeruzalem. En waren zij nog maar verdreven geworden naar een zeker bepaald koninkrijk en de daaraan onderhorige landschappen, gelijk weleer naar Assyrië en Babel. Maar zij zijn ook verstrooid geworden, wijd en zijd verre van elkaar door al de vier windstreken van het aardrijk, gelijk onze profeet te kennen geeft. Zodat dan niet alleen maar hun zondig koninkrijk zou verdelgd worden van de aardbodem, zodat zij “vele dagen blijven zitten, zonder koning en zonder vorst, en zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim.” Maar ook zichzelf

zouden geschud worden onder de heidenen, gelijk het zand geschud wordt in een zeef, zie Amos 9:8 en 9. Maar bij diezelfde strafbedreiging was ook beloofd, dat Hij het huis Jacobs niet ganselijk zou verdelgen, dat niet een steentje ervan ter aarde zou vallen.

En zo luid ook hier de belofte dat Hij ze zou verzamelen, dat Hij ze zou vergaderen van de vier einden des aardrijks. Dit geeft zekerlijk iets anders te kennen, dat dat Hij zo door de prediking van het Evangelie, gepaard met de verstand verlichtende, onwederstaanbaar overtuigende, en het hart gewilligmakende kracht van Zijn Geest zou bewerken tot bekering en geloof, om zo door één doop, één geloof en één Geest met de bekeerde uit de heidenen onder één Heere tot één lichaam verenigd te worden. Want dit zou kunnen geschieden, al dat zij in hun verstrooiing bleven wonen, aan welk einde van de aarde het ook zou mogen zijn. Want dan zal men de HEERE kunnen dienen, en aan de goederen van Zijn Koninkrijk deel kunnen hebben aan alle plaatsen; want dan zal de HEERE Koning zijn over de gehele aarde. Hij alom één en ook Zijn Naam één, Zach. 14:9. Wij vinden genoegzaam dezelfde spreekwijze van der Joden bijeenbrenging in Assur en Babel en hun wederbrenging naar hun eigen land, om daarin wederom te wonen als een afzonderlijk volk, bestuurd door zijn eigen overheden, Micha 2:12. Dus zullen deze bewoordingen te kennen geven dat de HEERE hen uit alle landen van oost en west, zuiden en noorden, waarin zij als arme ballingen verkeerd hadden, dienstbaar aan vreemde heren, onderworpen aan vreemde wetten, als het rampspoedig overschot van een natie, welke geen naam had onder de volken der aarde, wederom tot één volk zou bijeen verzamelen, en aan eenzelfde plaats vergaderen, om wederom één geheel, één volk op zichzelf uit te maken. Verscheiden Godsspraken geven grond om dit te geloven. “En de HEERE uw God zal uw gevangenis wenden en Zich uwer ontfermen, en Hij zal u weder vergaderen uit al de volken waarheen u de HEERE uw God verstrooid had. Al waren uw verdrevenen aan het einde des hemels, vandaar zal u de HEERE uw God vergaderen en vandaar zal Hij u nemen.” Deut. 30:3 en 4. “Zie, Ik zal hen vergaderen uit al de landen waarheen Ik hen zal verdreven hebben in Mijn toorn en in Mijn grimmigheid en in grote verbolgenheid; en Ik zal hen tot deze plaats wederbrengen en zal hen zeker doen wonen.” Jer. 32:37. “Want Ik zal u uit de heidenen halen, en zal u uit al de landen vergaderen, en Ik zal u in uw land brengen.” Ezech. 36:24. Men voege erbij wat er voorzegt wordt van de herbouw van hun stad, van het planten van wijngaarden en hoven, Jer. 31:38-40, Amos 9:14 en 15. En dan zal men niet wel anders kunnen denken, dan dat deze vergadering er toe strekken zal, om hen in Kanaän te doen wederkeren, om daarin als hun oude erfland te wonen, als een ten aanzien van hun burgerlijke staat, van andere volken onderscheiden volk. Doch ten aanzien van het godsdienstige, in enigheid des waren geloofs met de bekeerde heidenen vergaderd tot één schaapstal en tot één kudde onder één Herder. Den overste Herder en Opziener der zielen, tot Welke zij dan bekeerd zullen zijn. Men zie hiervan breder het voortreffelijke werk van de heer Johan. van Schelle over Jes. XI en XII p. 357- 379.

Blz. 259. Letter W. Woning.

Jeremia 31:23: “Zo zegt de HEERE der heirscharen, de God Israëls: Dit woord zullen zij nog zeggen in het land van Juda en in zijn steden, als Ik hun gevangenis wenden zal: De HEERE zegene u, gij woning der gerechtigheid, gij berg der heiligheid.”

Er wordt hier verondersteld dat God Zijn oude volk uit de gevangenis waarin het, tot straf zijner zonden gekomen was, verlossen; dat Hij hun gevangenis wenden zou, gelijk waterstromen in het zuiden, Ps. 126:4; dat het zou wederkeren in zijn eigen land, het land Juda om dat weder te bewonen en zijn steden te herbouwen. Maar het is bij de uitleggers in geschil, of dit te verstaan is van de wederkeer uit Babel; dan wel van de nog toekomstende bekering der Joden, wanneer zij wel als Joden van nature, maar christenen geworden door de genade, zullen wederkeren in Kanaän en Jeruzalem en hun steden herbouwen. Men meent, dat vele Godsspraken dit te kennen geven. Mozes zou dit bedoeld hebben, Deut. 32:43: “Juicht,

gij heidenen met Zijn volk; want Hij zal het bloed Zijner knechten wreken; en Hij zal de wraak op Zijn tegenpartijen doen wederkeren, en verzoenen Zijn land en Zijn volk.” Ook onze profeet in dit hoofdstuk, vers 38, 39 en 40. Hiertoe brengt men ook Ezech. 36:8-12, 24, 28, 34-38. 37:21-25, Amos 9:14-15 etc. Men kan niet wel twijfelen, of de bekeerde Joden, zo zij niet allen naar Kanaän wederkeren en daar in alleen met uitsluiting van alle andere volken, wonen zullen, evenwel vrijheid zullen hebben, om daarheen weder te keren en dat er ook metterdaad velen, uit liefde tot het oude erfland, derwaarts wederkeren, zich metterwoon zich nederzetten en Jeruzalem en andere steden herbouwen zullen. Dit voorondersteld zijnde, komt het mij aannemelijk voor dat dit wenden der gevangenis te verstaan is van hun verlossing uit hun tegenwoordige ballingschap, en verstrooing en hun wederkeer in hun land, nadat zij zich zullen bekeerd hebben tot den HEERE hun God en David hun Koning, te weten, den Heere Messias. Ik besluit dit uit het nauw verband, dat er is tussen het slot van het vorige en het begin van het tegenwoordige hoofdstuk. Daar was van hun tegenwoordige, reeds zo vele eeuwen geduurd hebbende ballingschap en ellende voorzegt, vers 23 en 24, dat Gods grimmigheid, als een aanhoudend onweder zou blijven op hun kop; dat de hittigheid Zijns toorns zich niet zou afwenden, voordat Hij zou gedaan en daar-gesteld hebben de gedachten Zijns harten. Dat daar gesteld zijnde, zouden zij er op letten, tot nadenken en inkeer komen, en zich schikken tot bekering. En dat zal eerst zijn in het laatste der dagen. Tot die zelfde tijdsbepaling behoort hetgeen in ons hoofdstuk wordt voorspeld: “Ten zelfden tijde zal de HEERE alle geslachten Israëls tot een God zijn.” “Hij zal ze weder bouwen en versieren.” “Zij zullen dan weder wijngaarden planten op de bergen van Samaria.” “Zij zullen dan komen, op de hoogten van Sion Juichen, en toevloeien tot des HEEREN goed.” Zie vers 1-14. Als de HEERE op die wijze hun gevangenis zal gewend hebben, dan zal er een zeker woord worden gezegd in den lande Juda en in deszelfs steden. Wie zullen dat zeggen? Men kan denken dat de bekeerde en wedergekeerde Joden dit woord opnemen, en daarmee zich onder elkaar zegen zullen toewensen. Of dat de christenen, die hen steeds met een medelijdend oog beschouwd hadden, wel als vijanden vanwege het Evangelie, maar evenwel als beminden om der vaderen wil, die zo aanhoudend en met zoveel hartelijkheid om hun bekering gebeden hadden, hun dit woord met een blij en toegenegen hart zullen toejuichen. Het woord nu, dat dan gezegd zal worden is dit: “De HEERE zegene u, gij woning der gerechtigheid, gij berg der heiligheid.”

Er zijn er die hier het woord *uit* willen ingelast hebben, op deze wijze: De HEERE zegene u, gij wedergekeerden uit de gevangenis, *uit* de woning der gerechtigheid. En dan zouden die woning en berg der heiligheid moeten aangemerkt worden als de plaatsen, waar de HEERE woonde, en van waar de toegewenste zegen tot hen zou moeten komen. Eveneens als in Ps. 20:3: “Hij zende uw hulp uit het heiligdom, en ondersteune u uit Sion.” Nog nader in Ps. 134:3: “De HEERE zegene u uit Sion, Hij Die den hemel en de aarde gemaakt heeft.” Men zie Venema in h.l. Maar volgt men de vertaling der onzen, zonder er iets in te voegen buiten de grondtekst, dan zullen het deze woning en berg zijn, welke zegen toegewenst wordt. En dan zal de eerste vraag zijn, wat men er door te verstaan heeft? Van de wederkering van de Joden uit Babel en van de herbouw van hun hoofdstad en tempel wordt gezegd: “Alzo zegt de HEERE: Ik ben wedergekeerd tot Sion, en Ik zal in het midden van Jeruzalem wonen; en Jeruzalem zal geheten worden een stad der waarheid, en de berg des HEEREN der heirscharen een berg der heiligheid.” Zach. 8:3. Jeruzalem zou dan zo genoemd worden, omdat daar wederom zou worden opgericht het hoogste gerichtshof ter handhaving van recht en gerechtigheid; en Sion de berg des HEEREN, zou zo geheten worden, omdat daarop de tempel zou worden herbouwd tot een heiligdom der woning des Allerhoogsten. Men kan hier dezelfde plaatsen verstaan, mits men altoos in het oog houdt, dat hetgeen nog Mozaïsch-gezinde, maar christen geworden en Evangelisch-gezinde Joden zijn, waarvan gesproken wordt. Het is wel te denken dat zij in Kanaän wedergekeerd zijnde, daar niet zullen wonen als

een wet- en regeringloos volk. Hebben zij in de landen hunner verstrooiing moeten leven zonder enige vorst of koning te hebben, zij zullen dan voor het burgerlijk bestuurd zekerlijk wederom hebben hun eigen richters en gerichtshoven; en zij zullen Jeruzalem herbouwen en bewonen, zij zullen daar dan ook, uit aanmerking, dat het vanouds was geweest de hoofdstad van geheel het land, wel voornamelijk de stoelen des gerichtts plaats. En zo zal die stad dan ook wederom kunnen aangemerkt worden als een woning der gerechtigheid. Te meer (om de woorden te gebruiken van Jesaja, hfst. 1:26) omdat de HEERE er hun dan richters zal wedergeven, als vanouds, en raadsheren als in den beginne, die, onder het bestuur van de Heere Messias, Die Koning zijnde, recht en gerechtigheid zal doen op de aarde, Jer. 23:5, het recht zo bedienen zullen, dat goedertierenheid en waarheid, gerechtigheid en vrede elkaar ontmoeten en kussen zullen op de straten, zo dat Jeruzalem dan in volle kracht van betekenis, als ooit, zal kunnen genoemd worden, een stad der gerechtigheid, een getrouwe stad. En hoewel zij dan wel zullen weten dat men alom aan alle plaatsen, van de opgang der zon tot haar ondergang, heilige handen tot God zal kunnen en mogen opheffen, zal het evenwel niet ongerijmd zijn te denken, dat zij op Sion (niet in de waan, als ware daaraan nog een meerdere heiligheid eigen, maar uit oude hoogachting) een gebouw zullen stichten ter openbare Godsdienst oefening; mogelijk ook geschikt tot het houden van statelijke kerkvergaderingen, waarin de leraars van geheel het land van tijd tot tijd zullen tezamen komen, om onder de voorlichting van de Geest, en naar het voorschrift van het Evangelie te overleggen wat er te doen zou zijn om de Godsdienst te herstellen en te bewaren bij die zuiverheid en eenvoudigheid, welke het karakter is van een redelijke en onbevleete Godsdienst. En uit dit laatste gezichtspunt zou men Sion dan kunnen aanmerken als de hoofdzetel van de kerkstaat waaraan de gemeentes van alle andere steden en plaatsen van geheel het land zullen ondergeschikt zijn. En zo zal die berg, met toespeling op deszelfs oude naam en hetgeen die voorheen geweest was, kunnen genoemd worden een "berg der heiligheid". Te meer, omdat men er dan God en de Heere Messias, Welke God gezalfd heeft tot Koning over Sion, den berg Zijns heiligheid, zal dienen in Geest en waarheid, in gerechtigheid en heiligheid; omdat die Hem zo dienen zullen, zullen zijn een heilig en rechtvaardig volk. Omdat van daar geen andere dan heilige voorschriften zullen uitgaan tot handhaving van de waarheid en van goede orde, gelijk het in de gemeenten der heiligen betaamt. Als het zo met die stad en berg zal gesteld zijn, zal men ze niet anders kunnen beschouwen als met eerbied; niet anders kunnen noemen, als een stad des HEEREN, het Sion des Heiligen van Israël, of, gelijk er bij Ezechiël staat in hfst. 48:35: "en de naam der stad zal van dien dag af zijn: יהודה שמה De HEERE is ALDAAR." Oudtijds was het: "Bid om de vrede van Jeruzalem", en men zeide: "Wel moeten zij varen die u beminnen". Ps. 122:6. "Doe wel bij Sion naar Uw welbehagen, bouw de muren van Jeruzalem op." Ps. 51:20. Maar nu zou dit woord met een blij gejuich door geheel het land klinken: "De HEERE zegene u, gij woning".... Wie nu ook deze zegenaars zullen zijn? Het blijkt evenwel, dat zij zullen zijn aanbidders van den alleen ware en eeuwig levende God Die met deze Naam, Die Zijn gedenknaam is, alleen de HEERE is, de Allerhoogste over geheel de aarde, de Bronader aller zegeningen. Trouwens in die dagen zullen alle volken Zijn Naam vrezen van den ondergang en Zijn heerlijkheid van den opgang. Zodat allen, die zichzelf, of anderen zullen zegenen het zullen doen in de God der waarheid, Jes. 65:16. En nu ziende, dat God de gevangenis van Zijn volk had gewend, en dat Hij met ontferming was wedergekeerd tot Jeruzalem, opdat Hij dus aan Jacob de trouw gawe, aan Abraham de goedertierenheid, die Hij hunne vaders van oude dagen af gezworen had, Micha 7:22. Zo vinden zij ook vrijmoedigheid, om, in vertrouwen op een gunstige verhooring, hun handen tot Hem op te heffen, en biddender wijze te wensen: "De HEERE zegene u"! Een kort woord, maar hetwelk wijd van begrip is en allen lichamelijke en geestelijke voorspoed in zich bevat. "De HEERE zegene u, gij woning der gerechtigheid". Er zij vrede in uw vestingen, welvaren in uw paleizen. Hij vervulle uw binnenkamers met allerlei kostelijk en lieflijk goed. Uw

werk zij een werk der gerechtigheid en de werking ervan zij gerustheid en zekerheid. Zijt tot aan het einde der oude bergen, en der eeuwige heuvelen u een woonplaats des vredes, een welverzekerde woning, een stille geruste plaats. “De HEERE zegene u, gij” berg der heiligheid. De HEERE hebbe er hier steeds, die geestelijk reukwerk en rein spijsoffer brengen voor Zijn aangezicht. Hij bekleedde hier Zijn priesters met heil en Zijn dienaars met gerechtigheid; dat Zijn gunstgenoten steeds, onder hun opzicht juichen over Zijn heil, vervuld met het goede Zijner uitverkorenen, opdat zij zich kunnen verblijden met de blijdschap van Zijn volk en beroemen met Zijn erfdeel. Hij make hier de plaats Zijner voeten heerlijk. In plaats, dat gij verlaten en gehaat zijt geweest, zodat niemand door u heenging, zo stelle Hij u nu tot een eeuwige heerlijkheid, en tot een vreugde van geslacht tot geslacht. Wie zijn het nu die dit zeggen zullen? Men kan het verstaan van de bekeerde en wedergekeerde Joden zelf, zoals reeds gezegd is. Maar het schijnt al zo wel te voegen, dat men deze zegenaars onderscheidde van de Joden die gezegend werden. Wie zullen het dan anders zijn, als de gelovigen uit de heidenen? Die waren in vers 10 reeds opgewekt geworden om wijd en zijd te verkondigen dat de HEERE, Die Israël had verstrooid, het weder zou vergaderen en bewaren als een herder zijn kudde. Zouden nu dezen zoveel belang moeten nemen in de zaak der te bekeren Joden, zo schijnt het geheel niet buiten de haak te zijn, dat men die ook houd voor degene die hun toeroepen: “De HEERE zegene u”! En zo moet dit dan ook dienen ten vertoge van de hoegrootheid van hun toekomstig geluk, dat zelfs die volken, in wiens midden zij zolang waren geweest, als een gespremkelde vogel in het midden der vogelen veracht, gehaat en vervolgd, zich over hun geluk verblijden en hun alles goeds toewensen, en, naar vermogen toebrengen zullen. Geen wonder ook! **Want is Israëls val geweest de rijkdom der wereld; hoe veel te meer zal het niet zijn Israëls volheid en weder aanneming? Rom. 11:12 en 15. Wie zal leven, als dat zijn zal? Dat zal niet anders zijn dan een nieuw leven uit de doden!**

Blz. 116. Letter Z. Zaligheid.

Romeinen 11:11: “Zo zeg ik dan: Hebben zij gestruikeld opdat zij vallen zouden? Dat zij verre; maar door hun val is de zaligheid den heidenen geworden, om hen tot jaloersheid te verwekken.”

De apostel des Heeren handelt in dit hoofdstuk van de verwerping der Joden. Twee vragen die omtrent deze zaak kunnen gedaan worden stelt hij zich te beantwoorden voor. De eerste was: Of God geheel het volk, al wat Jood was, had verstoten? “Dat zij verre”, zegt hij in vers 1. Het tegendeel was waar. Het bleek in zijn eigen voorbeeld. Hijzelf, hoewel een Jood, was in genade aangenomen, en zelfs tot de apostolische waardigheid verheven. Het bleek ook in vele anderen *die in deze tegenwoordige tijd* tot het geloof bewrocht een aangenomen waren, omdat zij behoorden tot het *overblijfsel naar de verkiezing der genade*. De *verharding* was dan gekomen, niet over geheel het volk, maar slechts over een gedeelte ervan, vers 1b-7. Opdat dus mocht vervuld worden dat door Jesaja en David daarover voorzegt was, vers 8, 9 en 10. Maar daar dat gedeelte van het volk wel het grootste was, zo deed zich een tweede vraag op: of dan dat gedeelte zo verworpen was, dat het nooit wederom tot genade zou kunnen komen? Deze vraag behandelt Paulus in het vervolg van dit hoofdstuk en toont aan, dat hoewel het grote gros van dat volk nu was geworden als takken, die afgehouden waren evenwel dan, wanneer zij in het ongeloof niet langer zouden blijven, wederom ingeënt zouden worden. Dat, wanneer de *volheid der heidenen zou zijn ingegaan*, ook *geheel Israël* zou ingaan en *zalig worden*, vers 23, 25 en 26. Dat de apostel dan in het vervolg breedvoerig beredeneerd, stelt hij in vers 11 als in een kort begrip voor.

De vraag die hij beantwoordde wilde, draagt hij aldus voor: “Zo zeg ik dan”. Het woordje *zo* kan hier worden achtergelaten. Het is hier in de grondtekst evenals in vers 1. Paulus veronderstelt hier twee dingen. 1. Dat zij, de Joden, waarop nu het oordeel der verharding rust, gestruikeld hadden. Zij hadden Jezus niet willen erkennen voor de Messias. Afgeweken

zijnde van de geloofsleer der vaderen en profeten, hadden zij zich een Messias voorgesteld die komen zou als een aards vorst, onder wiens regering zij, als onder die van David, al hun vijanden overwinnen, en, als onder die van Salomo grote vrede en voorspoed genieten zouden, en verrijkt worden met de schatten van Tharsis en Ophir. Daar nu Jezus kwam in de gestalte van een dienstknecht, hebbende noch gedaante, noch heerlijkheid, zo hadden zij aan Hem een gruwel gehad, en hadden Hem smadelijk verworpen en wreedaardig mishandeld. Ook hadden zij Zijn leer, de leer der rechtvaardigmaking om niet, uit genade door het geloof in Hem, verworpen. Steeds verkleefd blijvende aan hun Farizeese grondbeginsel van een eigengerechtigheid uit de werken der wet, werd die leer bij hen vinnig bestreden. Dat hier in hun struikeling bestaan heeft, had de apostel reeds te kennen gegeven. Rom. 9:31 en 32: “Maar Israël, dat de wet der rechtvaardigheid zocht, is tot de wet der rechtvaardigheid niet gekomen. Waarom? Omdat zij die zochten niet uit het geloof, maar als uit de werken der wet; want zij hebben zich gestoten aan den Steen des aanstoots”. En dit was van de Messias geschreven, Jes. 8:14. 2. Zijn tweede vooronderstelling is, dat zij *gevallen waren*. Gevallen onder het oordeel der verharding, zodat zij waren geworden als zulken die: “(Gelijk geschreven is: God heeft hun gegeven een geest des diepen slaaps; ogen om niet te zien, en oren om niet te horen), tot op den huidigen dag.” Rom. 11:8. Welk oordeel eerlang zou gevolgd worden van de verwoesting van hun Kerk- en burgerstaat, die hun verbanning uit Kanaän en verstrooiing over geheel de aardbodem, waardoor zij die voorheen verheven waren geweest, boven alle volken, vallen zouden tot zo een laagte van vernedering, dat zij aan alle andere volken zouden zijn tot een aanfluiting en als een voetveeg. Dit een en ander voorondersteld zijnde, zo is nu de vraag: “Hebben zij gestruikeld opdat zij vallen zouden?” Of zij met voorbedachten rade Jezus en Zijn leer zo smadelijk verworpen hebben, met een doel om zichzelf die val te veroorzaken? Of dat God heeft toegelaten dat zij in hun ongelooft zo struikelen, zich aan Jezus en Zijn leer zo vergrijpen zouden, om hen te doen vallen, en wel zo, dat zij van die val nooit wederom zouden kunnen opstaan; nooit wederom tot genade zouden kunnen komen? Dien nadruk moet, naar het oogmerk van de apostel het Griekse woord hier hebben, gelijk het in die nadruk ook voorkomt in Openb. 18:2. “Zij is gevallen”, dat is, voor altijd onherstelbaar, zodat zij niet meer zal gevonden worden. Vers 21. “Zij is gevallen, het grote Babylon”. Deze vraag beantwoordt de apostel met een sterke ontkenning: “Dat zij verre”. God verhoedde het, dat ik ooit zoiets zou geleerd hebben, of voortaan willen leren. Nooit is zoiets in mijn hart opgekomen. Met recht mocht hij zo spreken. Het zou in hem onzinnigheid geweest zijn, had hij in hun de onzinnigheid toegeschreven, dat zij met opzet hadden gestruikeld, om zichzelf Gods strenge toorn op de hals te laden. Wie is zo een hater van zichzelf, dat hij zichzelf het verderf en de ondergang zou willen berokkenen? Hetgeen zij gedaan hebben, dat hier hun struikelen wordt genoemd, hebben vele gedaan in hun onwetendheid, Hand. 3:17. Uit een verkeerde godsdienstijver, menende Gode daarmee een dienst te doen, Joh. 16:2. Paulus zelf was voorheen in die waan geweest in zijn ongelovigheid, 1 Tim. 1:13. Verre was het ook dat hij zou hebben willen leren dat God zou hebben toegelaten, dat zij zo vallen zouden, dat zij voor altijd onherstelbaar in die val zouden moeten blijven liggen. Behalve dat de Geest die in hem was, hem anders leerde, wist hij dat ook beter uit de leer der profeten. Daaruit wist hij dat er nog eens een *Verlosser zou komen tot Sion, Die de goddeloosheden zou afwenden van Jacob*, Rom. 11:26. Dat zij, na lange tijd geweest te zijn een Lo-ammie, ‘niet Zijn volk’, wederom zouden aangenomen worden, om Ammie, ‘Zijn volk’ te zijn. Het was evenwel waar, dat God hen had laten struikelen, opdat zij vallen zouden. Dat was niet te ontkennen. Maar dat had God niet gedaan om hen voor altijd gevallen te laten blijven. God had daarmee een geheel ander doel gehad. Hij had het gedaan ten goede van de heidenen, en wel zo, dat daaruit ook te enige tijd nog eens het goede zou voortkomen voor de Joden. Van het eerste zegt hij: “maar door hun val is de zaligheid den heidenen geworden”. “Den heidenen”, die overgegeven waren geweest tot de dienst van stomme

afgoden, vervreemd van het burgerschap Israëls, en van de verbonden der belofte; die, in die staat van vervreemding waren geweest zonder Christus, geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld. Aan die was zaligheid geworden. De weg ter zaligheid was hun nu geopend geworden. “God dan de tijden der onwetendheid overgezien hebbende, verkondigt nu allen mensen alom dat zij zich bekeren;” opdat zij mochten ontvangen vergeving der zonden en een erfdeel onder de geheiligden. Dat dit zo was, was wereldkundig. Volgens het bevel van Jezus waren Zijn apostelen reeds uitgegaan in geheel de wereld, en predikten het evangelie aan alle creaturen, en daar God krachtig meewerkte, werd het ook bij de heidenen wijd en zijd met zoveel blijdschap aangenomen, dat Paulus in zijn tijd reeds kon zeggen dat het in de hele wereld gekomen was, zie Kol. 1:6. Maar hoe is het te verstaan dat de heidenen dit heil is geworden door de val van de Joden? De apostel had zo-even van zo een val gesproken, waaraan geen herstellen is. Vermits hij nu ontkende, dat de Joden zo gevallen waren, gebruikt hij hier een ander woord. Het Griekse woord dat hier door *val* vertaald is, vers 12, elders door *zonde*, en menigmaal door *misdaad*, welke even tevoren *hun struikelen* genoemd was, naar Gods rechtvaardig oordeel, de oorzaak was van hun val, die wel zeer zwaar, maar evenwel niet voor altijd onherstelbaar was. Maar nu blijft de vraag nog, hoe daardoor de heidenen zaligheid geworden was? Men neme dit zo niet, als of zonder den Joden misdaad en val de zaligheid tot de heidenen niet zou gekomen zijn. Dat zij verre! God had aan Abraham beloofd dat hij een vader zou worden van een menigte der volken, Gen. 17:5. Dat kon niet geschieden zonder de toevergadering der heidenen. Het zou ook voor Gods mens geworden Zoon te gering zijn geweest dat Hij, ten koste van een smartelijke en smadelijke dood, des Vaders knecht was geworden, alleen maar om op te richten de stammen Jacobs, en weder te brengen de bewaarden in Israël. Daarom had de Vader Hem ook beloofd dat Hij hem zou geven ten licht der heidenen en om Zijn heil te zijn tot aan de einden der aarde, Jes. 49:6. Maar dat wil zeggen dat der Joden misdaad en val, naar Gods doel, aanleiding heeft gegeven dat de zaligheid der heidenen eerder en gemakkelijker is geworden. A. Eerder. Hadden de Joden zich gereeder vertoond om het Evangelie aan te nemen, de apostelen zouden zich zekerlijk langer onder hen hebben opgehouden te Jeruzalem en Judea. Maar hun kwaadaardigheid, die steeds moord en dreiging blies, noodzaakte de apostelen en christenen naar andere landen te wijken, die dan ook het Evangelie der zaligheid derwaarts overbrachten. Als de apostelen in heidense steden kwamen daar ook Joden woonden, vervoegen zij zich doorgaans het eerst tot de Joden; want naardien die kinderen der belofte waren, was het nodig dat het Woord Gods het eerst tot hen gesproken werd. Hadden die het gereeder aangenomen, zouden zij zich zekerlijk langer met hun hebben bezig gehouden, om hun het Koninkrijk, en geheel de raad Gods uit te leggen. Maar daar die het Woord Gods verstootten, en zichzelf des eeuwigen levens niet waardig oordelen, zagen zij zich genoodzaakt zich zoveel te eerder te keren tot de heidenen, om die de Heere te vergaderen tot Zijn erfdeel, aangezien Die niet kon zijn zonder een volk des bijzondere eigendoms te hebben op aarde. Men zie Hand. 13:45, 46, 47. B. Ook gemakkelijker. Men weet hoeveel van het Joodsgezinde de christenen uit de Joden nog bleef aankleven en hoezeer zij er op drongen dat de bekeerden uit de heidenen zich ook laten besnijden en onderwerpen aan de wet van Mozes. Wat zou het dat niet geweest zijn, indien zij in het algemeen het geloof in Christus op hun wijze hadden aangenomen, en daarbij hun Kerk- en burgerstaat in stand hadden moeten blijven? Dan zouden zij zekerlijk de heidenen niet hebben willen aannemen, dan op de voet van proselitiën. Het ondergaan van een pijnlijke besnijding, het onderhouden van de spijswet, het op gezette tijden opgaan naar Jeruzalem etc. De voorrang die zij zich zouden hebben willen aanmatigen boven de bekeerden uit de heidenen zouden de heidenen grotelijks hebben afgeschrikt. Maar nu der Joden misdaad en hardnekkig ongeloof tot zijn gevolg zou hebben de gehele verwoesting van Jeruzalem en de tempel, en dus de gehele afschaffing van Mozes lastige schaduwdienst, zo moest daardoor de heidenen de weg tot de aangeboden zaligheid gemakkelijker gemaakt worden, en zij zoveel te

eerder bewogen worden om die aan te nemen, nu hun die werd aangeboden naar de eenvoudigheid en vrijheid van het Evangelie.

En dus kon Paulus met recht zeggen, dat der Joden misdaad en val hadden medegewerkt dat de zaligheid den heidenen was geworden. Maar die zaligheid der heidenen zou ook ten enige tijd moeten medewerken tot herstelling van het nu verworpen Joodse volk; want daardoor zou dat volk nog eens tot jaloersheid verwekt worden, en dan zou het blijken dat God dat volk niet voor altijd verworpen had.

Jaloersheid betekend hier niet de minijver, de grimmigheid van de man die in hem oprijst, wanneer zijn vrouw boeleert en trouweloos handelt tegen het echtverbond. Maar het duid hier aan een prijswaardige naijver, om daarnaar te staan dat men ook mocht delen in de eer en voordelen die men anderen ziet genieten. Of er in het begin van de evangeliedagen nog Joden tot jaloersheid en bekering verwekt zijn door de zaligheid die de heidenen geworden was, kunnen wij niet zeker zeggen. Zijn er geweest, het getal zal niet groot zijn geweest. Uit de kerkelijke gedenkschriften weet men dat zij alom, zoveel zij konden tegen de christenen zijn blijven woeden en de heidenen tegen hen opgehitst hebben. Maar zekerder is het dat zij over het algemeen daartoe verwekt zullen worden in het laatste der dagen. Wanneer zij eindelijk eens zullen opmerken hoe hun hoop op de komst van een ingebeelde Messias van eeuw tot eeuw verijdeld is geworden; en voorts hoe hun verstrooiing, met al de smaadheden en hier en daar bloedige vervolgingen, die zij eeuw uit en eeuw in hebben moeten bezuren, als een aanhoudend onweder op hun kop gerust hebben, en daardoor tot nadenken zullen gebracht worden, of dit alles wel niet mocht zijn de straf van hun verstokt ongelooft. Daardoor vermurwt zullen zij ook opmerken hoe de heidenen die voorheen vreemdelingen waren, door het geloof in Jezus, Welke hun vaders hebben doen kruisigen. “Ik zal hen ook in Mijn huis en binnen Mijn muren een plaats en een naam geven, beter dan der zonen en dan der dochteren; een eeuwig naam zal Ik een ieder van hen geven, die niet uitgeroeid zal worden.” Jes. 56:5. Dit verrijkt met de betere goederen van nieuwe en betere Verbond. Geestelijke zegeningen, waarbij de ziel leeft, en als met smeer en vetheid verzadigd wordt, die dan in een ruime mate zullen geschonken worden. Dit een en ander zal in hun jaloersheid of naijver verwekken en hun begeerte gaande maken om aan die zaligheid der heidenen ook deel te mogen hebben, zodat zij onder de krachtige medewerking van de Geest der genade en gebeden die dan over hen zal worden uitgestort, Zach. 12:10, hun ongelooft betreuren, Hem boetvaardig te voet vallen, om genade bidden, in gehoorzaamheid des geloofs zich aan Hem onderwerpen en Zijn leer aannemen zullen in liefde der waarheid om zalig te worden. Hetwelk voor hun van dat heugelijk gevolg zal zijn, dat God Zich hunner weder ontfermen, en zeggen zal: Gezegend zij Israël, Mijn erfdeel. Dat er nu zo een bekering en wederaanneming der alsnog verworpen Joden te verwachten is, kunnen wij, onder andere van Hosea leren in hoofdstuk 3:4 en 5: “Want de kinderen Israëls zullen vele dagen blijven zitten, zonder koning en zonder vorst, en zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim. Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.” Zo ook in Jer. 30:24 en 31:1. Wanneer God in het uitoefenen van Zijn rechtvaardig oordeel en in de toevergadering van de volheid der heidenen, zal daar gesteld hebben de gedachten Zijns harten. In het laatste der dagen, dan zullen zij er op letten. “Terzelfder tijd, spreekt de HEERE, zal Ik allen geslachten Israëls tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.” Men voege hier nog bij Jes. 59:20, door Paulus hier aangehaald, vers 26 ter bevestiging dat, wanneer de volheid der heidenen zal ingegaan zijn, ook geheel Israël zal zalig worden. En zo zal het dan blijken dat, hoewel dit volk gestruikeld heeft, en zwaar gevallen is, en lang in zijn val is blijven liggen, er evenwel niet voor altijd in blijven liggen zal. En waarlijk, als wij opmerken hoe de Joden, hoewel wijd en zijd als ballingen verstrooid, van christenen en niet-christenen veracht, gehaat, maar jammerlijk mishandeld, nog een talrijke natie zijn, enige

honderdduizenden sterk, zo kunnen wij niet nalaten om ons te verwonderen. En als wij verder opmerken dat zij, hoewel sinds zoveel eeuwen verkerende onder allerlei volken, evenwel een natie op zichzelf gebleven zijn, niet vermengd met, maar in het geheel onderscheiden van alle naties, en dan nagaan welke rede de Goddelijke wijsheid daartoe moge hebben, zullen wij er dan wel een méér gepaste kunnen uitdenken, dan dat het doel is om hen nog eens weer als een geheel volk te willen aannemen?

Blz. 607. Letter Z. Zoon des verderfs.

2 Thessalonicenzen 2:3b: “Dat u niemand verleide in enigerlei wijze; want die komt niet tenzij dat eerst de afval gekomen is, en dat geopenbaard is de mens der zonde, de zoon des verderfs,”

Met die hatelijke naam wordt hij door Paulus gebrandmerkt in vers 4: “Die zich tegenstelt en verheft boven al wat God genaamd of als God geëerd wordt, alzo dat hij in den tempel Gods als een God zal zitten, zichzelf vertonende dat hij God is.” Dat men daardoor te verstaan heeft de Roomse antichrist is beweerd in des II D. I. St. P. 113, ter opheldering van het 3^e en 4^e vers in ons hoofdstuk. De heer Thomas Newton wiens boek ik toen niet kende, heeft dat nog sterker bevestigd door de mening van anders gevoelenden ter toets te brengen, en het onbestaanbare ervan aan te tonen. Men zie zijn Vertogen over de voorzegg. 't II. D. P. 92... Waarom wordt die een “zoon des verderfs” genoemd? A. Omdat hij uit verdorven zaad geteeld is, zijnde zijn oorsprong verschuldigd aan het verderf, dat zelfs ten tijde van de apostelen reeds in de kerk begon in te sluipen, 1 Joh. 2:18, en zich van tijd tot tijd al dieper en dieper ingeworteld, en al verder en verder uitgebreid heeft. B. Omdat hij een verdervende zoon is, die door het invoeren van verderfelijke ketterijen, velen verleid heeft, om zijn verderfenissen na te wandelen. Omdat hij ook, door het berokkenen van zware vervolgingen tegen degenen die hem ter liefde van de waarheid tegenstonden, duizenden om hun goed en bloed en leven geholpen heeft. De grote babelhoer, gezeten op een scharlaken rood beest, was dronken van het bloed der heiligen en der getuigen van Jezus, Openb. 17:3 en 6. C. Omdat ook een schrikkelijk verderf op hem wacht. Gelijk zij kinderen des doods of der hel genoemd worden, die des doods en der hel waardig geacht worden, 1 Sam. 20:31, Matth. 23:15. Zo heet hij ook om die rede een zoon des verderfs. Want gelijk Petrus van zekere invoerders van verderfelijke ketterijen zegt: dat zij over zichzelf een haastig verderf brengen; dat het oordeel over hen niet ledig is, en hun verderf niet sluimert, 2 Petr. 2:2 en 3. Zo zegt Paulus hier ook dat de Heere hem zal verdoen door de geest Zijnsmonds en te niet maken door de verschijning Zijner toekomst, vers 8. D. Om der overeenkomst wil met Judas Iskariot, die ook een zoon der verderfenis genoemd wordt, Joh. 17:12. Gelijk Judas als een apostel onder de apostelen verkeerde, en desniettemin door des duivels helse boosheid zo geheel bezielde, dat hij zelf als een duivel was, Joh. 6:70 en 71. Zo wil de antichrist ook gehouden zijn voor de opvolger van een der voornaamste apostelen, van Petrus, ja! voor het zichtbaar hoofd van Christus' Kerk hier op aarde. Maar, als men let op zijn leer, die het huwelijken verbiedt, en gebiedt zich van spijze te onthouden enz. zo zal men bevinden, dat die, zo ze al niet dezelfde is, veel overeenkomst heeft met die, welke Paulus noemt leringen der duivelen, 1 Tim. 4:1, 2 en 3. En vraagt men, hoe hij tot zo een hoogte gerezen is? Het is ook uit de duivel; want oefent het tweede beest alle macht ook van dezelfde oorsprong, te weten van de draak die aan hetzelfde zijn kracht, troon en grote macht gegeven heeft, Openb. 13:2 vergelijk vers 11 en 12. Judas verkocht Jezus voor dertig zilverlingen. Is het ook niet een verkopen van Jezus, wanneer men de vergeving der zonden, die alleen in Zijn bloed is en waaraan men alleen deel kan krijgen door het geloof, voor geld verkoopt? Mocht een Roomsgezinde dit lezen, hij denke niet, dat ik laster, en lieg tegen de waarheid. Eneas Sylvius, naderhand zelf Paus en genoemd Pius II, schreef een brief aan Joh. Peregallus: ‘Het Roomse hof geeft niets, als voor

geld.’ Bekend zijn ook de versjes van Joh. Baptista Mantuanus (die geen protestant was) Calamitat L. III.

Tempels, altaren, priesterschappen, kanonisatiën, gebeden, de hemel, God Zelf. Alles is bij ons voor geld te koop.

Is dit nog niet genoeg, hij leze dan, heeft hij er gelegenheid toe, de ‘Taxe Cancellaria – de schattingen der apostolische kanselarij en penitentiekamer van de Paus van Rome’, ontworpen door Paus Johannes XXII, op de Roomse manier enigszins hervormd door Pius II of Leo X. En op meer dan één plaats gedrukt, waarvan originele drukken, met de nadruk ervan in ’s Hertogenbosch 1664 zijn vergeleken en geauthentiseerd door de toenmalige secretaris van de stad, J. van der Meulen, benevens 2 heren schepenen. En daaruit zal hij kunnen zien, tot welk een prijs, alles, zelfs zeer grove zonden, te Rome te vereffenen is. Gelijk het einde van Judas zo verschrikkelijk was, zo zal ook de val van het antichristelijke Babylon zeer verschrikkelijk zijn. De plagen ervan zullen op één dag komen. De dood, de rouw en de honger. Gelijk een grote steen geworpen wordt in de zee, alzo zal de grote dat Babylon met geweld geworpen worden, en zal niet meer te vinden zijn, Openb. 18:8 en 21. Het beest en de valse profeet zullen geworpen worden in de poel des vuurs, die met sulfer brand, Openb. 19:20.